T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

KAMU DAVASININ AÇILMASI VE İDDİANAMENİN İADESİ

Yüksek Lisans Tezi

Fetih GÖLCÜ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ercan YAŞAR

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

"Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi" isimli **"Yüksek Lisans**" tezim tarafımca intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Fetih GÖLCÜ

KAMU DAVASININ AÇILMASI VE İDDİANEMENİN İADESİ

Fetih GÖLCÜ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2021

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ercan YAŞAR

ÖZET

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi ile *"iddianamenin iadesi ve kabulü"* hükümleri ceza mevzuatımızda ilk defa yerini almıştır. Bu düzenleme ile Yargıtay'ın kararlarında açıkladığı üzere, "Kişilerin Lekelenmeme Hakkı" ile "Eksiksiz Soruşturma ve Tek Celsede Duruşma" prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcılarının makul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkumiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri fiilleri dava konusu yapmamaları, bir nev'i filtre görevi yapmaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda soruşturma aşamasında tüm deliller eksiksiz ve hatasız olarak toplanmış bir şekilde kovuşturma aşamasına geçilebilecektir. Kovuşturma aşamasında da mahkeme yeniden delil toplanmak zorunda kalmayacağından soruşturmaya konu uyuşmazlık hakkında tek celsede karar verilebilecektir. Böylelikle, AİHS'nin 6. maddesinde yer alan *"adil yargılanma hakkı"* ile Anayasamızın 141. maddesinin son fıkrasında yer alan ve adil yargılanmanın hakkı ile bütünleşen *"makul sürede yargılanma hakkı"* ceza mevzuatımızda yansımasına kavuşmuş olmaktadır.

Yargıtay'ın iddianamenin iadesi kararına karşı vermiş olduğu kararlar incelendiğinde, iddianamenin kabulü ve iadesi hükümlerinin amacına ulaştığı söylenemez. Ayrıca kanuni düzenlemelerde (CMK md. 170, 174), AİHS'nin 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının özüne aykırılık oluşturabilecek nitelikte unsurlara yer verilmiştir. 2019 yılında 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler de yeterli olmamıştır. Uygulamadaki aksaklıklar ve kanuni düzenleme nedeniyle adil yargılanma hakkının özüne aykırılık teşkil edecek hususlar yapılacak

yeni ve kapsamlı kanuni düzenlemelerle giderilerek “iddianamenin iadesi ve kabulü” müessesesi Anayasa’mızın 141. maddesinin son fıkrası ve AİHS’nin 6. maddesinde yer alan özüne uygun hale getirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Davası, İddianame, İddianamenin İadesi, Suçsuzluk Karinesi, Adil Yargılanma Hakkı.

OPENING A PUBLIC CASE AND RETURNING THE INDICTMENT

Fetih GÖLCÜ

Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Department of Public Law

Master Thesis, May 2021

Thesis Advisor: Lecturer Dr. Ercan YAŞAR

ABSTRACT

With the entry into force of the Criminal Procedure Code numbered 5271 on 01.06.2005, the provisions of "return and acceptance of the indictment" took place for the first time in our criminal legislation. With this regulation, as explained in the decisions of the Supreme Court, in accordance with the principles of "The Right of Persons not to be Spotted" and "Full Investigation and Hearing in One Session", the public prosecutors carrying out the investigation should collect all the evidence in a reasonable time, should prosecute actions only when they consider to result in conviction, and should not prosecute actions if they deem will result in acquittal, that is, they are intended to serve as a kind of filter. In this context, it will be possible to proceed to the prosecution phase in a complete and accurate collection of all evidence during the investigation phase. Since the court will not have to collect evidence again during the prosecution phase, the dispute subject to the investigation can be decided in one session. Thus, the "right to a fair trial" in Article 6 of the ECHR and the "right to trial within a reasonable time" included in the last paragraph of Article 141 of our Constitution that is integrated with the right to a fair trial have been reflected in our criminal legislation.

When the decisions of the Supreme Court against the decision to return the indictment are examined, it cannot be said that the provisions of the acceptance and return of the indictment have achieved their purpose. In addition, in the legal regulations (CPC Art. 170,174), there are elements that may constitute a violation of the essence of the right to a fair trial given in the 6th article of the ECHR. The changes made with the law numbered 7188 in 2019 were also not sufficient. The

issues constituting a violation of the essence of the right to a fair trial due to the problems in implementation and the legal regulation should be eliminated by new and comprehensive legal regulations, hereby, the "return and acceptance of the indictment" should be made in accordance with the last paragraph of Article 141 of our Constitution and the essence of Article 6 of the ECHR.

Keywords: Public Trial, Indictment, Return of Indictment, Presumption of Innocence, Right to Fair Trial.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ I
ÖZET II
ABSTRACT IV
İÇİNDEKİLER VI
KISALTMALAR CETVELİ IX
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM 3
I. KAMU DAVASININ AÇILMASI 3
A. Genel Açıklamalar ve Önemli İlkeler 3
B. Kamu Davasının Açılması 9
C. Kavram Olarak İddianame ve İddianamede Yer Alması Gereken Unsurlar 10
1. Kavram Olarak İddianame 10
2. İddianame Yerine Geçen Belgeler 11
3. İddianamede Yer Alması Gereken Unsurlar 12
a. Yeterli Şüphe 12
b. Görevli ve Yetkili Mahkeme 15
c. Şüphelinin Kimliği 21
d. Müdafi 24
e. İddianamede Yer Alması Gereken Diğer Kişiler 25
f. Şikâyetin Yapıldığı Tarih 27
g. Yüklenen Suç ve Kanun Maddesi 28
h. Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi 30
i. Suçun Delilleri 33
j. Şüphelinin Gözaltı ve Tutukluluk Tarihleri 34
k. İddianamenin Anlatım ve Sonuç Kısmında Yer Alması Gereken Hususlar 35
l. Cumhuriyet Savcısının İmzası 39
İKİNCİ BÖLÜM 42
I. İDDİANAMENİN DEĞERLENDİRİLMESİ, KABULÜ VE İADESİ 42
A. Genel Olarak 42
B. İddianamenin Değerlendirilmesi 45

C. İddianamenin Kabulü 51
D. İddianamenin İadesi 52
1. İade Sebepleri 54
a. İddianamenin CMK'nın 170. Maddesine Aykırı Düzenlenmesi 54
(1) Yeterli Şüphe 54
(2) Görevli ve Yetkili Mahkemeye Hitaben Düzenlenmemesi 55
(3) Kimlik Bilgilerinin Yer Almaması 57
(4) Şikâyetin Yapıldığı Tarihin Gösterilmemesi 60
(5) Yüklenen Suç ve Uygulanması Gereken Kanun Maddelerinin Gösterilmemesi 60
(6) Yüklenen Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Diliminin Gösterilmemesi.. 61
(7) Suçun Delillerinin Gösterilmemesi 62
(8) Gözaltı ve Tutukluluk Tarihlerinin Gösterilmemesi 62
(9) Yüklenen Suçu Oluşturan Olaylar Mevcut Delillerle İlişkilendirilmemiş Olması 62
(10) Lehe Delil Toplanmaması ve Mevcut Olmasına Rağmen İddianamenin Sonuç Kısmında Lehe Delillerin Gösterilmemesi 64
(11) Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Gösterilmemesi 65
b. Suçun Sübutuna Doğrudan Etki Edecek Mevcut Bir Delilin Toplanmamış Olması 66
c. Önödemeye veya Uzlaştırmaya ya da Seri Muhakeme Usulüne Tabi Olduğu Soruşturma Dosyasından Açıkça Anlaşılan İşlerde Önödeme veya Uzlaştırma ya da Seri Muhakeme Usulü Uygulanmaksızın İddianame Düzenlenmesi 72
(1) Önödeme 73
(a) Kavram ve Hukuki Nitelik 73
(b) Önödeme ile Çözümlenecek Uyuşmazlıklar 74
(c) Önödeme Çeşitleri ve Usulü 77
(d) İddianamenin İadesi Sorunu 78
(2) Uzlaştırma 79

(a) Kavram ve Hukuki Nitelik 79
(b) Uzlaştırma ile Çözümlenecek Uyuşmazlıklar 80
(c) Uzlaştırmanın Çeşitleri ve Usulü 85
(d) İddianamenin İadesi Sorunu 87
(3) Seri Muhakeme Usulü 89
(a) Kavram ve Hukuki Nitelik 89
(b) Seri Muhakeme ile Çözümlenecek Uyuşmazlıklar 90
(c) Uygulanma Usulü 91
(d) İddianamenin İadesi Sorunu 94
d. Soruşturma veya Kovuşturma Yapılması İzne veya Talebe Bağlı Olan Suçlarda İzin Alınmaksızın veya Talep Olmaksızın İddianame Düzenlenmesi… 95
E. İddianamenin İade Edilemeyeceği Haller 96
1. Suçun Hukuki Nitelendirmesi 96
2. İlk Kararda Belirtilmeyen Sebep 99
F. İddianamenin İadesi Kararına Karşı Kanun Yolu 100
G. İddianamenin İadesi Hükümlerinin Uygulanmasında Sonuçlar 103
1. İhsas-ı Rey Sorunu 103
2. Suçsuzluk (Masumiyet) Karinesinin İhlali Sorunu 105
3. Adil Yargılanma Hakkının İhlali Sorunu 108
SONUÇ 112
KAYNAKÇA 116

KISALTMALAR CETVELİ

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

bkz : Bakınız

C : Cilt

çev : Çeviren

CD : Ceza Dairesi

CMK : Ceza Muhakemesi Kanunu

CMUK : Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu

CMSMY : Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği

E : Esas

edt : Editör

EK : Esas ve Karar

ET : Erişim Tarihi

K : Karar

md : madde

P : Paragraf

R.G : Resmi Gazete

s : Sayfa numarası

S : Sayı

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

vd : Ve diğerleri

GİRİŞ

İddianamenin iadesi ve kabulüne ilişkin 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda (CMUK) herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. İddianamede bulunan eksikliklerin giderilmesini sağlayan denetim biriminin olmaması, kovuşturma aşamasının uzun sürmesine ve mahkemelerin iş yoğunluğunun artmasına neden olmaktaydı. 1982 Anayasası'nın 141. maddesinin son fıkrasında *"Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir"* hükmü yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 1. fıkrasında ise, *"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir"* hükmü yer almaktadır. Her iki hükmün düzenleniş şeklinden anlaşılacağı üzere, bakmakta oldukları davaları, makul süre kabul edilebilecek en kısa sürede sonuçlandırması, yargılama makamlarının en temel ve en öncelikli görevidir. Bu kapsamda, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile ceza mevzuatımızda ilk defa yer alan "iddianamenin iadesi ve kabulü" hükümleri 1982 Anayasası'nın 141. maddesinin son fıkrası ve AİHS'nin 6. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde değerlendirildiğinde, davaların makul süre sayılabilecek en kısa sürede tamamlanmasının temini açısından yerinde bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

5271 sayılı CMK ile ceza mevzuatımızda yerini alan "iddianamenin iadesi ve kabulü" hükümleri, Anayasamızın 36.maddesinin 1. fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir"* şeklindeki hükmü ve

AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasında [1] yer alan hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde, bu hükümlerin "adil yargılanma hakkının ihlali" açısından önem arz ettiği görülmektedir.

Çalışma ile hedeflenen, *"iddianamenin iadesi ve kabulü"* hükümlerinin ceza mevzuatımızda yer alması karşısında, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasına katkısının olup olmadığının, adil yargılanma hakkının ihlaline neden olup olmadığının, iddianamenin incelenmesi sırasında "ihsas-ı rey sorunu" ve ceza adalet sisteminin önemli ilkelerinden olan "masumiyet karinesi" ilkesine uygun olup olmadığının bütün yönleriyle ortaya koyulmasıdır.

Bu bağlamda çalışmamız, iki ana bölüm ve konuya ilişkin genel görüşlerimizi içeren sonuç kısmından oluşmaktadır.

Birinci bölümde, kamu davasının açılması konusu incelenmiştir. İkinci ve son bölümde, iddianamenin değerlendirilmesi, kabulü ve iadesi, iade sebepleri, iddianamenin iade edilemeyeceği haller, iade kararına karşı kanun yolları ve iddianamenin iadesi hükümlerinin uygulanmasının sonuçları ele alınmıştır.

---

1 AİHS md. 6/3; "*Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:*
a)Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak ve eğer savunmacı tutmak için mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;
d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağırılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
e) Duruşmada kullanılan dili anlama dışı veya konuşma dışı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak."

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KAMU DAVASININ AÇILMASI

A. Genel Açıklamalar ve Önemli İlkeler

Ceza muhakemesinde, iddia, savunma ve yargı makamı olmak üzere üç ana süje vardır.[2] Üç ana süjenin ilki olan iddia süjesi, Cumhuriyet savcısı tarafından temsil edilmektedir. Öğretide bir tanıma göre, savcı, suç işlendiğini öğrendiğinde devlet (kamu) adına kovuşturma işlemlerine başlayan, yeterli suç şüphesini varlığını tespit ettiğinde kamu davası açan, açtığı davayı takip eden ve mahkemenin kararlarını yerine getiren kamu görevlisi olduğu ifade edilmiştir.[3] 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinin 1. fıkrasında da, *"Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir"* hükmü düzenlenerek ceza mevzuatımızda kamu davası açma yetkisi, iddia süjesini temsil eden Cumhuriyet savcısında olduğu ifade edilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, "*Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler"* hükmü düzenlenerek yeterli şüphenin varlığı halinde Cumhuriyet savcısının kamu davası açma mecburiyetinin olduğu ifade edilmiştir.[4] Ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenen iddianame kamu davası açıldığı anlamına gelmemektedir.[5] Zira kamu davasının açılmış olduğunun kabulü için mahkemece iddianamenin kabulüne karar verilmesi ya da iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren 15 günlük sürede bir iade kararı verilmemesi gerekir.[6] Bu nedenle *"Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir"* şeklinde yer alan düzenlemeden anlaşılması gereken, kamu

2 Mehmet Emin ARTUK/Ahmet Caner YENİDÜNYA, Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine İnceleme, "*İstanbul Barosu Dergisi",* C. 76, S.1, 2002, s. 3.

3 ARTUK/YENİDÜNYA, s. 3.

4 Halil POLAT, *"Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı",* 6. Baskı, Ankara 2016, s. 858.

5 Özkan GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi,* 1. Baskı, Ankara 2011, s. 49.

6 Mustafa Deren ÖZKOL, *Ceza Muhakemesinde İddianamenin İadesi Kurumu,* (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat AKSAN), Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 8.

davasının açılma talebini Cumhuriyet savcının yerine getirecek olmasıdır.

Kamu davasının açılmasını talep etmeye ilişkin mecburiliğe ve takdire dayalı iki önemli ilke bulunmaktadır. İlkelerden ilki, mecburilik ilkesidir. Bu ilke 1412 sayılı CMUK esas alınarak, bir fiilin işlendiği haberinin alınmasıyla, bu filleri takiple yetkilendirilmiş makamlar tarafından soruşturmaya başlanmasını, bunun sonucunda, ceza veya emniyet tedbiri takibini gerektirecek hususlarda, fiilin ve failin belli olması, yeterli emareler teşkil edecek olayların bulunmasını, yani şüphelerin ciddi olduğunun tespit edilmesi ve dava şartlarının gerçekleşmiş olması durumunda, yetkili makam tarafından kamu davasının açılmasını; nihayet açılan kamu davasının, muhakeme sonuçlanıncaya kadar Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesi olarak öğretide tanımlanmıştır.[7] Öğretide ayrıca, mecburulik ilkesi yetkili makama açılan davadan vazgeçmemeyi ve davayı sonuna kadar izleme mecburiyetini ifade ettiği değerlendirilmiştir.[8]

Kamu davasının açılmasını talep etmede diğer önemli ilke ise, maslahata uygunluk ilkesidir. Maslahata uygunluk ilkesi, cezanın suçluya uydurulmasını sağlayan ileri bir sistem olmakla birlikte, suçluların sayısının artması karşısında hafif nitelikte olan suçlar yönünden mahkemenin uğraşmasını önleyen bir sistemdir.[9] Maslahata uygunluk ilkesi, bir fiilin işlendiği haberinin alınması üzerine yetkili makamlar tarafından derhal hazırlık soruşturmasına başlanıp başlanmamasında, şüphelerin ciddi olduğunu tespit edilmesi durumunda kamu davasının açılmasını talep edip etmemesinde, muhakeme sonuçlanıncaya kadar kamu davasının takip edilip edilmemesinde Cumhuriyet savcısına takdir yetkisi vermektedir.[10] Bu bağlamda, kamu davasının açılmasını talep edebilmek için dava açılmasını öngören kanuni şartların bulunmasının yanında, her dava için maslahata

7 Bahri ÖZTÜRK, *"Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması),* Ankara 1991, s. 5.

8 Nur CENTEL/ Hamide ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 19. Baskı, İstanbul 2020, s. 554.

9 Nurullah KUNTER/Feridun YENİSEY/Ayşe NUHOĞLU, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku,* 18. Baskı, İstanbul 2010, s.1248; Feridun YENİSEY, *"Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi"*, Ceza Muhakemesi Kanunun 3 Yılı Teoride ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, İstanbul 2009, s. 236.

10 ÖZTÜRK, s. 14.

uygunluk olarak tabir edilen lüzum şartının da bulunması gerekmektedir.[11]

Kamu davasının açılmasını talep etmede iki önemli ilke olan "mecburilik" ve "maslahata uygunluk" ilkelerinin özellikleri değerlendirildiğinde, bunların birbirine zıt iki ilke gibi[12] düşünülmesi muhtemel olsa da maslahata uygunluk ilkesi mecburilik ilkesinden ayrıdır ve ancak onun alternatifi olarak karşımıza çıkmaktadır.[13] Şayet mecburilik ilkesi ile maslahata uygunluk ilkesi birbirlerine zıt iki sistem olsaydı; mecburilik ilkesi gereğince her şüpheli olan durumda kamu davası açılmasının talep edilmesi gerekecekti.[14] Bu duruma karşılık, maslahata uygunluk sisteminde de belirli bazı şartlar ortaya çıktığı halde kamu davasını açma talebi söz konusu olmayabilirdi.[15] Bu bağlamda mecburilik ilkesi, Cumhuriyet savcısının şartları serbestçe takdir edebilmesini, fiilin suç teşkil etmemesi veya isnadın ciddi olmaması halinde kamu davasını açmayı talep etmeme yetkisini ortadan kaldırmamaktadır.[16] Maslahata uygunluk ilkesi ise, kamu davasını açma talebiyle yetkili mercie dava açmama mecburiyeti yüklemeyecektir.[17] Bu nedenle, maslahata uygunluk ilkesi mecburilik ilkesinin zıddı olarak değil de mecburilik ilkesinin yumuşatılması olduğu öğretide kabul edilmiştir.[18]

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu açısından "mecburilik" ve "maslahata uygunluk" ilkelerinin özellikleri değerlendirildiğinde, kural olarak mecburilik ilkesinin benimsendiği,[19] istisnai olarak[20] maslahata uygunluk ilkesine yer verildiği

---

11 Murat AYDIN, "İddianamenin Unsurları ve İadesi", *Hukuki Perspektifler Dergisi,* S. 6, Mayıs 2006, s. 163.

12 Bkz. CENTEL/ ZAFER, s. 555, "*...Kamu davasının mecburiliği ilkesinin karşıtı olan ilke takdirilik ilkesidir..."*

13 AYDIN, s. 163.

14 Selahattin KEYMAN, *Ceza Muhakemesinde(Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık,* Ankara 1970, s. 95

15 KEYMAN, s. 95.

16 Nurullah KUNTER, Rapport Presente au Ve cong. int. te dr. pen., Actes du cong, adlı eserden aktaran KEYMAN, s. 96.

17 KEYMAN, s. 96.

18 Treyvaud DOMINIQUE, "Legalite ou oportunite de la poursuite penale, adlı eserden aktaran KEYMAN, s. 96.

19 Bkz. 3. Yasama Yılı, 22. Dönem Hükümet Tasarısı'nın 173. maddesi; "*Böylece Tasarı, kamu davasının açılması yönünden yasallık sistemini benimsemiş, yani yeterli kuvvette şüphe hâlinde Cumhuriyet savcısını kamu davasını açmaya mecbur kılmıştır. Oysa yasallık sistemi, günümüz Batı hukukunda gittikçe yer kaybetmekte ve maksada uygunluk sistemi gelişmekte bulunduğundan 172 nci maddede yasallık sistemini yumuşatıcı bir istisna kabul edilmiş bulunmaktadır. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c066/tbmm22066026ss0698.pdf.*

görülmektedir. [21] Nitekim 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 160. maddesinin 1. fıkrasında, *"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar"* şeklinde yer alan düzenleme dikkate alındığında, kanun koyucu "...başlayabilir," "başlamayı takdir eder" gibi ifadeler yerine "başlar" ifadesini kullanarak Cumhuriyet savcısının kamu davası açılmasını talep etme mecburiyetini hüküm altına almıştır.[22]

Maslahata uygunluk ilkesi açısından ise 5271 sayılı CMK'da iki yönlü takdir yetkisi öngörülmektedir. [23] CMK'nın 171. maddesinin 1. fıkrasında *" Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir"* şeklinde düzenlenerek, bu ilkenin ilk yönü olan takdirilik sistemine yer verilmiştir.[24] Aynı maddenin ikinci fıkrası, *"... Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. ..."* şeklindeki düzenlenmesiyle bu ilkenin ikinci yönü olan kamu davasının ertelenmesi sistemine yer vermiştir.[25]

Kamu davasının açılmasını talep etmede diğer bir önemli ilke ise *"davasız yargılama olmaz"* ilkesidir. Davasız yargılama olmaz ilkesi, bir mahkemenin bir suç hakkında araştırma yapabilmesi ve suç teşkil eden fiilin yargılanmasına başlanabilmesi için, daha önceden o fiilin suç teşkil ettiğinin ve failin cezalandırılması gerektiğinin ileri sürülmesini yani bu fiil hakkında bir dava

---

(E.T. 07.02.2016)

20 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 19. maddesinde yer alan kamu davasının açılmasının ertelenmesi konusunda Cumhuriyet Savcısına tanınan takdir hakkı, CMK'nun 171. maddesinde yer alan takdir hakkı maslahata uygunluk ilkesinin örnekleri olarak yargılama sistemimiz içerisine girmiştir. Bkz. AYDIN, s. 163, dipnot 5.

21 AYDIN, s. 163.

22 Hakan KARAKEHYA, *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 1. Baskı, Ankara 2015, s. 398.

23 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1248; YENİSEY, Kamu Davasının Açılması, s. 237.

24 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1248; YENİSEY, Kamu Davasının Açılması, s. 237.

25 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1248; YENİSEY, Kamu Davasının Açılması, s. 237.

açılmasını şart koşan prensip olarak tanımlanmıştır.[26] Bu ilke uyarınca, hangi sanık için hangi fiilinden ötürü dava açılarak yargılamaya başlanmış ise, ancak o sanık ve sanığın dava konusu fiili hakkında yargılama yapılacak, açılan davaya başka sanıklar dâhil edilemeyecek ve yargılaması yapılan sanığın başka suçları yargılamanın kapsamına alınmayacaktır.[27] Başka bir ifadeyle, mahkeme yargılamayı sanığın dava açılmamış olan suçlarını kapsayacak şekilde genişletmemeli ve sadece iddianamede belirtilen fiil ve fail hakkında hüküm vermelidir.[28] Açıklamalardan anlaşılacağı üzere, davasız yargılama olmaz ilkesinin temelinde *"kişi"* ve *"eylem"* unsurları yer almaktadır.[29] Bu unsurlardan kişi unsuru, Cumhuriyet savcısının sanık olmasını talep etmediği kişilerin mahkemece yargılanamamasını ifade etmektedir.[30] Diğer unsur olan fiil unsuru ise, Cumhuriyet savcısının cezalandırılmasını talep etmediği fiilin mahkemece yargılama konusu yapılamamasını ifade etmektedir.[31] Bu kapsamda, dava açıldıktan sonra yeni suçlar veya bağımsız bir suç görünümünde yeni olaylar ve yeni failler ortaya çıkması halinde ayrıca iddianame düzenlenmelidir. Şayet ortaya çıkan olaylar cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerin uygulanmasını gerektirecek ve başka faillerin sanık olmasını gerektirmeyecek nitelikte ise, CMK'nın 226. maddesi[32] gereğince ek savunma hakkı verilmelidir.[33]

---

26 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 34; Bahri ÖZTÜRK/ Durmuş TERCAN/ Mustafa Ruhan ERDEM/ Özge SIRMA GEZER/ Yasemin F. SAYGILAR KIRIT/ Esra ALAN AKCAN, Özdem ÖZAYDIN/ Efser ERDEN TÜTÜNCÜ/ Derya ALTINOK WILLEMIN, Mehmet Can TOK*" Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku",* 14. Baskı, Ankara 2020, s. 149.

27 A. Caner YENİDÜNYA, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi, "*E Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık Dergisi,* S. 60, Şubat 2007, P. 12, *http://e-akademi.org/incele.asp?konu=5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA KAMU DAVASININ AÇILMASI, İDDİANAMENİN UNSURLARI VE İADESİ &kimlik=-1504760591&url=makaleler/acyenidunya-1.htm. (*E.T. 23.01.2016).

28 CENTEL/ ZAFER, s. 553.

29 Erdener YURTCAN, *"Uygulamacı İçin Ceza Yargılaması (Sorular - Cevaplar)",* 1. Baskı, İstanbul, 2007, s. 17.

30 YURTCAN, *"Uygulamacı İçin Ceza Yargılaması (Sorular - Cevaplar)",* s. 17.

31 YURTCAN, *"Uygulamacı İçin Ceza Yargılaması (Sorular - Cevaplar)",* s. 17.

32 5271 sayılı CMK'nın 226. maddesi; *"(1) Sanık, suçun hukukî niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede kanunî unsurları gösterilen suçun değindiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez.*
(2) Cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek hâller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır.
(3) Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilir.
(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır".

33 CENTEL/ ZAFER, s. 553.

Nitekim 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinin 4. fıkrasında, *"İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır"* hükmü ile 225. maddesinin 1. fıkrasında *"Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir"* şeklindeki hüküm birlikte dikkate alındığında, davasız yargılama olmaz ilkesinin ceza mevzuatımız açısından benimsenen bir ilke olduğu görülmektedir.

Yargıtay davasız yargılama olmaz ilkesine ilişkin vermiş olduğu bir kararında [34] *"...CMK'nın 170, 225. maddelerindeki düzenlemelere göre, iddianamede açıklanan ve suç oluşturduğu iddia olunan eylemin dışına çıkılması, dolayısıyla davaya konu edilmeyen fiil veya olaydan dolayı yargılama yapılması ve açılmayan davadan hüküm kurulması kanuna açıkça aykırılık oluşturacaktır. Öğretide "davasız yargılama olmaz" ve "yargılamanın sınırlılığı" olarak ifade edilen bu ilke uyarınca hâkim, ancak hakkında dava açılmış bir fiil ve kişi ile ilgili yargılama yapabilecek ve önüne getirilen somut uyuşmazlığı hukuki çözüme kavuşturacaktır.*

Soruşturma aşamasında elde ettiği delillerden ulaştığı sonuca göre iddianameyi hazırlamakla görevli iddia makamı, düzenlenen iddianame ile CMK'nın 225/1. maddesi uyarınca kovuşturma aşamasının sınırlarını belirlemektedir. Bu bakımdan iddianamede, yüklenen suçun unsurlarını oluşturan fiil/fiillerin nelerden ibaret olduğunun hiçbir tereddüte yer bırakmayacak biçimde açıklanması zorunludur. Böylelikle sanık; iddianameden üzerine atılı suçun ne olduğunu hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde anlamalı, buna göre savunmasını yapabilmeli ve delillerini sunabilmelidir.

"Bu itibarla, sanık ... hakkında hakaret suçundan usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunmadığı gözetilmeden, bu suçtan hüküm kurulmak suretiyle 5271 sayılı CMK'nın 225. maddesinin 1. fıkrasına aykırı davranılması, Kanuna aykırı..." şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Karardan anlaşılacağı üzere, Cumhuriyet savcısı, iddianamede yüklenen suçun unsurlarını oluşturan fiil ya da fiillerin nelerden ibaret olduğunun hiçbir tereddüde yer bırakmayacak biçimde açıklamalı, mahkemenin ise,

34 Yargıtay 18. C.D. 10.06.2020 gün ve 2019/9925 E. 2020/6886 K. sayılı kararı.

usulüne uygun olarak kamu davasının açılma talebinin bulunup bulunmadığı denetleyerek karar vermelidir. Aksi takdirde CMK'nın 170, 225. maddelerine aykırılık oluşabilecektir.

Yargılama makamlarının davasız yargılama olmaz ilkesini uygularken dikkat etmesi gereken husus, kamu davasının açma talebi ile önüne getirilen iddianameye konu uyuşmazlıkta maddi olayın sınırları ile bağlı kalmak zorunda olmasıdır. Kamu davası açılma talebi ile mahkeme önüne getirilen iddianameye konu uyuşmazlıkta şayet mahkeme suçun hukuki niteliğinin değişmesine kanaat getirir ise, CMK'nın 226. maddesinin 1. fıkrası gereğince sanığa haber verilip mahkemece ek savunma alınması gerekir. Kovuşturma aşamasında yapılan incelemelere göre mahkemenin; yeni bir suç işlendiğini tespit ederse, CMK'nın 226. maddesi gereği ek savunma yeterli olmayıp, davasız yargılama olmaz ilkesinin doğal yapısının sonucu olarak Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunması gerekmektedir.[35]

B. Kamu Davasının Açılması

Kamu davasının açılması, kurucu şart niteliği taşıyan iddianamenin kabulü[36] kararı ile kovuşturma evresine[37] başlanılmasını ifade etmektedir.[38] İddianamenin yetkili ve görevli mahkemece kabul edildikten sonra kamu davası açılması süreci sona erecek ve kovuşturma evresine geçilmiş olunacaktır. Kovuşturma evresine geçildikten sonra mahkeme duruşma gününü belirleyip, duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırarak (CMK md. 175/2) açılan kamu davası hakkında karar vermek için usulü işlemleri yerine getirecektir.

Kamu davasının açılmasında ceza muhakemesi mevzuatımız incelendiğinde, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu[39] ve halen yürürlükte bulunan 5271

35 Cemre SAYGIN, *Ceza Muhakemesi Hukuku'nda İddianame, İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi,* (Danışman: Doç.Dr. Mehmet ALŞAHİN), İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 22.

36 5271 sayılı CMK'nın 175. maddesi; *"İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar".*

37 5271 sayılı CMK'nın 2. maddesi birinci fıkrası (f) bendi; *"Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi".*

38 Metin FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", *Ceza Hukuk Dergisi,* Yıl 1, S. 1, Eylül 2006, S. 1, s. 35.

39 31/03/2005 gün ve 25772 Mük. S.R. de yayımlanan 23/03/2005 gün ve 5320 sayılı Kanun'un 18. maddesi ile 1 Haziran 2005 tarihi itibariyle yürürlükten kaldırılmıştır.

sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda "mecburilik ilkesi" benimsemiştir.[40] 1412 sayılı CMUK'un 148. maddesinin 1. fıkrasında kamu davasını açmakla yetkili kişinin Cumhuriyet savcısı olduğunu belirtildikten sonra 2. fıkrasında "*Kanunda aksine hüküm bulunmadığı takdirde Cumhuriyet savcısı, ceza takibini gerektirecek hususlarda yeterli delil mevcut ise kamu davasını açmakla mükelleftir"* şeklinde hükme yer verilmiş ve kamu davasını açmakta yeterli delil topladığına Cumhuriyet savcısı kanaat getirdiğinde, kamu davasını açmakla mecburi kılınmıştır. Halen yürürlükte bulunan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ise, bu Kanunun 170. maddesinin 2. fıkrasında, "*Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler"* hükmüne yer verilerek 1412 sayılı Kanun ile benimsenen mecburilik ilkesi benimsenmiştir.

C. Kavram Olarak İddianame ve İddianamede Yer Alması Gereken Unsurlar

1. Kavram Olarak İddianame

İddianame, suç haberinin alınması ile başlayan, kamu davası açılmasını talep etmekle yetkili organ tarafından gerçekleştirilen ve varlık sebebi *"kamu davasının açılmasına gerek olup olmadığının araştırması"* olan, kural olarak yazılı ve gerçekleştirilen bir dizi idari nitelikte faaliyet olan, soruşturma evresi sonucunda savcının dava açmak için gerekli şartların oluştuğu sonucuna varması durumunda iddialarını bildirmek için düzenlenen ve kanunda belirtilen unsurları taşıyan yazılı belge [41] olarak tanımlanmıştır. İddianame ayrıca, Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin veya şüphelilerin cezalandırılması istemini içeren, yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenen ve kamu davasının açılma talebini gösteren belgeye verilen ad olarak da tanımlanmıştır.[42] Tanımlardan anlaşılacağı üzere yazılı bir belge niteliğinde olan iddianamenin geçerli olabilmesi için bir kısmı şekli, bir kısmı içerik ile ilgili unsurlara sahip olması gerekmektedir. Bu unsurların neler olduğu 5271

40 Bkz. Ali TURUN/ Sevcan TÜRKMEN, "Kamu Davasının Açılmasında Savcının Takdir Yetkisi", "*Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s. 91.
41 AYDIN, s. 164.
42 Özkan GÜLTEKİN, "İddianamenin İadesi", *Terazi Hukuk Dergisi",* Yıl 1, S. 3, Kasım 2006, s. 49.

sayılı CMK'nın 170. maddesinde yer almaktadır. 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinde yer alan unsurlar 1412 sayılı CMUK'un 163. maddesinin 2. fıkrasıyla[43] benzerlik göstermekte, ancak birtakım yenilikler getirmektedir.

2. İddianame Yerine Geçen Belgeler

CMK haricinde bazı kanunlarda düzenlen hükümler gereği Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen bir iddianame olmadan ilgili kurumca hazırlanan iddianame yerine geçen bir belge ile kamu davası açılabilmektedir.[44] 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 114. maddesinin 1. fıkrası gereğince tutulan tutanaklar, TBMM İç Tüzüğü'nün 112. maddesi gereğince hazırlanan Yüce Divana sevk raporları, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu 27. maddesinin 3. fıkrası gereğince idari yaptırım kararına karşı düzenlenen başvuru dilekçesi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince lüzum-u muhakeme kararı iddianame yerine geçen belgelere örnek olarak gösterilebilir.[45]

İddianame yerine geçen belgeler, idari mercilerin soruşturma faaliyeti ile hazırlanması, bir hukukçu süzgecinden geçmeden kişinin mahkememe huzurunda sanık durumunda kalması, hukuk devleti ilkesini ihlal edici mahiyette olması[46] ve en önemlisi yargılamayı yapacak mahkemece bir denetime tabi tutulamaması [47] nedenleriyle eleştirilmiştir. Kanaatimizce de iddianame yerine geçen belgelerin en azından iddianamenin iadesine konu olabilmesi gerekir. Aksi durumun kabulü halinde, 1412 sayılı CMUK'ta olduğu gibi ceza dosyasında etkin ve eksiksiz bir soruşturma yapılıp yapılmadığı herhangi bir denetime tabi tutulamayacak [48] ve eksikliklere zamanında müdahale yapılamayacaktır.

---

43 1412 sayılı CMUK'un 163/2 maddesi ve fıkrası; "*İddianamede sanığın açık kimliği, isnat olunan suçun neden ibaret olduğu, suçun kanuni unsurlarıyla uygulanması gereken kanun maddeleri, deliller ve duruşmanın yapılacağı mahkeme gösterilir".*

44 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 101.

45 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 105, 106.

46 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 102.

47 ÖZKOL, s. 10.

48 ÖZKOL, s. 10.

3. İddianamede Yer Alması Gereken Unsurlar

a. Yeterli Şüphe

Ceza muhakemesi açısından şüphe olgusu çok önemlidir. Zira ceza muhakemesinin önemli evrelerinden olan soruşturma evresi, failin suç teşkil eden bir hareketi yapıp yapmadığına ilişkin şüphenin varlığı ile başlamakta, şüphenin ağırlığı ve yoğunluğu belirli bir seviyeye ulaştığında diğer ceza muhakemesi evresi olan kovuşturma evresine geçilmekte ve kovuşturma evresinin sonucunda soruşturmanın başlamasına neden olan şüphenin yerine belirlilik, kesinlik geldiğinde de, ceza muhakemesi sona ermektedir.[49] Ceza muhakemesinde bu denli önemli olan şüphe olgusu, kavramsal olarak sözlükte "*Kuşku; zan; san; zihnin bir konuda kesin sonuca varamayıp duraksaması*" [50] olarak tanımlanmıştır.

Şüphe olgusunun, ceza muhakemesinde basit, makul, yeterli ve kuvvetli şüphe olmak üzere dört derecesinden bahsedilmektedir. Şüphenin en hafif derecesi olan basit şüpheye, CMK'nın 160. maddesinin 1. fıkrasında "*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle* ***bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez*** *kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar"* hükmünde "***bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez"*** cümlesi ile yer verilmiştir.[51] Şüphenin diğer şekli olan ve hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan[52] makul şüpheye ise, şüpheli ve sanıkla ilgili aramayı düzenleyen 5271 sayılı CMK'nın 116. maddesinde "***Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa****; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir"* hükmünde "***Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde***

49 YENİDÜNYA, P. 70; GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 117.

50 Ejder YILMAZ, *(Öğrenciler İçin) Hukuk Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 709.

51 Bkz. YENİDÜNYA, P. 71; GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 119.

52 Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin "Makul Şüphe" başlıklı 6. maddesi; "*Makul şüphe, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir.*
Makul şüphe, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenir.
Makul şüphede, ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin var olması gerekir.
Belirtilen konularda şüphenin somut olgulara dayanması şarttır.
Arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağını veya belirli bir kişinin yakalanacağını öngörmeyi gerektiren somut olgular mevcut bulunmalıdır" .

edilebileceği hususunda makul şüphe varsa" cümlesi ile yer verilmiştir.[53]

Şüphenin diğer şekli olan ve kamu davasının açılmasında önemli unsurlardan olan yeterli şüpheye ise, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesinin 2. fıkrasında, "*Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler"* hükmünde yer verilmiştir. Kamu davasının açılmasında 1412 sayılı CMUK'un 148. maddesine göre daha yerinde [54] düzenleme içeren 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinde, suç şüphesi ile delil kavramı arasındaki sıkı ilişki vurgulanmış ve bir suçun işlendiğine ilişkin oluşan şüphenin toplanan mevcut delillere dayanması zorunlu kılınmıştır.[55] Bu düzenleme gereği, yapılacak muhakeme ile eldeki delillerin değerlendirilmesi sonucunda, sanığın mahkûm olma ihtimali beraat etmesi ihtimalinden daha kuvvetli olması halinde yeterli şüphenin varlığı kabul edilmesi gerekecektir. [56] Toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturmadığı takdirde, kamu davası açılmayacaktır. Aksi durumun kabulünde, açılmaması gereken davalar açılmak suretiyle mahkemelerin iş yükünün artmasına neden olunabilecektir. Bu nedenle kamu davası açılma talebini yapmakla doğrudan doğruya görevli olan Cumhuriyet savcısı, kamu davasını açma talebinde bulunmaya karar verdiğinde, şüpheli tarafından yapılmış olan fiilin suç teşkil ettiği konusunda kendi şüphesini büyük ölçüde yenmeli, işlendiği iddia edilen suçun şüpheli tarafından işlediğine yönelik topladığı delillerde, yeterli şüpheyi oluşturmaya yetecek nitelikte olmalıdır.[57]

Şüphenin diğer şekli olan kuvvetli şüphe ise, eldeki mevcut delillere göre, yapılacak muhakeme sonunda sanığın mahkûm olma ihtimali kuvvetle muhtemel olduğu şüphe durumunu ifade eder.[58] Kuvvetli şüphe, fail olarak belirlenen kişinin suçu işlediği konusunda objektif gözlemciyi iknaya yeterli bilgilerin var olması

53 Bkz. YENİDÜNYA, P. 72; GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 120.
54 CENTEL/ ZAFER, s. 557.
55 YENİDÜNYA, P. 68.
56 Ahmet GÖKÇEN, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit El koyma ve Postada El koyma,* Ankara 1994, s. 69.
57 İsmail MALKOÇ/Mert YÜKSEKTEPE, *Açıklamalarla ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu,* C.1, 1. Baskı, Ankara 2008, s.933,934
58 GÖKÇEN, s. 70.

durumu olarak tanımlanmıştır.[59] Kuvvetli şüphe kanun koyucu tarafından 5271 sayılı CMK' da, gözlem altına alınma,[60] tutuklama,[61] taşınmazlara, hak ve alacaklara el koyma, [62] şirket yönetimi için kayyım tayini, [63] bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve el koyma,[64] iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması, [65] gizli soruşturmacı görevlendirilmesi [66] ve teknik

59 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 134

60 5271 sayılı CMK'nın 74. maddesinin 1. fıkrası; "*Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüpheler bulunan şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, Cumhuriyet savcısının ve müdafiin dinlenmesinden sonra resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından karar verilebilir."*

61 5271 sayılı CMK'nın 100. maddesinin 1. fıkrası; *"Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez."*

62 5271 sayılı CMK'nın 128. maddesi ve 1. fıkrası; *"Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait;*
a) Taşınmazlara, b) Kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına, c) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba, d) Gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara, e) Kıymetli evraka, f) Ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına, g) Kiralık kasa mevcutlarına, h) Diğer malvarlığı değerlerine,
El konulabilir."

63 5271 sayılı CMK'nın 133. maddesi ve 1. fıkrası; *"Suçun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkim veya mahkeme, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabilir. Atama kararında, yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğinin kayyımın onayına bağlı kılındığı veya yönetim organının yetkilerinin ya da yönetim organının yetkileri ile birlikte ortaklık payları veya menkul kıymetler idare yetkilerinin tümüyle kayyıma verildiği açıkça belirtilir. Kayyım tayinine ilişkin karar, ticaret sicili gazetesinde ve diğer uygun vasıtalarla ilan olunur."*

64 5271 sayılı CMK'nın 134. maddesinin 1. fıkrası; "*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir."*

65 5271 sayılı CMK'nın 135. maddesinin 1. fıkrası; *"Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, ağır ceza mahkemesi veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl mahkemenin onayına sunar ve mahkeme, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya mahkeme tarafından aksine karar verilmesi hâlinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır."*

665271 sayılı CMK'nın 139. maddesinin 1. fıkrası; *Soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi hâlinde, kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir. Bu madde uyarınca yapılacak görevlendirmeye hakim tarafından karar verilir. "*

araçları izlemeye[67] ilişkin hükümlerinde aranan şüphe çeşidi olarak düzenlemiştir.

b. Görevli ve Yetkili Mahkeme

5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinin üçüncü fıkrasında *" Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede..."* şeklinde yer alan bu unsura göre iddianame, yargılamayı yapacak mahkemeye hitap etmelidir. Bu nedenle iddianamede yer yönünden ve madde yönünden yetkili mahkeme gösterilmek zorundadır.[68] Bu zorunluluk, 5271 sayılı CMK' da iddianamenin iadesini düzenleyen 5353 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile değişik 174. maddesinin madde gerekçesinde; "*Keza, görev veya yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki varsa iade mümkündür. Örneğin iddianame asliye ceza mahkemesine verildiği halde, ağır ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine girecek ağırlıkta bir ceza miktarı talep edilmesi; iddianamede gösterilen mahkemenin yargı çevresi dışında suçun işlendiğinin iddianameden anlaşılması gibi. Nitekim 170 inci maddenin üçüncü fıkrası iddianamenin "görevli ve yetkili" mahkemeye hitaben düzenlenmesini öngörmektedir. Şayet iddianamenin görevli veya yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmediği iddianameden kolayca anlaşılabiliyorsa, iddianamenin 170 inci maddeye aykırı düzenlendiğinden bahisle mahkeme iadeye karar verebilecektir"* şeklinde açıklanmıştır. Madde gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, iddianamenin yetkili ve görevli mahkemeye hitaben yazılması ile hangi mahkemenin yetkili ve görevli olduğunun gösterilmesi gerektiği[69] ifade edilmiş, aksi durumda iddianamede gösterilen sevk maddeleri çerçevesinde görevsiz ya da yetkisiz bir mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamenin iadesine karar verileceği ifade edilmiştir. [70] Anayasa'nın "Kanuni Hakim Güvencesi" başlıklı 37. maddesinde yer alan *"Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz"* hükmü dikkate alındığında, iddianamenin kanunen yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenmesi hususu kanuni hakim güvencesi açısından da önem arz etmektedir.

67 5271 sayılı CMK'nın 140. maddesinin 1. fıkrası; *"... somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilir, ses veya görüntü kaydı alınabilir..."*

68 CENTEL/ ZAFER, s. 562.

69 Bkz. YENİDÜNYA, P. 78.

70 YENİDÜNYA, P. 79.

Aksinin kabulü halinde kişilerin, kanunen yetkisiz ve görevli olmayan bir mahkemede yargılanarak anayasal hak olan kanuni hâkim güvencesi ihlal edilmesi sorunu ile karşılaşılabilecektir.

Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmeyen iddianame, mahkeme tarafından, görevli ve yetkili mahkeme unsurundan iade sebebi yapılabilmesi için söz konusu iddianamede görev ve yetki konusunda açık bir yanlışlık veya çelişki olması gerekmektedir.[71] Mahkemenin görevsiz veya yetkisiz olduğu iddianamede açıkça anlaşılmadığında veya mahkeme ile Cumhuriyet başsavcılığı arasında yetki veya görev konusunda farklı hukuki nitelendirme nedeniyle uyuşmazlık çıkması durumunda, mahkeme iddianamede yer alması gereken diğer unsurların varlığı halinde söz konusu iddianameyi kabul etmeli ve görevsizlik veya yetkisizlik kararı vererek yetkili ve görevli mahkemeye göndermelidir.[72] Yargıtay bir kararında,[73] *"...görev veya yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki varsa iade mümkündür. Örneğin iddianame asliye ceza mahkemesine verildiği halde, ağır ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine girecek ağırlıkta bir ceza miktarı talep edilmesi; iddianamede gösterilen mahkemenin yargı çevresi dışında suçun işlendiğinin iddianameden anlaşılması gibi. Nitekim 170'inci maddenin üçüncü fıkrası iddianamenin "görevli ve yetkili" mahkemeye hitaben düzenlenmesini öngörmektedir. Şayet iddianamenin görevli veya yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmediği iddianameden kolayca anlaşılabiliyorsa, iddianamenin 170'inci maddeye aykırı düzenlendiğinden bahisle mahkeme iadeye karar verebilecektir.*
Yasanın gerekçesi ve yukarıda açıklanan genel ilkeler çerçevesinde somut olaya gelince; CMK'nın 170/3 maddesi gereğince iddianame görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenir. Aynı Yasanın 174/1-a maddesi ise 170. maddeye aykırı düzenlenen iddianamelerin iade edileceğini amir hüküm içermektedir. Doktrinde görevli mahkemeye hitaben düzenlenmeyen iddianamenin iade nedeni olduğunu ileri süren görüşler olduğu gibi, yasal düzenlemenin sorunu çözebilmiş olmadığını ancak "iddianameyi alan mahkemenin, kendi görevine girmese bile,

71 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 140.
72 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 141.
73 Yargıtay 16. C.D. 28.11.2017 gün ve 2017/2037-5409 E. K sayılı kararı.

önce iddianamenin kabulüne karar vermesi sonra görevli mahkemeye göndermesi (CMK 5/1) ve görevsizlik kararına itiraz edilemesi (CMK 5/2) usul ekonomisine aykırıdır. Davaları uzatan nedendir." (Yenisey/Nuhoğlu Ceza Muhakemesi Hukuku 4.Baskı sayfa 250) eleştirisi yapılmıştır.

Görev kamu düzeni ile ilgili olup yargılamanın her aşamasında resen nazara alınmalıdır. Görevli mahkemede yargılanmak Anayasa'nın 37/1 maddesinde "hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mercii önüne çıkarılmaz" denilmek sureti ile anayasal haklar içinde yer aldığı gibi İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6/1. maddesinde de Adil Yargılama Hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Görevsiz mahkemede yapılan işlemlerin yenilenmesi mümkün olmayanlarının hükümsüz olduğu (CMK 7/1) kabul edilmek sureti ile kanun koyucunun görev hususuna vermiş olduğu değere işaret edilmiştir.

Yasal düzenleme ve bu açıklamalar doğrultusunda, görevli ve yetkili mahkeme tartışmaya mahal bırakmaksızın kanunun hükmü ile açıkça belirlenmiş ise bu belirleme dışında görevli olmayan mahkemeye hitaben, dava açma yetkisini haiz mercii by pass eden ve yargılama mercinin de değişmesini sonuçlayacak biçimde düzenlenen iddianamenin iadesinde de bir isabetsizlik bulunmamaktadır..." şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Yargıtay'ın kararına göre, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmeyen iddianamede, mahkeme görev veya yetki konusunda açık bir yanlışlık veya çelişki olduğunu tespit etmesi halinde iddianameyi iade etmesi gerekmektedir. Ancak hukuki nitelendirmeden kaynaklanan farklılıklar iddianame iadesi sebebi olarak görülmemektedir.[74]

Mahkeme, iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye verilip verilmediğinin tespiti için Cumhuriyet savcısının iddianamedeki hukuki değerlendirmesi ile sınırlı olarak yapacağı değerlendirmede, ilk olarak düzenlenen iddianame açısından kendisinin madde bakımından yetkili mahkeme olup olmadığı, madde bakımından yetkili olduğu takdirde yer bakımından yetkili mahkeme olup olmadığı ve son olarak kişi bakımından yetki kurallarına uyulup uyulmadığını araştırması gerekmektedir.[75]

74 Bkz. Hüsamettin UĞUR, "Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemenin Görevleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 22, S. 87, Şubat 2010, s. 372.

75 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 145.

CMK'nın "görev" olarak yer verdiği "madde yönünden yetkiden" anlaşılması gereken, yargılanacak uyuşmazlıkların, uyuşmazlığın konusunu oluşturan suçun mahiyetine veya suç için öngörülen cezanın ağırlığına göre olay mahkemeleri arasında bölüşülmesi ve hangi mahkemede yargılanacağının tespitidir.[76] Asliye Ceza ve Ağır Ceza Mahkemeleri arasında suç için öngörülen cezanın sınırına göre ayrım yapılması madde yönünden yetkiyi (görev) ifade etmektedir.

Yer yönünden yetki ise madde yönünden aynı yetkiye sahip olan mahkemeler arasında yargılama yetkisinin belirlemek amacıyla bölüşülmesini ve her mahkemenin yargı çevresinin belirlenmesini ifade eder.[77] Yer yönünden yetki kuralları aynı zamanda 5271 sayılı CMK'nın 12 ile 15. maddeleri[78] arasında düzenlenen esaslara

76 Nevzat, TORUSLU/ Metin FEYZİOĞLU, *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 20. Baskı, Ankara 2020, s. 66-67.

77 TORUSLU/ FEYZİOĞLU, s. 73.; Mine Güliz BAYKAL, *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi,* (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ARTUK), İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 100.

78 5271 sayılı CMK'nın 12. maddesi;
Yetkili Mahkeme
1) Davaya bakmak yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir.
(2) Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.
(3) Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse yetki, eserin yayım merkezi olan yer mahkemesine aittir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.
(4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan hakaret suçunda eser, mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa, o yer mahkemesi de yetkilidir. Mağdur, suçun işlendiği yer dışında tutuklu veya hükümlü bulunuyorsa, o yer mahkemesi de yetkilidir.
(5) Görsel veya işitsel yayınlarda da bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.
5271 sayılı CMK'nın 13. maddesi;
Özel Yetki
(1) Suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.
(2) Şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.
(3) Mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir.
5271 sayılı CMK'nın 14. maddesi;
Yabancı Ülkede İşlenen Suçlarda Yetki
(1) Yabancı ülkede işlenen ve kanun hükümleri uyarınca Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlarda yetki, 13 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre belirlenir.
(2) Bununla birlikte Cumhuriyet savcısının, şüphelinin veya sanığın istemi üzerine Yargıtay, suçun işlendiği yere daha yakın olan yer mahkemesine yetki verebilir.

göre davaya bakacak olan mahkemenin belirlenmesidir. Belirlenecek yetkili mahkeme ile 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu'nun 16. maddesi[79] gereğince yetkili Cumhuriyet Başsavcılığı da belirlenecektir.

Son olarak kişi yönünden yetki ise, belirli kişilerin yargılama sırasındaki sıfatı esas alınmak suretiyle, kural olarak görev suçları, istisnai olarak kişisel suçları yönünden kabul edilen, sıfatları ve yetkileri nedeniyle kayırılmalarını önlemek amacıyla, bu kişiler hakkında soruşturma ve yargılamanın özel organlar ve mahkemeler tarafından yapılmasını ifade eder.[80] Kişi yönünden yetkiyi düzenleyen normlara özellikle, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, milletvekilleri, yüksek yargı organlarının başkan ve üyeleri, Anayasa Mahkemesi başkan ve üyeleri, hâkim ve savcılar, kolluk amirleri, asker kişiler, müşteşarlar, avukatlar, elçiler, diplomatik dokunulmazlığı olanlar ile ilgili rastlanmaktadır.[81] Söz konusu kişiler yönünden kanunlarda farklı soruşturma ve kovuşturma usulleri belirlenmekle birlikte görevli mahkemeler de ayrıca ve açıkça düzenlenmiştir.[82]

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'unda[83] adli yargı ilk

---

(3) Bu gibi suçlarda şüpheli veya sanık Türkiye'de yakalanmamış, yerleşmemiş veya adresi yoksa; yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvurusu üzerine Yargıtay tarafından belirlenir.

(4) Yabancı ülkelerde bulunup da diplomatik bağışıklıktan yararlanan Türk kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı yetkili mahkeme Ankara mahkemesidir.

5271 sayılı CMK'nın 15. maddesi;

Deniz, Hava Ve Demiryolu Taşıtlarında Veya Bu Taşıtlarla İşlenen Suçlarda Yetki

(1) Suç, Türk bayrağını taşıma yetkisine sahip olan bir gemide veya böyle bir taşıt Türkiye dışında iken işlenmişse, geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan mahkeme yetkilidir.

(2) Türk bayrağını taşıma hakkına sahip olan hava taşıtları ile demiryolu taşıtları hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

(3) Ülke içerisinde deniz, hava veya demiryolu taşıtlarında ya da bu taşıtlarla işlenen suçlarda, bunların ilk ulaştığı yer mahkemesi de yetkilidir.

(4) Çevreyi kirletme suçu, yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk kara suları dışında işlendiği takdirde, suçun işlendiği yere en yakın veya geminin Türkiye'de ilk uğradığı limanın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir".

79 5235 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 1. fıkrası; *Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur".*

80 TORUSLU/ FEYZİOĞLU, s. 88.

81 TORUSLU/ FEYZİOĞLU, s. 89.

82 Bkz. UĞUR, s. 374-381.

83 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev

derece mahkemeleri ile bölge adliye mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkileri düzenlenerek kanuni anlamda görev ve yetki konusundaki uyulması gereken esaslar belirlenmiştir. Aynı Kanunu'n 8. maddesinde, *"Ceza mahkemeleri, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemeleridir"* şeklinde düzenlemesiyle adli yargı açısından ceza mahkemeleri olarak görev yapan mahkemeler belirlenmiştir. Kanun metninde değişiklikten önce yer alan "sulh ceza mahkemeleri" 18.06.2014 gün ve 6545 sayılı Kanun'un 46. maddesi ile[84] ceza mahkemeleri statüsü değiştirilerek sulh ceza hâkimliğine dönüştürülmüştür.[85]

Ceza mahkemelerinin görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemeler 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu'nda düzenlenmiş ve söz konusu Kanun'un 9. maddesinde ceza mahkemelerinin kuruluşu düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında; *"Ceza mahkemeleri, her il merkezi ile bölgelerin coğrafî durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur"* şeklinde düzenlemesiyle, ceza mahkemelerin kuruluş usulü belirlenmiştir. Bu Kanun'un son fıkrasında da "*Ceza mahkemeleri bulundukları il veya ilçenin adı ile anılır"* şeklindeki düzenlemesiyle mahkemelerin adı belirlenmiştir. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kanunu'nun 11'inci[86] maddesinde Asliye Ceza Mahkemelerinin, 12. [87] maddesinde Ağır Ceza

---

Ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 1. maddesi; "*Bu Kanun, adli yargı ilk derece mahkemeleri ile bölge adliye mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerini düzenler".*

84 6545 sayılı Kanun'un 46. maddesi; "*5235 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "sulh ceza," ibaresi madde metninden çıkarılmıştır".*

85 Feridun YENİSEY/ Ayşe NUHOĞLU, *"Ceza Muhakemesi Hukuku",* 8. Baskı, Ankara 2020, s. 162.

86 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 11. maddesi; *"Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır".*

87 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un (Değişik: 21/2/2014 – 6526/2 md.) 12. maddesi**;** *"Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısmının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa*

Mahkemelerinin görev alanı belirlenerek madde açısından yetkili (görevli) mahkemeler düzenlenmiştir.[88] Ceza mahkemelerde ayrıca göreve ilişkin hükümler 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun'un 26. maddesinde düzenlenmiş ve bu Kanunu'n 27. maddesinde mahkemelerin yargı çevresi düzenlenmiştir. 5235 sayılı Kanun'un 14. maddesinde, *"Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur"* şeklinde düzenlenmesiyle; kamu davasına konu suçun ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenleri dikkate alınmadan ilgili kanun metninde yer alan cezanın üst sınırı hangi mahkemenin görevli olduğunu belirlemede temel husus olarak belirlenmiştir.

5235 sayılı Kanun'un 15. maddesinin 1. fıkrası, "*Ceza mahkemelerinin yargı çevresi, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adlî yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırlarıdır"* şeklinde düzenlenmesiyle mahkemelerin coğrafi olarak yetkili olduğu yargı sınırı belirlenmiştir.[89]

5235 sayılı Kanun'un 21. maddesinin 1. fıkrası, *"Cumhuriyet savcıları, bulundukları il merkezi veya ilçenin idarî sınırları ile bunlara adlî yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırları içerisinde yetkilidirler"* şeklinde düzenlenmesiyle Cumhuriyet savcılarının coğrafi olarak yetkili olduğu yargı sınırı belirlenmiştir.

c. Şüphelinin Kimliği

5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendinde yer alan "şüphelinin kimliği" unsuruna göre şüphelinin kimliği yazılması gereklidir. 1412 sayılı CMUK'un 168. maddesinin 2. fıkrasında *"İddianamede sanığın açık kimliği... gösterilir"* şeklinde düzenlenen bu unsurda, şüphelinin kimliği ile şüphelinin açık kimliği farklı anlamları çağrıştırdığı düşünülse de, 5271 sayılı Kanun'unda "şüphelinin kimliği" metninden anlaşılması gerekenin şüphelinin açık kimliğidir.[90]

Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır".

88 Bkz. BAYKAL, s. 101.

89 Bkz. Burcu ERTEM, *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi,* (Danışman: Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.135, Bkz. Mine Güliz BAYKAL, s. 100-101.

90 BAYKAL, s. 103.

Zira 22. Dönem Hükümet Tasarısında;[91] "*...İddianamenin iadesini düzenleyen bu maddeye göre, davaya bakacak olan mahkeme kamu davasının açılması için delillerin yeterli şüpheyi ortaya koymasına karşın, iddianamede bazı fazla önemli olmayan noksanlık saptarsa, örneğin* ***şüphelinin açık kimliğinin*** *belirtilmemesi, uygulanması gereken kanun maddesinin gösterilmemesi, bütün delillerin mahkemeye verilmemiş olması ve benzeri gibi, iddianameyi tamamlaması için Cumhuriyet savcılığına geri verilmesine karar verecektir..."* şeklinde açıklamaya yer verilmiştir.

Şüphelinin kimlik bilgilerinde hangi bilgilerin olması gerektiği tartışmalıdır. Bir görüşe göre,[92] iddianamede şüphelinin kimlik bilgileri olarak soyadı, adı, adresi, medeni hali, doğum yeri, doğum tarihi ve tabiiyetinin içermesi yeterlidir. Başka bir görüşe göre ise, [93] şüphelinin kimliğinden kastedilenin açık kimliğinin olduğu, iddianamede sadece ferden veya fiziki olarak belirtilmesinin iade sebebi olduğu, soruşturma evresinin ilk ve en önemli görevinin şüphelinin kimliğinin tespit edilmesi gerektiği, şüphelinin kim olduğunun tespit edilmeden iddianame düzenlenemeyeceği ifade edilmiştir. Diğer bir görüşe göre ise,[94] iddianamede şüphelinin açık kimliğinin gösterilmesi gerektiği, kimliğin eksik, kapalı ya da çelişkili olarak belirlenmesi, karışıklığa ve hatta şüpheliyle ilgisi bulunmayan bir başka kişinin hükümlülüğüne neden olabileceği, bu nedenle özellikle isim benzerliklerine dikkat edilerek iddianamede adı, soyadı, baba ve ana adı, doğum tarihi, oturduğu yerin adresi ve mesleği gösterilmesi gerektiği,[95] aksi halde iddianamenin iade edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başka bir görüşe göre ise,[96] şüphelinin kimliği, adı, soyadı, anne ve baba adı, doğum yeri ve tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu yeri, işi, eğitim ve medeni durumunun olması gerektiği ifade edilmiştir. Kanaatimizce de şüphelinin soruşturma aşamasında birey olarak diğer kişilerden ayıracak adı, soyadı, bulundukları il yönünden benzerlikleri olması ihtimali gözetilerek şüphelinin anne ve baba adı,

---

91 3. Yasama Yılı, 22. Dönem Hükümet Tasarısı'nın 178. maddesi, (E.T.07.02.2016) https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c066/tbmm22066026ss0698.pdf.

92 CENTEL/ ZAFER, s. 562.

93 Bahri ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 625.

94 Osman YAŞAR, *"Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu"*, C. 2, 9. Baskı, Ankara 2020, s. 1636.

95 Kubilay TAŞDEMİR/ Ramazan ÖZKEPİR, *"Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi"*, C. 1, 4. Baskı, Ankara 2010, s. 687.

96 MALKOÇ/ YÜKSEKTEPE, s. 934.

doğum yeri, doğum tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu il ve özellikle vatandaşlık numarasının[97] iddianamede bulunması gerekmektedir.

Şüphelinin adresinin iddianamede olmamasının iade sebebi olacağı hususu tartışmalı olmakla birlikte, gaip ve kaçakların hakkında kamu davası açıldığı dikkate alındığında açık kimliği belirli olan kişiler hakkında adres tespiti yapılmadan kamu davasının açılabilecektir.[98] Nitekim mahkeme iddianameyi kabul ettikten sonra şüphelinin adresinin tespitini yapabilecektir.

Şüphelinin kimliği tespitinde şüpheli kimliği konusunda bilgi vermediği takdirde iddianame düzenlenip düzenlenemeyeceği hususu öğretide tartışmalı olmakla birlikte, bir görüşe göre,[99] kimlik konusunda şüpheli konuşmayacağını beyan etse de şüphelinin birey olarak belirli olmasının iddianame düzenlenmesine yeterli olacağı ifade edilmiştir. Yargıtay ise, vermiş olduğu bir kararında,[100] şüphelinin üzerlerinde kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadan yalnızca beyana dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlenemeyeceğini, hazırlık soruşturmasında şüphelilerin kimliklerinin tereddüte neden olmaksızın tespit edilmesi gerektiğini, belgeye dayalı kimlik tespit yapılmadan

97 Bkz. YENİDÜNYA, P. 81; GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 147; Burcu ERTEM, "CMK'da İddianamenin İadesi", *Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s. 69.

98 AYDIN, s. 165.

99 CENTEL/ ZAFER, s. 563.

100 Yargıtay 7. C.D. 03.12.2014 gün ve 2014/19953-20342 E.K. sayılı kararı; "*...Dosya kapsamına göre, 5271 sayılı Kanun'un 170/3-a maddesinde yer alan "Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede; a) Şüphelinin kimliği.....gösterilir." hükmüne aykırı olarak şüpheli H.. İ.. hakkında düzenlenen A... Cumhuriyet Başsavcılığının 25/11/2013 tarihli ve 2013/5789 soruşturma, 2013/1320 esas, 2013/1016 sayılı iddianamesinde şüphelinin açık kimlik bilgilerinin yazılmadığı, dolayısıyla 5271 sayılı Kanun'un 170/3-a maddesine aykırı olarak düzenlenen iddianamenin aynı Kanun'un 174/1-a maddesi gereğince iadesine karar verilmesinin yerinde olduğu gözetilmeksizin yapılan itirazın reddi yerine yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiş ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozmaya atfen ihbar olunmuş bulunmakla Türk Milleti adına gereği görüşülüp düşünüldü;*

Dosya kapsamına göre; şüphelinin üzerinde kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadığı, yalnızca beyana dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlendiği, şüphelinin kimliğinin tereddüde neden olmayacak biçimde belgeye dayalı tespit yapılmadan dava açılması yasaya aykırı olup, kanun yararına bozma talebi bu değişik gerekçeyle yerinde görülmekle;

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarname içeriği yerinde görüldüğünden Ş... 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 20/01/2014 ve 2013/881 değişik iş sayılı kararının CMK'nun 309/4-a maddesi uyarınca BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde mahkemesince yapılmasına, 03.12.2014 gününde oybirliğiyle karar verildi..."

yalnızca beyana dayalı olarak dava açılmasının CMK'nın 170. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendine aykırı olduğunu ifade etmiştir.[101] Konuya ilişkin Yargıtay vermiş olduğu başka bir kararında;[102] "…*yabancı uyruklu olan şüphelilere ait gerçek kimlik bilgilerinin dosyaya getirtilen kimlik ve pasaport kayıtları ile tespit edildiği, bu nedenle şüphelilere ait kimlik bilgilerinin iddianame başlığına ayrıntılı olarak yazılmamasının iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı, şüphelilerin adres bilgilerinin 5271 sayılı Kanun'un 170. maddesine göre iddianamede gösterilmesi zorunlu olmadığı gibi adres bilgilerinin gerçeği yansıtmaması hususunun da iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı cihetle, itirazın bu nedenlerle kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden…"* şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Söz konusu kararlara göre, dosyada şüpheliye ait kimlik bilgilerini gösterir kimlik ve pasaport bilgilerini olmasını yeterli olduğu, belgeye dayalı kimlik tespit yapılmadan yalnızca beyana dayalı olarak dava açılması CMK 170. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendine aykırı olabilecektir.

d. Müdafi

Müdafi, muhakemenin savunma ayağında yer alan, 5271 sayılı CMK' nın 2. maddesinin (c) bendinde, *"... Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı..."* şeklinde belirtilen ve teknik hukuki bilgisi ile donatılmış olan şüpheli ile sanığın yardımcısı olan kişidir.[103] Şüphelinin yardımcısı konumunda olan müdafiinin kimliği, 5271 sayılı CMK' nın 170. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi gereği, iddianamede mutlaka yazılması gerekmektedir. Müdafiinin kimlik bilgilerinde mahkemenin duruşma gününü bildirmesini sağlayacak şekilde adı ve adres bilgileri yazılmalıdır.[104] Müdafinin mensubu olduğu baro sicil bilgisi[105] ile hangi baroya kayıtlı olduğunun bilgisi[106] ise, iddianamede bulunması açısından yararlı ve yerinde olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca öğretide, iddianameyi kabul eden mahkemenin atanmış olan müdafiyi denetleme yetkisi olması gerekçe gösterilerek,

101 Bkz. Yener ÜNVER/ Hakan HAKERİ, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Ankara 2020, s. 532.
102 Yargıtay 11. C.D. 25.02.2016 gün ve 2015/8463 E. 2016/1575 K. sayılı kararı.
103 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 152.
104 YENİDÜNYA, Parg. 83. Bkz. BAYKAL, s. 105.
105 Bkz. ERTEM, s. 138.
106 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 152.

iddianamede müdafiinin, şüpheli tarafından seçilmiş mi yoksa atanmış mı olduğuna dair bilgilerin yazılması gerektiği ifade edilmiştir.[107]

e. İddianamede Yer Alması Gereken Diğer Kişiler

İddianamede şüpheli ve müdafiinin kimliklerinin yanı sıra 5271 sayılı CMK' nın 170. maddesinin 3. fıkrasında yer alan maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği (CMK md. 170/3-c), mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi (CMK md. 170/3-d), açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği (CMK md. 170/3-e) ve son olarak da şikayette bulunan kişinin kimliği (CMK md. 170/f) bulunması gerekmektedir.[108] Söz konusu olayda şayet maktul, mağdur veya suçtan zarar gören, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi, ihbarda ve şikayette bulunan kişiler mevcut değil ise bu kişilere ilişkin bilgilerin iddianamede bulunması da gerekmez.[109]

Mağdur ve suçtan zarar görenin bilinmemesi, açık kimlik bilgileri ile adreslerinin tespit edilememesi söz konusu olduğu takdirde, mağduru ve suçtan zarar görenin kimlik ve adres bilgileri hakkında gerekli olan tüm araştırmaları yaptığını ve neden tespit edilmediğini gerekçeleriyle Cumhuriyet savcısı iddianamede açıklaması gerekmektedir. [110] Nitekim Yargıtay bir kararında, [111] Cumhuriyet savcısının, şüphelinin, hangi mağdur ve müştekilere karşı, hangi olay sebebiyle, ne zaman, ne şekilde, nerede, isnat olunan suçu işlediğini belirlemeden iddianame düzenlemesini usul ve kanuna aykırı bulmuştur.

Yargıtay 1. C.D. 21.05.2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında 14. C.D.'nin

---

107 CENTEL/ ZAFER, s. 562.

108 CENTEL/ ZAFER, s. 563; Bkz. BAYKAL, s. 105; ERTEM, s. 138.

109 Veli Özer ÖZBEK/ Koray DOĞAN/ Pınar BACAKSIZ, *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 13. Baskı, Ankara 2020, s. 494.

110 AYDIN, s. 165; Bkz. GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 163; YENİDÜNYA, P. 83; BAYKAL, s. 104.

111 Yargıtay 18. C.D. 01.10.2019 gün ve 2019/5151-13461 E.K. sayılı kararı; *"... Mağdur ve müşteki kimlik bilgilerinin iddianameye yazılmadığı, şüphelinin, hangi mağdur ve müştekilere karşı, hangi olay sebebiyle, ne zaman, ne şekilde, nerede, isnat olunan suçu işlediğinin delillerle ilişkilendirilerek iddianamede açıkça anlatılmadan kamu davası açılmıştır. Belirtilen nedenlerle iddianamenin iadesi kararına karşı yapılan itirazı inceleyen merciin verdiği ret kararı hukuka uygundur…".*

bir kararına [112] atıfta bulunarak, Cumhuriyet savcısının yapmış olduğu bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen zorunluluktan kaynaklanan nedenlerle mağdurun kimliğini tespit edememesi halinde, şayet ceza yargılaması için diğer asli unsurlar tamamlanmış ise, mağdurun kimliğinin tespit edilememesini ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyeceği ve şüpheli hakkında iddianame düzenlenebileceği içtihadını tekrar etmiştir.

İddianamede ayrıca mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili[113] veya kanuni temsilcisinin adı ve adreslerinin yazılı olması, mahkeme tarafından mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisine de duruşma gününü bildirir çağrı kâğıdı gönderilmesi yönünden önem arz etmektedir.[114] Bu nedenle açılacak kamu davasında suçun mağduru veya suçtan zarar görenin vekili olduğu takdirde, Cumhuriyet savcısının düzenleyeceği iddianamede vekilin ismi ve adresini yazması gerekmektedir.

İddianamede ihbarda bulunan kişinin kimlik bilgilerinin yer alması, soruşturmanın ihbar ile başlaması durumunda söz konusu olmaktadır.[115] Şayet ihbar edenin kimliğinin iddianamede gösterilmesinde, Cumhuriyet savcısı sakınca olmadığını takdir ve tespiti ederse, ihbar edenin kimliği iddianamede yazmalıdır.[116]

İddianamede şikâyet edenin kimlik bilgilerinin olması, şikâyetin gerçekten şikâyet hakkı bulunan ve yetkili kişinin tarafından yapılıp yapılmadığının tespiti açısından da önemlidir.[117]

---

112 Yargıtay 14. C.D. 11.10.2011 gün ve 2011/14137-626 E.K. sayılı kararı; *"... Her ne kadar, 5271 sayılı Kanun'un 170. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde, mağdurun kimliği iddianamede bulunması gereken unsurlar arasında sayılmış ise de; bunun yapılan soruşturma sonucunda mağdurun kimliğinin elde edilmesi durumuna ilişkin olduğu, yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayacağı açıktır. Ceza yargılaması için diğer asli unsurların bulunduğu bir durumda, zorunluluktan kaynaklanan bu eksiklik ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir…"*

113 5271 sayılı CMK'nın 2. maddesi; *"... Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı..."*.

114 Bkz. BAYKAL, s. 105.

115 AYDIN, s. 166.

116 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 164.

117 BAYKAL, s. 103.

f. Şikâyetin Yapıldığı Tarih

Şikâyet, suç teşkil eden belirli bir fiil dolayısıyla suçtan zarar gören kimsenin kovuşturma arzusunu açığa çıkması ve yetkili mercie bu arzusunu açıklaması olarak tanımlanmıştır.[118] Şikâyet eden kişi kovuşturma arzusunu açığa çıkarması ve yetkili mercie arzusunu açıklaması belirli bir süreye tabidir. Şikâyet süresinin ne kadar olduğu 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinin 1. fıkrasında "*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikâyette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz"* şeklinde düzenlenmesiyle ifade edilmiştir. Suç hakkında şikâyette bulunma süresi olarak belirlenen 6 aylık süre, bir zamanaşımı süresi olmayıp, hak düşürücü süredir.[119] Hak düşürücü süre olmasının doğal sonucu olarak hiçbir sebeple uzayamaz, kanuni ve kesindir.[120]

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlar hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını kanun koyucu şikâyetin varlığına bağlamıştır. Bu anlamda şikâyetin varlığı ve geçerli olup olmaması önem arz etmektedir. Yapılan şikâyetin geçerli bir şikâyet olması için, kanun koyucu tarafından altı aylık süre belirlenmiş ve şikâyet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden itibaren başlayacağı hüküm altına almıştır.[121]

Dava konusu olan suçun şikâyete tabi olması durumunda şikâyetin yapıldığı tarih, şikâyetin süresinin tayin ve tespiti açısından önemlidir.[122] Bu anlamda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda şikâyete tabi suçlar[123] bakımından iddianamede şikâyet tarihinin yazılması gerekmektedir. Hatta kanuni düzenlemede (CMK md. 170/3-g) suçun şikâyete tabi olup olmaması konusunda bir ayrım yapılmadığından, takibi

118 Sulhi DÖNMEZER/ Sahir ERMAN, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım,* C. 1, 14. Baskı, İstanbul 1997, s. 326-327; Kayıhan İÇEL/ Füsun SOKULLU – AKINCI/ İzzet ÖZGENÇ/ Adem SÖZÜER/ Fatih S. MAHMUTOĞLU/ Yener ÜNVER, *İçel Yaptırım Teorisi,* 1. Baskı, İstanbul 2000, s. 330.

119 DÖNMEZER/ ERMAN, s. 332; Bkz. GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 175.

120 DÖNMEZER/ ERMAN, s. 332.

121 5237 sayılı Kanun'un 73/2 madde ve fıkrası; "*... Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikâyet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar...".*

122 AYDIN, s. 166; Hüseyin İNCE, *İddianamenin İadesi,* Ceza Muhakemesi Kanunun 3 Yılı Teoride ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, İstanbul 2009, s. 196.

123 Bkz. BAYKAL, s. 105. (327 nolu dipnot)

yapılan suç şikâyete tabi olmasa bile, bir şikâyet söz konusu olması halinde şikâyetin yapıldığı tarihin iddianamede yazılması gerekmektedir.[124]

g. Yüklenen Suç ve Kanun Maddesi

İddianamede, şüpheliye yüklediği fiil ve buna ilişkin delilleri açıklandıktan sonra olaya ilişkin hukuki nitelendirmesini yapılmalı ve uygulanması gereken kanun maddelerinin Cumhuriyet savcısı tarafından belirtilmesi gerekmektedir. [125] Cumhuriyet savcısı olayı iddianamede anlatırken suçun unsuru oluşturabilecek hususları, kanundaki ifadeleri kullanarak ayrıca vurgulamalıdır.[126]

İddianamede olay anlatımı yaparken başka bir olaydan söz edilmesi o olay hakkında dava açıldığını göstermez.[127] Bu nedenle, savcılığın, her fiili bağımsız bir suç tanımına uygun olarak nitelendirmesi ve cezalandırılmasını istediği kanun maddesini (sevk maddesini) göstermesi gerekmektedir.[128]

İddianamede yüklenen suç ve kanun maddesinin suçun nitelendirilmesine uygun olarak gösterilmesi önemli birtakım sonuçlar doğurmaktadır. İddianamede yüklenen suç ve kanun maddesinin suçun nitelendirilmesine uygun olarak gösterilmesinin önemli bir sonucu, iddianamede sevk maddesi eksik ya da hatalı gösterilmesi durumunda, mahkemece bu eksikliğin giderilip hüküm kurulabilmesi için sanığa CMK' nın 226. maddesi[129] uyarınca ek savunma hakkı ve ek süre vermek zorunda olmasıdır. [130] Bu zorunluluk, yargılamanın gereksiz yere uzamasına ve mahkemenin iş yoğunluğunun artmasına neden olabilecektir.

---

124 AYDIN, s. 166. Bkz. GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 176.
125 YENİDÜNYA, P. 89.
126 İNCE, s. 196.
127 CENTEL/ ZAFER, s. 564.
128 CENTEL/ ZAFER, s. 564-565.
129 5271 sayılı CMK'nın 226. maddesi;
"*(1) Sanık, suçun hukukî niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede kanunî unsurları gösterilen suçun değindiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez.*
(2) Cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek hâller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır.
3) Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilir.
(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır." .
130 AYDIN, s. 166.

İddianamede yüklenen suç ve kanun maddesinin suçun nitelendirilmesine uygun olarak gösterilmesinin diğer önemli sonucu ise, yüklenen suçun ilgili kanun maddesinde yer alan ceza miktarına göre davanın görüleceği mahkemenin belirlenecek olmasıdır.[131] Şayet, yüklenen suç ve kanun maddesi iddianamede eksik ya da hatalı gösterilirse, davanın görevli olmayan mahkemede açılmasına neden olabilecek ve görevsiz mahkemenin suç dosyasını görevli mahkemeye göndermesi gerekeceğinden yargılamanın uzamasına neden olabilecektir.[132]

İddianamede yüklenen suç ve kanun maddesinin suçun nitelendirilmesine uygun olarak gösterilmesinin diğer önemli sonucu ise, mahkeme tarafından yapılacak yargılama konusunun fiil ve faille sınırlandırılmış olması nedeniyle, sanık üzerine yüklenen suçtan dolayı yargılanması ve mahkemenin de hükmünü bu suça ilişkin vermesidir.[133] Başka bir ifadeyle CMK'nın 225. maddesinin 1. fıkrasında yer alan *"Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir"* hükmü ile bağlı olan mahkeme, iddianamede yüklenen suç ve kanun maddesine göre yargılama yapmalı ve hükmünü bu suça ilişkin vermelidir. Davasız yargılama olmaz ilkesi olarak adlandırılan ve CMK'nın 225. maddesinde düzenlenen bu hususun tereddütlere yer verilmeden yerine getirilmesi için yüklenen suç ve kanun maddesinin iddianamede hatasız ve tam olarak gösterilmesi gerekmektedir.

İddianamede yüklenen suç ve kanun maddesinin suçun nitelendirilmesine uygun olarak gösterilmesinin diğer önemli sonucu ise, sanığın hangi fiilinden yargılandığını bilmesine ve sanığın savunmasını hazırlamasına yol gösterici olmasıdır.[134] Zira sanık yüklenen suç ve kanun maddesine göre savunmasını hazırlayacaktır.[135]

Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[136] *"...CMK'nın 170/3-6. maddesi uyarınca iddianamede "yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri, mevcut delillerle ilişkilendirilerek yüklenen suçu oluşturan olaylar"" gösterilecek,*

131 AYDIN, s. 166.
132 BAYKAL, s. 107.
133 ERTEM, s. 140.
134 AYDIN, s. 166.
135 BAYKAL, s. 106-107.
136 Yargıtay 18. C.D. 07.07.2020 gün ve 2019/11162 E. 2020/8682 K sayılı kararı.

aynı Kanunun 225. maddesine göre de hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilecektir. İddianame, sanığa isnat edilen ve suç sayılan maddi fiilleri, yerini, zamanını açıkça göstermeli, hukuki nitelendirmesi yapılan fiilin, kanunda karşılığı olan suç ve cezası hakkında bilgi içermelidir. İsnat edilen suçun dayanağı olan maddi olaylar hakkında savunmasını yapabilecek şekilde sanığın bilgilendirilmemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin 6/3-a maddesinin ihlaline de yol açar.
Yargılamaya konu somut olayda; sanıklara yüklenen ve suç olduğu kabul edilen direnme eylemlerinin ne olduğunu açıklamayıp, sadece sevk maddesini gösteren iddianamenin, kanuna uygun dava açan belge sayılamayacağı, dolayısıyla anılan belgenin hukuken iddianame sayılamayacağı gözetilmeden, yargılamaya devam edilip hükümler kurularak Anayasanın 90, AİHS'nin adil yargılanmayı düzenleyen 6. ve CMK'nın 225. maddelerine aykırı davranılması…" şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Yukarda açıklanan hususlar ve Yargıtay kararından anlaşılacağı üzere, iddianamede sanığa yüklenen suçun ve uygulanması gereken kanun maddelerinin mutlaka gösterilmesi gerekmektedir. Sanığa isnat edilen ve suç sayılan maddi fiillerinin ne olduğu açıkça gösterilmeden yapılan hukuki nitelendirme ile hazırlanacak iddianame, hukuken iddianame sayılmayacaktır.

h. Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi

İddianamede, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi suça ilişkin bilgiler kısmında gösterilmelidir.[137] Bu bilgilere iddianamede yer verilmesine ilişkin yapılan değerlendirmelerde birtakım sonuçlara varılmıştır. Öğretide bu bilgilerin iddianamede yer alması hususunda yapılan değerlendirmede, uyuşmazlığın sınırını çizmek ve olayın başka olaylarla karışmasını önlemek açısından öneme sahip olduğu ifade edilmiştir.[138]

Suçun işlendiği yerin iddianamede yer alması hakkında yapılan değerlendirmede, mahkemelerin yer itibariyle davaya bakma yetkisini belirleyen

137 CENTEL/ ZAFER, s. 565.
138 CENTEL/ ZAFER, s. 565.

unsur olduğu sonucuna varılmıştır.[139] Suçun hareketleri birçok yerde gerçekleşmesi, suçun niteliği gereği mütemadi bir suç veya suçun birçok yerde dağılması durumunda ise, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, davasız yargılama olmaz ilkesi dikkate alınarak detaylı ve diğer olaylardan ayırt edebilecek şekilde iddianamede yer verilmesi gerekmektedir.[140]

Suçun işlendiği yerin iddianamede yazılması ayrıca iddianameyi tebliğ alan sanığın savunmasını hazırlamasında yol gösterici olacaktır.[141] Bu sayede iddianameyi tebliğ alan sanık, hazırlayacağı savunmasında iddianamede belirtilen tarih ve zamanda söz konusu olay yerinde olmadığını ifade ederek suçu işlemediğini ispat edebilecektir.[142]

Suçun işlendiği yerin iddianamede yazılması ayrıca 5237 sayılı TCK'nın 61. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde *"Hakim somut olayda... suçun işlendiği zaman ve yeri... göz önünde bulundurarak, işlenen suçun alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler"* hükmü dikkate alındığında hakimin cezanın belirlenmesinde büyük öneme sahiptir.[143]

Suçun işlendiği tarihin iddianamede yer alması hakkında yapılan değerlendirmede ise, sanığın sorumluluğunun suç tarihi esas alınarak tespit edilmesi nedeniyle yerinde bir düzenleme olduğu ifade edilmiştir.[144] Özellikle yaş küçüklüğünün, dava zamanaşımının, mağdurun yaşının tespit edilmesinde suçun işlendiği tarihin bilinmesini gerekmektedir.[145] Ayrıca çıkarılan af, şartla tahliyeye ilişkin kanunlar, belli bir tarihten önce işlenen suçlara uygulanmasına ilişkin hükümler içermesi nedeniyle, suçun işlendiği tarihin bilinmesi son derece büyük öneme sahiptir.[146] Hatta lehe hükümler içeren kanun maddelerinin uygulanması açısından suçun tarihi belirleyici özelliğe sahiptir. Nitekim TCK'nın 7. maddesinin 2. fıkrasında; "…*Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan*

139 İNCE, s. 203; AYDIN, s. 166.
140 CENTEL/ ZAFER, s. 565.
141 AYDIN, s. 166.
142 AYDIN, s. 166.
143 BAYKAL, s. 107.
144 ERTEM, s. 141.
145 YENİDÜNYA, P. 92.
146 AYDIN, s. 166.

yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur…" hükmü amirdir. Söz konusu bu hükmün uygulanabilmesi için suçun işlendiği tarihin iddianamede gösterilmesi gerekmektedir.[147]

İddianamede suç tarihi gün, ay ve yıl şeklinde net olarak belirtilmesi gerekmektedir. [148] Eğer net bir tarih belirlenemiyorsa, olayın başka olaylarla karışmaması şartıyla zaman diliminin (2020-2021 tarihleri arasında) verilmesi de yeterli olabilecektir.[149] Ancak suç tarihini tespite ilişkin hiçbir çalışma, araştırma yapılmaksızın iddianamede "2020 ila 2021 yılları arası" gibi ifadeler kullanılması uygun değildir.[150] Nitekim uygulamada, suç tarihi belirli olmayan soruşturmalarda, Cumhuriyet savcısı genel olarak bir tarih belirlemekte ve değerlendirmeyi mahkemeye bırakmaktadır.[151] Bu uygulamalar sonucunda suç tarihi eksik ve yanlış belirlenmesi kuvvetle muhtemel olduğundan dava zamanaşımını süresini değiştirebilecek, sanığın yaşına göre alacağı cezayı etkileyebilecek, lehe kanun yargılamalarında, sonraki zamanlarda çıkması muhtemel şartlı tahliye ve af gibi durumlarda sanığın veya hükümlünün yararlanıp yararlanamayacağının tespitinde mahkemeyi zor durumda bırakabilecektir.[152] Bu sonuçların ortaya çıkmaması için suç tarihini tam olarak belirlemeye yönelik tüm araştırmalar yapılmalı ve mümkün olduğu kadar suç tarihi dar bir zaman dilimine sıkıştırılmalıdır. [153] Şayet tüm araştırmalara rağmen suç tarihinin tespiti yapılamıyorsa, mahkeme hüküm kurarken sanığın lehine değerlendirme yaparak bir tarih belirlemelidir.[154]

Suçun işlendiği zaman diliminin iddianamede yer alması hakkında yapılan değerlendirmede ise, zaman diliminin bazı suçlarda suçun kurucu öğesi, bazen de fiile bağlı artırım nedeni olarak öngörüldüğü (TCK'nın 143 ve 149/1-h maddeleri) ifade edilmiştir.[155] Hatta suçun işlendiği zamanın iddianamede yazılması 5237 sayılı TCK'nın 61. Maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde *"Hakim somut olayda ... suçun*

147 BAYKAL, s. 108.
148 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 188.
149 ERTEM, s. 141, Bkz. CENTEL/ ZAFER, s. 565.
150 YENİDÜNYA, P. 92.
151 AYDIN, s.166.
152 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 188.
153 AYDIN, s.166-167.
154 AYDIN, s.167.
155 İNCE, s. 202.

*işlendiği **zaman** ve yeri ... göz önünde bulundurarak, işlenen suçun alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler"* hükmü dikkate alındığında hakimin cezanın belirlenmesinde büyük öneme sahiptir.[156]

Sonuç olarak, iddianamede, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi suça ilişkin bilgiler kısmında eksiksiz ve hatasız yazılması, hem davasız yargılama olmaz ilkesinin hem de sanığın savunma hakkının güvencesi açısından büyük öneme sahip olması nedeniyle savcılık makamları tarafından eksiksiz ve hatasız olarak belirlenmesi gerekmektedir.[157]

i. Suçun Delilleri

İddianamede, şüpheliye/şüphelilere yüklenen suça/suçlara ilişkin delillerin iddianamede yazılması gerekmektedir (CMK md. 170/4-j). İddianamede yazılan deliller, şüpheliye yüklenen suçu oluşturan olaylara ilişkilendirilerek açıklanması gerekmektedir.[158]

Soruşturma aşamasında mevcut olan deliller eksiksiz toplanmalı ve mahkûmiyet hükmü vermeye yeterli olmalıdır. [159] Zira iddianamenin değerlendirilmesi aşamasında toplanan delillerin suçun işlendiği yeterli derecede ortaya konulup konulmadığı değerlendirilecektir.[160] Bu nedenle Cumhuriyet savcısı bir delili bile unutmadan iddianamede delillerin tümünü göstermeye dikkat ve çaba göstermelidir. [161] Aksi halde, dava ekonomisi sorunu ortaya çıkabilecektir. İddianamede gösterilmesi unutulan bir delilin kovuşturma evresinde değerlendirilmeye alınabilmesi için mahkemece soruşturmanın genişletilmesi (duruşma sırasında delil araştırması) talebin kabulüne bağlıdır.[162] Mahkeme bu talebi kabul etmesi davanın uzamasına neden olacağından dava ekonomisi açısından sorun teşkil edebilecektir. Delillerin iddianamede tam ve doğru bir şekilde gösterilmesi, sanığın savunması gereği gibi hazırlaması ve neden kendi anlatımlarına ve sunduğu

156 BAYKAL, s. 107.
157 BAYKAL, s. 109.
158 CENTEL/ ZAFER, s. 566.
159 İNCE, s. 203.
160 CENTEL/ ZAFER, s. 566.
161 ERTEM, s. 142.
162 BAYKAL, s. 110; CENTEL/ ZAFER, s. 566.

delillere değil de dosyada mevcut diğer delillere itibar edildiğini öğrenmesini sağlayacağından adil yargılanma hakkı ihlal edilmemesi açısından da çok önemlidir.[163]

Delillerin iddianamede gösterilmesinde dikkat edilecek bir diğer husus ise, toplanan delillerin hukuka ve kanuna uygun olan delillerden olmasıdır. Nitekim Anayasa'nın 38. maddesinin 6. fıkrasında "*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez"* hükmü yer almaktadır. Ayrıca, ceza muhakemesi hukukunun temel amacı, adalet sağlamak için insan hakları ihlaline yol açmadan maddi gerçeği arayıp bulmaktır.[164] Bu nedenle Cumhuriyet savcısının delil toplarken hukuka ve kanuna uygun deliller toplaması gerekmektedir.

Sonuç olarak Cumhuriyet savcısı, soruşturma aşamasında var olan, suçun sübutuna etki eden, kanuna ve hukuka uygun olan delilleri tam ve doğru bir şekilde topladıktan sonra şüpheliye yüklenen suçu oluşturacak olaylarla ilişkilendirerek iddianamede açıklamalıdır.

j. Şüphelinin Gözaltı ve Tutukluluk Tarihleri

İddianamede şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklanma tarihleri ile bunların süreleri gösterilmelidir (CMK md. 170/3-k). Bu sürelerin iddianamede gösterilmesi, yargılama sonucunda sanık hakkında mahkumiyete hükmedilirse TCK'nın 63. maddesi uyarınca mahsup kararı verilmesinde, mahkûmiyet dışında (düşme, beraat, vb.) bir karar verilmesi durumunda ise, CMK'nın 141. vd. maddeleri uyarınca tazminat taleplerinde mahkemece dikkate alınacak olması nedeniyle önem arz etmektedir.[165]

Yakalama (CMK md. 90), "*bir kimsenin hâkim kararı olmaksızın geçici olarak özgürlüğün sınırlandırılması"*[166] olarak tanımlanmıştır. Gözaltına alma (CMK md. 91), "*yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili*

163 CENTEL/ ZAFER, s. 566; ERTEM, s. 142-143; BAYKAL, s. 110.
164 Cumhur ŞAHİN/ Neslihan GÖKTÜRK, "*Ceza Muhakemesi Hukuku I",* 11. Baskı, Ankara 2020, s. 33.
165 AYDIN, s. 167.
166 Serkan CENGİZ/ Fahrettin DEMİRAĞ/ Teoman ERGÜL/ Jeremy MCBRİDE/ Durmuş TERCAN, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavranları,* Ankara 2008, s. 17.

hâkimin önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içerisinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulması" [167] olarak tanımlanmıştır. Tutuklama (CMK md. 100 vd.) ise, *"hakkında henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş olan şüpheli veya sanığın zorunlu hallerde hakim kararı ile özgürlüğünden yoksun bırakılması"* [168] olarak tanımlanmıştır. Tanımlardan anlaşılacağı üzere yakalama, gözaltına alma ve tutuklama tedbirleri kişinin özgürlüğünü sınırlayan özelliğe sahiptirler. Özellikle tutukluluk kural olarak (CMK md. 102/1-2) ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde en fazla 1 yıl 6 ay (1 yıl+ 6 ay), ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok 2 yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez. Bu özelliği nedeniyle iddianamenin değerlendirilmesi aşamasında mahkeme bu sürelere uygun hareket etmesi için iddianamede sanığın nerede ve ne zaman tutuklandığı gösterilmesi gerekmektedir. [169] Uygulamada Cumhuriyet savcısı tutuklu dosyalarında iddianamenin sağ üst köşesine kırmızı renkle *"TUTUKLU- İŞ"* ibaresini yazmakta ve iddianameyi değerlendiren mahkemenin dosyayı öncelikli olarak incelemesine olanak sağlamaktadır. Nitekim öğretide de tutukluluk sürelerinin azami sürelerine mahkemenin dikkat etmesi ve söz konusu tutukluk hükümlerinin zaman kaybetmeden uygulanması için de iddianamenin başına *"tutuklu"* yazılması gerektiği ifade edilmiştir.[170]

k. İddianamenin Anlatım ve Sonuç Kısmında Yer Alması Gereken Hususlar

İddianamenin anlatım kısmında yer alması gereken hususlardan ilki ve iddianamenin unsurlarından en önemlisi, iddianamede şüpheliye yüklenen suçu oluşturan olayları soruşturma aşamasında toplanan mevcut deliller ile

167 CENGİZ/ DEMİRAĞ/ ERGÜL/ MCBRİDE/ TERCAN, s. 17.
168 CENGİZ, DEMİRAĞ, ERGÜL, MCBRİDE, TERCAN, s. 37.
169 CENTEL/ ZAFER, s. 567.
170 CENTEL/ ZAFER, s. 567.

ilişkilendirilerek açıklanmasıdır (CMK md. 170/4). Söz konusu bu hususun kanun koyucu tarafından düzenlenmesinin amacı, Cumhuriyet savcısının soyut bir iddia ile yetinmemesini ve iddiasını somutlaştırmasını sağlamaktır.[171] Nitekim 22. Dönem TBMM Adalet Komisyonun 903 sayılı Raporunda[172] *"...Yine olaylar ile deliller arasında ilişki kurulmaksızın, sadece olaylara ve sadece delillere ard arda yer verilmiş ve takdirin mahkemeye bırakılmış olması halinde de iade mümkündür..."* şeklinde açıklamaya yer verilmiştir. Bu nedenle iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet savcısı sadece olayları anlatarak bir oluş ortaya koymakla yetinmemeli, olayı anlattığı şekilde olduğu yolundaki inancına neden olan delilleri ortaya koymalı ve bu delilleri söz konusu anlatımla ilişkilendirmelidir.[173] Başka bir ifadeyle, Cumhuriyet savcısı iddianamede kabul ettiği oluşa, hangi delillerden hareket edilerek ulaştığı açık ve net bir şekilde ortaya koymalı, sadece hadiseler sıralanıp, *"delillerin takdiri sayın mahkemeye aittir"* gibi ifadelerle geçiştirip iddianame tanzim etmemelidir.[174] Öğretide ifade edildiği gibi, Cumhuriyet savcısının iddianamede şüpheliye yüklediği suçu oluşturan olayların mevcut delillerle hangi bağlantısının olduğu açıklanması gerekir.[175] Bu kapsamda, iddianamede suç teşkil eden olay anlatılırken olaya uyarlanan suçun kanuni tanımında yer alan tipiklik (maddi ve manevi unsurlar) ve hukuka aykırılık (hukuka uygunluk sebeplerinin olup olmadığı) unsurlarının dosyada mevcut olan hangi delile dayandırıldığı anlatılmalıdır.[176] Cumhuriyet savcısı böylelikle olaya ilişkin delillerle gerçekleştirdiği ispat faaliyetini iddianameye yansıtmak zorunda kalacağından, topladığı hangi delile dayanarak yeterli şüpheye ulaştığını ortaya koyabilecek ve yetersiz delillerle iddianame düzenlemediğinden kanun koyucunun amacı olan kişilerin lekelenmeme hakkını korumuş olacaktır.[177]

---

171 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 500.
172 22. Dönem TBMM Adalet Komisyonun 903 sayılı Raporunun 30. maddesi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c085/tbmm22085102ss0903.pdf, (E.T. 12.03.2016)
173 AYDIN, s. 167.
174 YENİDÜNYA, P. 96.
175 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1252.
176 Tuğçe ÇİTÇİ, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Sınırları,* (Danışman: Prof. Dr. Hamide ZAFER), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020, s. 349.
177 ÇİTÇİ, s. 348 – 349.

Yargıtay bir kararında;[178] *"... CMK'nun 170/4.madde ve fıkrasına göre, "İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır." şeklindeki düzenlemeye rağmen Gebze Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 20.12.2012 tarih 2012/4371 sayılı iddianamesinde sanıklar hakkında suç olduğu kabul edilen eylemlerin neler olduğuna dair bir açıklamanın bulunmadığı, suç teşkil eden eylemlere dair delillere hiç bir ilişkilendirilmenin yapılmadığı, suç tarihi olarak 2011-2012 yılları seklinde uzun bir zaman aralığından bahsedildiği, bazı sanıklar hakkında iddianamenin 2. sayfasında yapılan eylemlere atıflarının da hangi tarihte ve hangi olaya ilişkin olduklarının belirtilmemesi nedeniyle iddianame konusu olaylarla aynı mı yoksa farklı olaylar mı olduğunun anlaşılamadığı, 02.04.2012 tarihli KOM fezlekesine göre sanıklar hakkında örgüt suçuyla bağlantılı iletişimin dinlenmesi tedbiri kapsamında yürütülen soruşturmalarda toplam 14 ara yakalama yapıldığı ve mahkemece bazı soruşturmalara dair iddianame ve karar örneklerinin dosya arasına alındığı anlaşılmış ise, dava konusu eylemlerin ara yakalama yapılan eylemler arasında olup olmadığı yönünden bu haliyle bir tespit yapılamayacağı anlaşılmakla,*

CMK'nun 170/4. maddesine aykırı şekilde hangi sanığın belirtilen tarihlerdeki hangi olaylarla ilişkilendirildiğinin ve sanıkların hangi suçlardan dolayı haklarında kamu davasının açıldığının açık ve anlaşılır şekilde düzenlenmediği..." şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Söz konusu karardan anlaşılacağı üzere, sanıklar hakkında suç olduğu kabul edilen fiillerin neler olduğuna dair bir açıklama olmadan, suç teşkil eden fiillere dair delillere hiçbir ilişkilendirilme yapılmadan düzenlenen iddianame, gerek sanığın sorgu ve savunmasının saptanmasına, gerek kamunun bilgilenmesine yönelik kanuni unsurları içeren bir iddianame niteliğinde olmadığından CMK 170. maddesinin 4. fıkrası ile getirilen düzenlemeye aykırılık teşkil edebilecek ve iddianamenin iadesi hükümlerinden beklenen usuli faydanın elde edilememesine neden olabilecektir.

İddianamenin anlatım kısmında yer alması gereken hususlardan diğeri ise, soruşturma konusu suç ile ilgili uzlaştırma veya önödeme ya da seri muhakeme usulü

178 Yargıtay 7. C.D. 11.06.2020 gün ve 2019/7734 E. 2020/9036 K sayılı kararı.

yollarından herhangi birinin denenmesi ve başarısız sonuçlanması durumunda ortaya çıkacaktır. Her ne kadar kanun koyucu tarafından bu hususa ilişkin bir düzenleme CMK 170. maddede yer verilmemiş ise de, Cumhuriyet savcısı uzlaştırma veya önödeme ya da seri muhakeme usulü yollarını ceza dava dosyasında yer alan uyuşmazlık için kullandığını, ancak bu girişimin başarısız sonuçlandığını iddianamenin anlatım kısmında yer vermesi iddianamenin eksiksiz düzenlenmesi amacına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

İddianamenin sonuç kısmında yer alması gereken önemli hususlardan ilki ise, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlarda delilleri de iddianamenin sonuç kısmında gösterilmelidir.[179] Nitekim kanun koyucu CMK'nın 160. maddesinin 2. fıkrasında "*Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle,* ***şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür****"* şeklinde düzenlemeye yer vermiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet savcısı, varsa şüphelinin lehine olan delilleri, hukuka aykırı olarak elde edilmiş delilleri, olayda bir hukuka uygunluk nedeni olması halinde ve cezanın hafifletilmesini sağlayan etkin pişmanlığa ilişkin hususları iddianamede göstermelidir.[180] Ayrıca şüphelinin geçmişi, ekonomik durumu, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki tutum ve davranışları, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya suçun islenmesinde kullanılan araçlar mahkemece, adli para cezasının belirlenmesi ve ödenmesine ilişkin tespitte (TCK. md. 52), cezanın belirlenmesinde (TCK. md. 61/1-a), ertelenmesinde (TCK. md. 51) ve kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesinde (TCK. md. 50) göz önüne alınan unsurlar olması nedeniyle iddianamenin sonuç kısmında gösterilmelidir.[181]

İddianamenin sonuç kısmında yer alması gereken önemli hususlardan diğeri ise, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilmesidir (CMK md. 170/6). Güvenlik tedbirlerinin hangileri olduğu

179 CENTEL/ ZAFER, s. 567.
180 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 501.
181 BAYKAL, s. 115.

TCK'nın 53. ve devamındaki maddelerinde yer verilmiştir. [182] Bu hususların iddianamede gösterilmesi şüphelinin ne tür bir yaptırımla karşı karşıya geleceğini görerek savunması hazırlaması açısından zorunluk oluşturduğundan [183] mutlaka iddianamede açıkça belirtilmelidir.

l. Cumhuriyet Savcısının İmzası

İddianamede savcının imzasının bulunmasını açıkça düzenleyen bir hüküm CMK'da yoktur.[184] Ancak CMK'nın 169. maddesinin 2. fıkrasında *"Her soruşturma işlemi tutanağa bağlanır. Tutanak, adlî kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtibi tarafından imza edilir"* şeklinde yer alan düzenleme ile iddianamenin soruşturma evresini sonlandıran bir işlem olması birlikte değerlendirildiğinde, iddianamenin mutlaka düzenleyen savcı tarafından imzalanması gerekir. [185] Şayet, iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet savcısı, düzenlediği iddianameyi imzalamamış ise, resmi bir belge niteliğinde olan ve hukuken muteber olan bir iddianameden bahsedilemeyecektir. [186] İddianamenin unsurlarını düzenleyen CMK'nın 170. maddesi ve iddianamenin iadesini düzenleyen CMK'nın 174. maddesinde her ne kadar savcının imzasına yer verilmemiş ise de, savcı tarafından imzalanmamış, onaysız fotokopi şeklinde olan iddianameleri Yargıtay bozma sebebi yapmaktadır. Yargıtay bir kararında; [187] hükme dayanak alınan ve esaslı işlemleri içeren hazırlık evrakları, iddianame, duruşma tutanakları ve tüm yargılama belgelerine ilişkin fotokopilerin aslına uygun olduğunun onaylanmaması nedeniyle CMK'nın 219. maddesine aykırı davranıldığını ifade etmiştir. Karara göre Yargıtay, fotokopi olan veya aslına uygunluğu onaylanmayan iddianameler ve diğer soruşturma evraklarını bozma sebebi yapmaktadır.[188]

182 TCK 53. madde ve devamında yer alan güvenlik tedbirleri; belli haklardan yoksun bırakılma (TCK. md. 53), eşya müsaderesi (TCK. md. 54), kazanç müsaderesi (TCK. md. 55), çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (TCK. md. 56), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (TCK. md. 57), suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular (TCK. md. 58), sınır dışı edilme (TCK. md. 59) ve tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri (TCK. md. 60) şeklindedir.
183 ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, TEPE, s. 501.
184 AYDIN, s. 167.
185 BAYKAL, s. 117; ÖZKOL, s. 62.
186 ERTEM, s. 146.
187 Yargıtay 10 . C.D. 30.01.2007 gün ve 2006/3429 E. 2007/674 K. sayılı kararı.
188 İsmail ERCAN, *"Ceza Muhakemesi Hukuku",* 16. Baskı, Ankara 2020, s. 266.

İmzasız iddianame hukuken yok hükmündedir.[189] Bu nedenle Cumhuriyet savcısının imzasını taşımayan bir iddianamenin diğer unsurları tam olsa bile kamu davasının açılmasına hukuki dayanak oluşturmayacaktır. Bunun sonucu olarak da imzasız bir iddianameyle kimse hakkında yargılama yapılamayacak ve mahkûmiyet hükmü kurulamayacaktır. İddianamedeki imza eksikliğini fark edemeyen mahkemelerin böyle bir iddianameyi esas alarak tensip ve yargılama faaliyetlerine başlaması durumunda yapılan işlemlerin geçerli olması konusunda ise, bir görüşe göre, iddianamede savcının imzasının olmadığının mahkemece gözden kaçırarak iddianamenin kabulüne karar verilmesi durumunda usulüne uygun dava açılmadığı gerekçesiyle tüm yargılamanın yok sayılarak tüm yargılamanın yenilenmesinin yerinde olmayacağını, bu durumda düzeltme yolunu kullanılarak iddianamenin imza eksiğinin tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir.[190]

Konuya ilişkin son olarak Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) sistemi kullanılarak elektronik imza ile imzalanan iddianamelerin hukuken geçerli olup olmadığı incelendiğinde, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu karşımıza çıkmaktadır. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan *"Güvenli Elektronik İmza elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur"* hüküm gereğince hiçbir onay işlemine gerek kalmadan Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen ve elektronik imza ile imzalanan iddianame, kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya diğer soruşturma evrakları hukuken geçerli bir ceza muhakemesi işlemi niteliğine sahip olurlar. Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[191] "…*İddia makamı adına hareket eden bir Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanmış kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ayrıca hiçbir onay, görüldü vb. prosedürüne ihtiyaç duymamaktadır. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesinde yer verilen; "Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur" ilkesi çerçevesinde Cumhuriyet savcısı tarafından elektronik imza ile imzalanan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar hiçbir onay işlemine gerek olmadan hukuken geçerli bir ceza muhakemesi işlemi niteliğindedir…"* şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Yargıtay kararı ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'n 5. maddesi

189 SAYGIN, s. 64.
190 AYDIN, s. 168; GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 238.
191 Yargıtay 10. C.D. 30.01.2007 gün ve 2006/3429 E. 2007/674 K. sayılı kararı.

birlikte değerlendirildiğinde imzasız bir iddianame düzenlenmesi mümkün görünmemektedir.[192]

192 ÖZKOL, s. 63.

İKİNCİ BÖLÜM

I. İDDİANAMENİN DEĞERLENDİRİLMESİ, KABULÜ VE İADESİ

A. Genel Olarak

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin yetkili ve görevli mahkemeye sunulması durumunda, iddianamenin mahkeme tarafından değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucunda kabul veya reddine karar vermesine ilişkin ilk olarak mukayeseli hukuk incelendiğinde, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Hırvatistan, Polonya, Romanya ve İsviçre ceza mevzuatında iddianame iadesine ilişkin benzer düzenlemeler bulunmaktadır.[193] Estonya ceza mevzuatında ise, sadece alternatif çözüm yolları (önödeme, uzlaştırma, seri muhakeme usulü) uygulanmaması gerekirken uygulanması, ceza dosyasında fiilin bir suç oluşturmaması veya hukuki nitelendirmenin yanlış yapılması durumlarında sınırlı olarak soruşturma dosyasının iadesine ilişkin düzenleme mevcuttur.[194] Son olarak Kosova ceza mevzuatında ise, işlenen fiilin suç oluşturmaması, ceza sorumluluğun bulunmadığı haller, delil yetersizliği, süreyle sınırlı olan soruşturmalarda bu sınırın aşılması hallerinde şüphelinin talebi ile mahkemece iddianamenin iptal edilmesi hükümleri mevcuttur.[195]

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin yetkili ve görevli mahkemeye sunulması durumunda, iddianamenin mahkeme tarafından değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucunda kabul veya reddine karar vermesine ilişkin Türk ceza hukuku mevzuatı incelendiğinde ise, 1412 sayılı CMUK'da bir norm bulunmamaktaydı.[196] Bu normun 1412 sayılı CMUK'da olmaması nedeniyle, iddianamelerin özensiz hazırlanması, mahkemelerin delil araştırmak zorunda kalması ve bunun sonucunda davaların uzaması gibi sorunlar ile sık karşılaşıldığı öğretide ifade edilmiştir.[197] Uygulamada iddianamenin mahkemece değerlendirilmesi ve bu

193 Esra ALAN AKCAN, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi Kurumu", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* C. 15, S. 2-1, Temmuz 2016, s. 176-182 .
194 ALAN AKCAN, s. 181- 182.
195 ALAN AKCAN, s. 182.
196 Sezgin M. TANRIKULU, "Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü-İadesi-Tebliği, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 19, S. 64, Nisan 2006, s. 78.
197 CENTEL/ ZAFER, s. 625.

değerlendirme sonucunda savcılığa iadesi sadece kamu davasının hangi suçtan dolayı açıldığının açıklanması için yapılabilmekteydi.[198] 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK ile iddianamenin iadesi hükümleri ceza mevzuatımızda yerini alarak, soruşturma evresinin iyi bir şekilde yapılması, hukuka uygun ve sağlıklı şekilde bütün delillerin toplanması ve bunun sonucunda iyi hazırlanmış bir dosya ile kovuşturma evresinin kısa sürede sona erdirilerek uyuşmazlığın hızlı ve sağlıklı sonuçlanmasına ilişkin kanuni zemin oluşturulmuştur.[199] Bu kanuni düzenlemenin uygulamaya geçmesinde en önemli dayanak noktası, soruşturma evresine daha geniş bir zaman ayrılması ve uyuşmazlığa konu soruşturma dosyasının bütün yönleriyle eksiksiz ve hatasız tamamlanarak kovuşturma evresinin sağlıklı bir şekilde en kısa sürede tamamlanmasından geçmektedir.[200]

İddianamenin iadesi kurumu ile ayrıca AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenen ve "makul surede yargılanma hakkı" ile "davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını isteme hakkı" hususlarını kapsamına alan adil yargılanma hakkının yansıması olarak ceza mevzuatımızda yerini almıştır.[201] Yargıtay bir kararında,[202] *"... Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi'nde benimsenen, "Kişilerin Lekelenmeme Hakkı" ile "Eksiksiz soruşturma ve Tek Celsede Duruşma" prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcıları'nın makul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkumiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri eylemleri dava konusu yapmamaları, yani bir nev'i filtre görevi yapmaları gerekir. Bu prensiplerin hayata geçirilebilmesi için mevzuatımızda ilk defa, 5271 sayılı CMK'nın 160 / 2. maddesi hükmü ile; soruşturma evresinde cumhuriyet savcılarına şüphelinin lehine olan delilleri (de) toplama ve şüphelinin haklarını koruma yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca; 170 ve 174. madde hükümleri ile*

198 TANRIKULU, s. 78.

199 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 495; ÖZEN, Mustafa, "Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi", *Ankara Barosu Dergisi,* Yıl 67, S. 3, Yaz 2009, s. 22; Mustafa ALBAYRAK, "Yeni Ceza Yargılamasında Ek İddianame Düzenlenmesi Sorunu"*, Terazi Hukuk Dergisi,* Yıl 4, S. 33, Mayıs 2009, s. 97.

200 Mustafa ÖZEN, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 19, S. 68, Aralık 2006, s. 401.

201 BAYKAL, s. 139.

202 Yargıtay 13. C.D. 04.11.2020 gün ve 2020/7280-10899 E.K sayılı kararı.

de, iddianamenin iadesi kurumuna yer verilmiştir. Soruşturma evresi uzun sürebilir. Ancak, kovuşturma evresinin yeni bir delil toplanmasına gerek kalmadan ve bir iki celsede bitirilmesi hedeflenmiştir…" şeklinde açıklamaya yer vererek iddianamenin iadesi hükümlerinin ceza mevzuatımızda yer almasındaki amacını ifade etmiştir.

Ceza hukuk sistemimize 5353 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile CMK'nın 174. maddesinde yapılan değişiklik ile yerini alan iddianamenin iadesi kurumu 5353 sayılı Kanun'un gerekçesinde [203] düzenlenme amacına yer verilmiştir. Gerekçeden anlaşılacağı üzere, kamu davasının tek veya zorunlu olduğunda birbirini izleyen oturumlarda ve mümkünse bir günde sonuçlandırılmasını gerçekleştirebilmek için Cumhuriyet savcısı, hukuken geçerli ve yeterli delillerin toplandıktan ve dava açma koşullarını gerçekleştirdikten sonra, tüm yönleriyle doğru ve eksiksiz olarak iddianameyi düzenleyip mahkemeye vermesi gerekir. Şayet mahkeme kendisine hitaben düzenlenen iddianamede yeterli delil bulunmuyor veya delilsiz iddianame düzenlemiş ise kendisi soruşturma yapmak zorunda kalacağına kanaat getirmesi halinde iddianameyi iade edebilecektir. Mahkemenin bu kararı üzerine Cumhuriyet savcısı, eğer itiraz yoluna gitmeyecekse yeniden soruşturma yapacak ve yaptığı soruşturma sonunda yeterli delil bulduğuna kanaat getirir ise yeniden iddianame düzenleyerek mahkemeye verecektir. Şayet yeterli delil bulamazsa kovuşturmaya yer

---

203 5353 sayılı Kanun'un 27. madde gerekçesi; *"...Kamu davasının tek veya zorunlu olduğunda birbirini izleyen oturumlarda ve mümkünse bir günde sonuçlandırılmasını gerçekleştirebilmek amacıyla; iddianamenin, hukuken geçerli ve yeterli delillerin toplanmasından ve dava açma koşullarının gerçekleşmesinden sonra, tüm yönleriyle doğru ve eksiksiz olarak mahkemeye verilmesi gerekmektedir. Yeterli delil bulunmadan veya toplanmadan âdeta delilsiz davanın açılmış olması ve bunun sonucu olarak mahkemenin soruşturma yapmak zorunluluğunda kalacağının anlaşılması halinde iddianame iade edilecektir. Mahkemenin bu karan üzerine Cumhuriyet savcısı, eğer itiraz yoluna gitmeyecekse yeniden soruşturma yapacaktır. Yaptığı bu soruşturma sonunda yeterli delil saptayabildiğinde Cumhuriyet savcısı yeniden iddianame düzenleyerek mahkemeye verecek, yeterli delil bulamazsa kovuşturmaya yer olmadığına karar verecektir. Böylece soruşturmanın gereğince tamamlanmadan dava açılmasının sakıncaları, duruşmaların uzaması ve ertelenmesi önlenebilecektir. Deliller kamu davası açmak için yeterli olsa bile, iddianamede bulunması gerekli diğer ve bir bakıma şekli sayılabilecek hususlar yer almaması halinde de iade mümkündür..."* *https://www2.tbmm.gov.tr/d22/2/2-0453.pdf*, (E.T. 20.11.2020).

olmadığına karar verecektir. Böylece soruşturmanın gereğince tamamlanmadan dava açılmasının sakıncaları, duruşmaların uzaması ve ertelenmesi iddianamenin iadesi kurumu ile önlenebilecektir. Ayrıca ceza dava dosyasında deliller kamu davası açmak için yeterli olsa bile, iddianamede bulunması gerekli diğer ve şekli sayılabilecek hususlar yer almaması halinde de mahkemeye iddianameyi iadesi mümkündür.

Yargıtay'ın kararı ve 5353 sayılı Kanun gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde, iddianamenin iadesi ve kabulü hükümleri ile kovuşturma aşamasında mahkemenin zaman kaybetmesine neden olacak eksikliklerin giderilmesine ve davaların makul süre sayılacak en kısa sürede tamamlanmasına imkân verilebilecektir. Böylelikle 1982 Anayasası'nın 36. maddesi ile 141. maddesinin son fıkrası ve AİHS'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ile koruma altına alınan adil yargılanma hakkı sağlanmış olabilecektir.

B. İddianamenin Değerlendirilmesi

Cumhuriyet savcısı tarafından yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenen ve usulüne uygun imzalanan iddianame, Başsavcılık mührü ile mühürlendikten sonra yetkili ve görevli mahkemeye teslim edilir.[204] İddianameyi alan yetkili ve görevli mahkeme Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin 139. ve 140. maddeleri gereğince *"iddianamenin değerlendirilmesi kaydı"*[205] tutar. Bu kayıtta, sıra numarası, Cumhuriyet başsavcılığı iddianame ve esas numarası, mahkeme esas numarası, soruşturma evrakının geldiği tarih, kabul veya iade karar tarihi, iade kararına karşı itiraz işlemleri, iade hâlinde

204 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 238.

205 Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin 140. maddesi;
"*(1) İddianame ve soruşturma evrakının UYAP'tan mahkemeye gönderildiği tarihten başlayıp, mahkemece kabul veya iadesine karar verildiği tarihe kadar geçen sürecin safahatının işlendiği kayıttır.*
(2) Bu kayıt; sıra numarası, Cumhuriyet başsavcılığı iddianame ve esas numarası, mahkeme esas numarası, soruşturma evrakının geldiği tarih, kabul veya iade karar tarihi, iade kararına karşı itiraz işlemleri, iade hâlinde Cumhuriyet başsavcılığına tevdi tarihi ile düşünceler sütunlarından oluşur.
(3) Mahkemenin iade veya kabul kararı bu kayda işlenir. Cumhuriyet savcısı bu kayıt üzerinden iddianamenin iadesi kararına itiraz edebilir".

Cumhuriyet başsavcılığına tevdi tarihi ile düşünceler sütunları bulunmaktadır.[206] Mahkemenin iddianame iadesi veya kabul kararı bu kayda işlenir ve şayet mahkeme iddianameyi iade ederse Cumhuriyet savcısı bu kayıt üzerinden iddianamenin iadesine itiraz edebilir.[207]

İddianamenin yazıldığı görevli ve yetkili mahkeme iddianameyi değerlendirmesi ve bu değerlendirme sonucunda iadesine veya kabulüne karar vermesi bir süreye tabidir. Bu süre CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasında *"Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle…"* ve 4. fıkrasında "*En geç birinci fıkrada belirtilen süre sonunda iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır"* şeklinde düzenlenerek üst sınır 15 gün olarak belirlenmiştir. Bu süre iddianame ve soruşturma dosyasının mahkemeye teslim edildiği tarihten itibaren başlayacak ve sürenin 15. gününde mesai saatinin bitimine kadar devam edecektir.[208] Belirlenen bu sürenin kanun koyucunun tarafından belirlenmesindeki amacın düzenlenen iddianamenin sürüncemede kalmasını engellemek olduğu değerlendirilmiştir.[209] Söz konusu 15 günlük süre, iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet savcısının aksine, kendisine hitaben iddianame düzenlenen ve bu iddianame üzerinde işlem yapmakla yükümlü kılınan mahkemeyi bağladığından öğretide *"düzenleyici nitelikte"* olduğu ifade edilmiştir.[210] Öğretide ayrıca 15 günlük sürenin geçmiş olmasına bağlanan sonucu değerlendirerek bu sürenin *"kesin bir süre"* olduğu ifade edilmiştir.[211] Bu nedenle 15 günlük sürenin zamanaşımı gibi kesilme ve durmalarla uzamayacağı, hak düşürücü sürede olduğu gibi özürsüz olarak geçirilmesinde eski hale iade edilmesinin mümkün olmayacağı kabul edilerek hukuki

206 Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin 140. maddesinin 2. fıkrası.
207 Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin 140. maddesinin 3. fıkrası.
208 CENTEL/ ZAFER, s. 625; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 498.
209 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 498.
210 FEYZİOĞLU, s. 35; Metin FEYZİOĞLU, "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl:19, S.62, Şubat 2006, s. 39.
211 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 498.

nitelik itibariyle *"dava süresi"* olarak kabul edilmiştir.[212] Başka bir görüşe göre ise, 15 günlük süre sonunda iddianamenin iadesine karar verilmediği takdirde iddianamenin kabul edilmiş sayılacağından bu süre *"hak düşürücü süre"* niteliğindedir.[213]

İddianamenin değerlendirilmesi için getirilen 15 günlük süre, mahkemelerin iş yoğunluğu ve çok failli ve kapsamlı suç dosyalarının olması gibi durumlar dikkate alındığında yeterli bir süre olmadığı öğretide ifade edilmiştir.[214] Aksi bir görüşe göre ise, iddianamenin değerlendirilmesi için belirlenen 15 günlük sürenin titiz bir inceleme ile iadeye konu olabilecek bütün hususları belirlemek için yeterli olduğu ifade edilmiştir.[215] Kanunen belirlenen 15 günlük süre, mahkemenin iddianameyi bu sürede değerlendirememesi durumunda düzenlenen iddianameyi kabul etmek zorunda kalınacağından öğretide eleştirilmiş ve *"iddianamenin iadesi ve kabulü"* hükümlerinin getirilme amacıyla bağdaşmayacağı ifade edilmiştir. [216] Öğretide yapılan başka bir eleştiride ise, 15 günlük süre nedeniyle iadesine karar verilmesi gereken iddianameler, gerekli titiz bir inceleme yapılamadan kabul edilmiş sayılabilecektir.[217] Kanaatimizce de normal şartlarda 15 günlük süre yeterlidir; ancak fail, mağdur, tanık ve delil sayısı çok fazla olan dosyalar için öngörülen 15 günlük sürede mahkemelerin titiz bir inceleme ile iadeye konu olabilecek bütün hususları belirlemesi mümkün değildir.[218] Fail, mağdur, tanık ve delil sayısı çok fazla olan dosyalarda düzenlenecek iddianameler de muhtemel olan eksiklikler yargılamanın başlangıcında tespit edilemeden kanuni zorunluluk sebebiyle iddiname kabul edilerek kovuşturma evresine geçilebilecektir. Bu durumda yargılamanın uzamasına neden olabilecek ve kişilerin adil yargılanma hakkını ihlal edilebilecektir.

İddianamenin değerlendirmeye yetkili ve görevli olan mahkeme önüne gelen iddianameyi değerlendirirken ilk önce CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (a)

212 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 238.
213 Erdener YURTCAN, *"Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK)",* 9. Baskı, Ankara 2019, s. 615.
214 BAYKAL, 146.
215 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s . 245.
216 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 498.
217 Esra KAYA/ Kaan YIRTIMCI, "CMK'nın Getirdikleri (Genel Değerlendirme)", "*Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s. 55.
218 Ferhat KARABULUT, Ersin KARAPAZARLIOĞLU, Hamza TOSUN "Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hakimlerin Delil Algısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 28, S. 120, Ağustos 2015, s. 417.

bendi gereğince CMK'nın 170. maddesinde yer alan hususları inceleyecektir. Bu hususların incelemesinde;

a. İddianame yer ve madde bakımından yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenip düzenlenmediği,
b. Şüphelinin kimliğinin açıkça belirtilip belirtilmediği,
c. Var ise müdafiinin kimliğinin açıkça belirtilip belirtilmediği,
d. Var ise maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliğinin belirtilip belirtilmediği,
e. Var ise mağdur veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisinin kimliğinin belirtilip belirtilmediği,
f. Açıklanmasında sakınca bulunmamasına Cumhuriyet savcısı kanaat getirmesi halinde ihbarda bulunan kişinin kimliğinin belirtilip belirtilmediği,
g. Var ise şikâyette bulunan kişinin kimliğinin belirtilip belirtilmediği,
h. Şikâyetin yapıldığı tarihin mümkün olduğunca dar bir zaman dilimi şeklinde tespit edilip edilmediği,
i. Şüpheliye yüklenen fiil hangisi olduğu ve hangi fiilin suç olarak nitelendirildiği, suç olarak belirlenen fiile uygulanması gereken kanun maddelerinin gösterilip gösterilmediği,
j. Şüpheliye yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman diliminin gösterilip gösterilmediği,
k. Şüpheliye yüklenen suça ilişkin delillerin gösterilip gösterilmediği,
l. Şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklanma tarihleri ve bunların sürelerinin gösterilip gösterilmediği,
m. İddianamede şüpheliye yüklenen suçu oluşturan olayları soruşturma aşamasında toplanan mevcut deliller ile ilişkilendirilerek açıklanıp açıklanmadığı, Cumhuriyet savcısının iddiasını somutlaştırıp somutlaştıramadığı,
n. İddianamenin sonuç kısmında şüphelinin aleyhine hususların yanında lehine olan delillerin muhafaza altına alınıp alınmadığı, iddianamede gösterilip gösterilmediği,

o. İddianamenin sonuç kısmında işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunlarda öngörülen ceza ve TCK'nın 53 ve devamındaki maddelerde düzenlenen güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği, suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek güvenlik tedbiri açıkça gösterilip gösterilmediği,

hususlarının tespiti yapılacaktır. Mahkeme bu hususların var olup olmadığını incelerken hangi hususların eksik ya da hatalı olduğunu 15 gün içerisinde soruşturma evresindeki bütün belgeleri inceleyerek tespit edecektir.[219] Şayet söz konusu hususlarda bir eksik ya da hata tespit etmediği takdirde CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (b) maddesi gereğince suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut delillerin kendisine hitaben düzenlenen iddianameye konu olan soruşturmada hatasız ve eksiksiz olarak toplanıp toplanmadığının tespitini yapacaktır.

İddianamenin değerlendirilmesinde, *suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut delillerin* toplandığına mahkeme kanaat getirirse, soruşturma dosyasının önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tabi olup olmadığı, şayet uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğu açıkça anlaşıldığı takdirde bu usullere uyulup olmadığının tespitine geçecektir (CMK md. 174/1-c). Mahkemenin soruşturma dosyasına konu olan suçun önödeme veya uzlaştırma yoluna ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğunu iddianamede belirtilen suça göre değerlendirecektir.[220] Şayet mahkeme soruşturmaya konu olan suçun iddianamedeki nitelendirmeden farklı olduğunu ve suçun önödeme veya uzlaştırma yoluna ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğunu düşünürse diğer hususların eksiksiz ve tam olduğunu kanaatinde ise iddianameyi kabul edecek ve kovuşturma evresinde önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulü yoluna kendi gidecektir. Nitekim Yargıtay bir kararında[221] "…. *şüphelinin 04.06.2019 tarihli ve TCK'nın 106/1. maddesi kapsamındaki tehdit eylemi ile 31.07.2019 tarihli ve aynı mağdura yönelik silahla tehdit eyleminin, Cumhuriyet savcısı tarafından, bütün halde zincirleme şekilde silahla tehdit suçunu oluşturduğu değerlendirilerek, sanığın TCK'nın 106/2-a, 43/1. maddesi uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.*

219 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 248.
220 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 506.
221 Yargıtay 4. C. D. 01.07.2020 gün ve 2020/596-8516 E.K sayılı kararı.

Soruşturma evresinde suçun hukuki nitelendirmesi Cumhuriyet savcısına ait olup, onun değerlendirmesine tabi hususlar iddianamenin iadesine konu edilemez. Somut olayda Cumhuriyet savcısı, eylemleri bütün halde uzlaşma kapsamında bulunmayan silahla tehdit suçu olarak kabul etmiş, iki eylemin kovuşturma şartı yönünden ayrı ayrı değerlendirilmesi hususunu, CMK'nın 174/1-c maddesindeki "...uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işler..." olarak nitelememiştir. Şayet yargılama sırasında eylemlerin ayrı ayrı değerlendirilerek, şüphelinin 04.06.2019 tarihli eyleminin, uzlaşma kapsamında kaldığı kanaatine varılırsa, uzlaştırma işlemleri mahkeme tarafından CMK'nın 254. maddesi uyarınca yerine getirilebilecektir..." şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Yargıtay kararına göre, soruşturma dosyasının uzlaştırmaya usulüne tabi olduğunu Cumhuriyet savcısının nitelendirmesine göre değerlendirileceği, mahkeme farklı kanaatte ise kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü hükümlerini kendi uygulama yoluna gitmelidir. Kanaatimizce bu durum önödeme ve seri muhakeme içinde geçerlidir. Zira kanun koyucu uzlaştırma, önödeme ve seri muhakeme usulünü aynı düzenleme içerisinde yer vermiş ve hukuki nitelendirme nedeniyle mahkemece iddianame iadesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Aksi bir görüşe[222] göre ise, seri muhakeme usulü soruşturma aşamasında ve yalnızca Cumhuriyet savcılığınca yürütülmesi nedeniyle mahkeme bu eksikliği gidermeyip iddianameyi iade etmelidir.

İddianamenin değerlendirilmesinde, soruşturma dosyasının önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tabi olmadığına mahkeme kanaat getirirse, ceza dosyasına konu olan suç hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılabilmesi için izin veya talebe bağlı olup olmadığı, olduğu takdirde bu usullere uyulup olmadığının tespitine geçecektir.

İddianamenin değerlendirilmesinde mahkeme, iddianameyi CMK'nın 170. ve 174. maddelerine göre incelerken iddianameyi tüm unsurlarıyla incelemelidir. Zira, CMK'nın 174. maddesinin 4. fıkrasında yer alan *"İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez"* cümlesi gereğince ilk kararda iade konusu yapmadığı unsur veya unsurlardan bir daha iadesine karar veremeyecektir. Bu nedenle iddianame değerlendirilmesi yapılırken

222 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 506.

kanun metnindeki unsurların sıralamasına göre tüm unsurlarıyla değerlendirmeli ve ilk iade kararında hatalı ve eksik gördüğü tüm unsurları ifade etmelidir.

Sonuç olarak mahkeme iddianameyi CMK'nın 170. ve 174. maddelerine göre değerlendirecek ve değerlendirmenin sonucunda eksik veya hata olmadığını kanaatine ulaştığı takdirde iddianameyi kabul edecek, şayet eksik veya hata olduğu kanaatine ulaşırsa iddianameyi iade edecektir.

C. İddianamenin Kabulü

Yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenen iddianame, esas mahkemece 15 günlük süre içinde iadesine veya kabulüne karar verilmeli, bu süre içinde karar verilmediği takdirde, iddianameyi kabul etmek zorunluluğu oluşabilecektir.[223] Şayet iddianame CMK'nın 170. ve 174. maddelerine uygun olarak düzenlendiği, yeterli suç şüphesi bulunduğu ve herhangi bir muhakeme engeli de olmadığı kanaatine mahkeme varırsa, iddianamenin kabulüne karar verebilecektir.[224] Bu kabul kararı sonucunda kamu davası da açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Ancak belirlenen 15 günlük süre içerisinde iddianameyi incelemeye yetkili mahkeme bir karar vermemişse artık iddianame iadesine karar veremeyecek, bunun sonucunda iddianameyi kabul etmek zorunda kalacaktır. Bu zorunluluk durumunda mahkeme yeniden iddianamenin kabulüne karar verip vermemesi sorunu ortaya çıkacaktır. Öğretide bir görüşe göre, mahkemenin 15 günlük süreyi işlemsiz geçirmesi durumunda CMK'nın 191. maddesinin 1. fıkrasında yer alan *"Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar"* hükmü gereğince yeniden iddianamenin kabulüne karar vermesi gerekir.[225] Ayrıca öğretide, mahkeme iddianameyi açıkça kabul etmesi veya 15 günlük süreyi geçirmesi sonucunda vereceği iddianamenin kabul kararlarının gerekçesini açıklaması gerektiği ifade edilmiştir.[226] Öğretide ifade edilen bu görüşlerden anlaşılacağı üzere, Cumhuriyet savcısının düzenleyip mahkemeye sunduğu iddianamenin hüküm ve sonuç doğurması kurucu şart niteliğinde olan iddianamenin

223 CENTEL/ ZAFER, s. 626.
224 ÖZBEK/ DOĞAN, BACAKSIZ, s. 508.
225 CENTEL/ ZAFER, s. 626.
226 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1265.

kabul kararı ile mümkündür.[227]

Kurucu şart niteliğinde olan iddianamenin kabul kararına karşı gidilebilecek bir kanun yolu bulunmamaktadır.[228] Cumhuriyet savcısı iddianamenin kabul kararı ile amacına ulaşması nedeniyle iddia makamına böyle bir hakkın verilmesi tutarlı olmayacaktır. [229] Ancak soruşturma evresinde şüphelinin ifadesine bile başvurulmadan düzenlenen ve bu durumu engelleyen bir hükmün CMK'da yer almaması da dikkate alındığında iddianamelerin kabul kararına şüpheli ve şüphelinin avukatı tarafından itiraz edilememesi büyük eksikliktir. [230] Öğretide bu durum eleştirilmiştir. Yapılan eleştiride, iddianamenin kabul kararının denetlenemez olmasını ceza muhakemesine katılanlar arasında adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan çelişmeli yargılama ilkesi ihlal edebilir nitelikte ve adil yargılama hakkı bakımından tartışılabilir olduğu ifade edilmiştir. [231] Mukayeseli hukukta Almanya Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan düzenlemeye göre, mahkeme kendisine gönderilen iddianame hakkında bir kabul kararı vermeden önce şüpheliye iddianameyi tebliğ eder.[232] Şüpheliden başka bir delil toplanmasını isteyip istemediğini, iddianamenin kabul edilmesine bir itirazının olup olmadığını belirlenen süre içerisinde mahkemeye bildirmesini ister.[233] Söz konusu düzenleme ve öğretide eleştiri dikkate alındığında, şüpheliye en azından iddianamenin kabulü edilmesine bir itirazının olup olmadığını bildirme fırsatı verilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

D. İddianamenin İadesi

İddianamenin iadesi, Cumhuriyet savcısı yetkili ve görevli mahkemeye hitaben iddianame düzenlemesi üzerine, mahkeme tarafından kanuni sürede iddianamenin incelenmesinden sonra, tespit ettiği hatalar ve eksikleri belirtilerek, hatalar ve eksiklerin giderilmesi için Cumhuriyet savcısına geri gönderilmesini ifade etmektedir.[234] Bu bağlamda, CMK ile ceza mevzuatımızda yerini alan iddianamenin

227 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 35.
228 AYDIN, s. 174.
229 ERTEM, s. 177.
230 ERTEM, s. 177.
231 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 509.
232 ALAN AKCAN, s. 177.
233 ALAN AKCAN, s. 177.
234 Erdener YURTCAN, *"Cumhuriyet Savcısının El Kitabı",* 1. Baskı, Ankara 2019, s. 91-92.

iadesi hükümleri CMK'nın 174. maddesinde düzenlenmiştir. İddianamenin iadesi hükümlerinin CMK ile kabulü sonucunda soruşturmanın eksiksiz yapılması yargılama sırasında değil, soruşturmanın sonunda somutlaşması imkânına kavuşmuştur.[235]

İddianamenin iadesi, iddianamenin kabulünde olduğu gibi belirli bir süreye tabidir. Mahkeme kedisine hitaben yazılmış iddianameyi soruşturma dosyasının mahkemeye teslim edildiği tarihten itibaren 15. günün mesai saatinin bitimine kadar iade etmelidir. [236] Aksi halde iddianameyi otomatik kabul etmiş sayılacak, bu durumda mülga CMUK döneminde görülen eksik iddianameler ile dava açılmasını önlemek amacıyla getirilen iddianamenin iadesi hükümlerinin işlevsiz hale gelmesine neden olunacaktır.[237] Bu nedenle mahkemelerin düzenleyici nitelikte olan 15 günlük süreye uymaları ve eksiklikleri muhtemel olan iddianameler ile dava açılmasını önlemelidir.[238] Ayrıca mahkeme iddianamenin iadesi sebeplerinin varlığını sorgularken, esasa girmeden, maddi olguları tartışmadan, sadece sevk maddelerini, dosyada açıkça tespit edilen eksiklikleri tespit etmeli ve gerek görürse iddianameyi iade etmelidir.[239]

İddianamenin iadesi kararında mahkeme iddianamenin bir kısmını kabul edip başka bir kısmından iade edemez. Mahkeme, kendisine hitaben yazılan iddianamede tespit etmiş olduğu hatalı ve eksik yönlerini gerekçelerini göstererek bir bütün olarak iddianamenin iadesine karar verir.[240] İddianamenin kısmen iadesinin kabulü halinde, kısmen kabul edilen kısmın tek başına yargılama konusu olabileceğinin belirlenmesinin ihtimal dâhilinde olmaması, kısmen iade edilen kısmın eksikliklerinin tamamlanarak tekrar iddianame düzenlenerek mahkeme gönderilmesi de kesin olmaması dikkate alındığında iddianamenin bütünlüğü bozulabilecektir.[241] Bu nedenle iddianamenin kısmen iadesinin kabulü mümkün değildir.

235 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 35.
236 CENTEL/ ZAFER, s. 625; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 498.
237 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 39.
238 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 36.
239 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1259.
240 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 360.
241 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 361.

İddianame iade sebepleri hükümde sınırlı olarak dört iade sebebi belirtilmiş ve kıyasen artırılması mümkün olmadığından tahdidi nitelikte olduğu kabul edilmiştir.[242] Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[243] CMK'nın 174. maddesinde iddianamenin iadesi sebepleri sınırlı sayıda gösterildiğini, kanuni düzenlemenin dışına çıkarak iddianamenin iade edilmesine karar verilmesi ceza adalet sistemimizde kabul edilmediğini ifade etmiştir.

1. İade Sebepleri

a. İddianamenin CMK'nın 170. Maddesine Aykırı Düzenlenmesi

5271 sayılı CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde yer alan ve *"170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen…"* şeklinde düzenlenen bu koşulda, CMK'nın 170. maddesinde yer alan iddianamenin unsurlarının var olup olmadığı değerlendirilecek, unsurlardan biri veya birkaçı eksik olduğunda iddianamenin iadesine karar verilebilecektir.

(1) Yeterli Şüphe

5271 sayılı CMK'nın 170. maddesine göre iddianamenin zorunlu unsurlarından ilki, soruşturma evresinde toplanan delillerin suçun işlendiğine yeterli şüphe oluşturmasıdır.[244] Daha önce açıklandığı üzere yeterli şüphe kavramından anlaşılması gereken yapılacak muhakeme ile eldeki delillerin değerlendirilmesi sonucunda, sanığın mahkûm olma ihtimali beraat etmesi ihtimalinden daha kuvvetli olması halidir.[245] Yani, soyut ve sübjektif değerlendirmelerden yola çıkılarak elde edilen bilgi ve deliller ile bir kişi hakkında kamu davası açılmaması gerekmektedir.[246] Yeterli şüphenin kendisine hitaben yazılan iddianamede mevcudiyeti konusunda bir değerlendirme yapmak zorunda olan mahkeme tüm soruşturma evrakları dikkate alarak yeterli şüphenin mevcudiyetine ilişkin "*hukuki iknayı gerekçelendirip*

242 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 499.
243 Yargıtay 18. C. D. 17.06.2020 gün ve 2019/23628 E. 2020/7573 K. sayılı kararı.
244 BAYKAL, s. 153.
245 GÖKÇEN, s. 69; Mustafa Tören YÜCEL, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (YCMK) Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin -de facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 18, S. 57, Şubat 2005, s. 34.
246 Hasan Tahsin GÖKCAN, "Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması", *Ankara Barosu Dergisi,* Yıl 70, S.1, 2012, s. 197.

gerekçelendiremeyeceğine" dair bir inceleme yapacaktır.[247] Ancak uygulamada yeterli şüphenin mevcut olmaması nedeniyle iddianamenin iadesi pek mümkün değildir. Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[248] CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca, kamu davasının açılması gerekip gerekmediği yönünde delilleri takdir yetkisinin Cumhuriyet savcılığına ait olduğunu, bu takdirin kullanılmasının iade sebebi olamayacağını ifade etmiştir. Söz konusu karardan da anlaşılacağı üzere yeterli şüphe unsuruna ilişkin Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini mahkeme iade sebebi yapamayacaktır. CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrasında yer alan *"Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler"* hükmü dikkate alındığında da, kanun koyucu tarafından "yeterli şüphe" unsurunun soruşturma dosyasında bulunup bulunmadığının tespit yetkisi Cumhuriyet savcısına verildiği anlaşılmaktadır.[249] Ayrıca kanun koyucu bu yetkiyi iddianamenin iadesi hükümleriyle mahkemeye devretme yönünde iradesinin olduğuna ilişkin bir durumunda olmadığı öğretide ifade edilmiştir.[250] Bu durumda iddianame iadesi hükümlerinin "yeterli şüphe" unsuru yönünden mahkemenin değerlendirmesi Yargıtay kararlarında ve öğretide yapılan değerlendirmelere göre imkânsız durmaktadır.

(2) Görevli ve Yetkili Mahkemeye Hitaben Düzenlenmemesi

5271 sayılı CMK'nın 170. maddesine göre iddianamenin zorunlu unsurlarından ikincisi, iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak iddianamenin iadesini düzenleyen CMK'nın 174. maddesinde görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin açık bir hüküm olmamakla birlikte, iddianamenin unsurlarını düzenleyen CMK'nın 170. maddesinin 3. fıkrasında iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye hitaben yazılması hüküm altına alınması neticesinde, iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.[251] 5271 sayılı CMK' da iddianamenin iadesini düzenleyen 5353

247 ERTEM, s. 205.
248 Yargıtay 2. C.D. 27.02.2009 gün ve 2009/10660-20519 E.K. sayılı kararı; BAYKAL, s. 154.
249 TAŞDEMİR/ ÖZKEPİR, s. 685, ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 502.
250 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 502.
251 BAYKAL, s. 149-150.

sayılı Kanun'un 27. maddesi ile değişik 174. maddesinin madde gerekçesinde; "*Keza, görev veya yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki varsa iade mümkündür… Nitekim 170 inci maddenin üçüncü fıkrası iddianamenin "görevli ve yetkili" mahkemeye hitaben düzenlenmesini öngörmektedir. Şayet iddianamenin görevli veya yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmediği iddianameden kolayca anlaşılabiliyorsa, iddianamenin 170 inci maddeye aykırı düzenlendiğinden bahisle mahkeme iadeye karar verebilecektir"* şeklinde açıklama dikkate alındığında, iddianamenin görevli ve yetkili mahkeme unsurundan iade etmenin zorunlu koşulu, iddianamede görev konusunda *"açık yanlışlık veya çelişki"* olmasıdır. Yargıtay 16. C.D.'nin 28.11.2017 gün ve 2017/2035-5408 E.K. sayılı bir kararında,[252] görev ve yetki konusunda iddianamenin iade edilebilmesi için 5353 sayılı Kanun'un 27. maddesi gerekçesinde ifade edildiği gibi iddianamede görev konusunda *"açık yanlışlık veya çelişki"* olması halinde iddianamenin iade edilebilecektir. Bu durumda da kamu davasının açılmasını talep etmede görev ve yetkili mahkemenin belirlenmesi Cumhuriyet savcısının yetkisi ve görevi dâhilinde olduğu, bu nedenle Cumhuriyet savcısının görev ve yetkiye ilişkin hukuki nitelendirmesinin mahkemeyi bağlayıcılığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. [253] CMK'nın 225. maddesi [254] incelendiğinde, mahkemenin bağlayıcılığı fiili nitelendirme olmayıp, iddianamede yer alan suça konu fiil ve faildir. Ayrıca CMK'nın 174. maddesinin 2. fıkrasında "*Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez"* hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan sorunun çözümüne ilişkin ileri sürülen bir görüşe göre; CMK'nın 174. maddesinin 2. fıkrasının 225. maddesinin 2. fıkrası dışında bir hüküm ifade edip etmediğinin tespitinin yapılması gerektiği ve görev sorununda şekle ilişkin olan açık ve bariz çelişki haricinde iddianamenin iadesi

252 Yargıtay 11. C. D. 18.10.2006 gün ve 2006/5263-8292 E.K sayılı kararı; "... *Görev veya yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki olması halinde iddianamenin iadesinin mümkün olduğu, Cumhuriyet başsavcılığının hukuki nitelendirmesi ile mahkemenin hukuki nitelendirmesinin farklı olduğu durumlarda, iddianamenin kabulünden sonra kovuşturma evresinde görevsizlik veya yetkisizlik kararı ile sorunun hallinin mümkün olduğu gözetilmeden, Cumhuriyet başsavcılığınca iddianamede yapılan nitelendirme kabul edilmeyerek görev hususunun iade sebebi yapılamayacağı hususları gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle …"*

253 BAYKAL, s. 151.

254 5271 sayılı CMK'nın 225. maddesi;

"*(1) Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir.*

(2) Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir."

sebebi yapılmaması gerektiği, bunun dışında esasa ilişkin olan görev sorunlarında ise iddianamenin kabulünden sonra göreve ilişkin genel hükümler gereğince görevsizlik kararı verilmelidir.[255] Başka bir görüşe göre ise, CMK'nın 225. maddesinin kovuşturma evresinde geçerli olduğu ve iddianamenin kabulü veya reddi aşamasında soruşturma evresinin devam ettiği, Cumhuriyet savcısının hukuki nitelendirmesinin hatalı olduğu bahisle görevsizlik ve yetkisizlik kararı verilemeyeceği, bu kararların kovuşturma evresinde verilmesi gerekir.[256] Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında;[257] İstanbul 7 Çocuk Mahkemesinin, 17/11/2014 tarih, 2014/373 sayılı kararında iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye düzenlenmesi gerektiği gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar verdiği, ancak iddianamenin iade sebeplerini düzenleyen CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrası ve suçun hukuki nitelendirmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceğinin düzenleyen 2. fıkrası birlikte değerlendirildiğinde, sırf suçun hukuki nitelendirmesinin değişebileceği gerekçesiyle iddianamenin iadesi kararı verilemeyeceği, şayet hukuki nitelendirmede değişiklik olması halinde mahkemenin görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli mahkemeye göndermesi mümkün olduğunun dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Böylelikle, görevsiz mahkemeye hitaben düzenlenen iddianame hakkında iade kararı verilemeyeceği, görevsiz olduğu kanaatinde olan mahkeme iddianameyi kabul ettikten sonra görevsizlik kararı vererek görevli mahkemeye dosyayı gönderebileceği; görev konusunda *"açık yanlışlık veya çelişki"* olması halinde ancak iddianamenin iadesine karar verilebileceği hem doktrinde hem de Yargıtay kararlarında kabul edilmiştir.[258]

(3) Kimlik Bilgilerinin Yer Almaması

CMK'nın 170. maddesinde iddianamede kimlik bilgileri yer alması gereken kişilere ilişkin hususlara yer vermiş ve bu kişilerin kimlik bilgilerinin iddianamede gösterilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Bu kişiler şüpheli, müdafii, maktul, mağdur veya suçtan zarar gören, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde

255 ERTEM, s. 222-223.
256 BAYKAL, s. 151.
257 Yargıtay 2. C.D. 08.10.2015 gün ve 2015/12630-17523 E. K. sayılı kararı.
258 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 701; SAYGIN, s. 84.

ihbarda bulunan ve şikâyette bulunan kişilerdir. Bu kişilerin soruşturma konu olan olayda olmasına rağmen kimlik bilgilerinden bir veya birkaçının eksik olması halinde iddianame iade edilmelidir.[259]

Şüphelinin kimliğinde yer alması gereken hususlar şüphelinin adı, soyadı, anne ve baba adı, doğum yeri ve tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu il ve özellikle vatandaşlık numarasının iddianamede bulunması gerekmektedir. Şüphelinin kimlik bilgilerine ilişkin Yargıtay'ın vermiş olduğu ve çalışmamızın 23. sayfasında açıklanan kararında;[260] şüphelinin kimliğinin tereddüde neden olmayacak biçimde belgeye dayalı tespit yapılmadan dava açılması kanuna aykırı olduğunu ifade etmiştir. Yargıtay'ın kararından da anlaşılacağı üzere şüphelinin kimliğinin tereddüde yer vermeyecek şekilde tespit edilmesi gerekmekte, aksi halde kanuna aykırı düzenlenen iddianame olması nedeniyle iddianamenin iadesi gerekecektir.

Şüphelinin kimlik bilgilerine ilişkin Yargıtay vermiş olduğu başka bir kararında;[261] iddianamede yabancı uyruğa sahip şüphelilerin beyanları esas alınarak kimliklerinin belirtildiğini, iddianame değerlendirme kararıyla şüphelilerin açık kimlikleri ve açık adresleri tespit edilmeden iddianame düzenlenmesi nedeniyle mahkemece iddianamenin iadesine karar verildiği, düzenlenen iddianame incelendiğinde, şüphelilerin kimlik bilgilerinin, adı soyadı, anne-baba adı ve doğum tarihi ile uyruğunun belirtildiği, kollukta şüphelilerin usulüne uygun olarak parmak izi ve fotoğraflarının alındığı, şüphelilerin resmi kimlik bilgilerinin Suriye ile yapılan adli yardımlaşmaya ara verilmesi nedeniyle diplomatik yazışmalarla belirlenemeyeceği sabit ise de; soruşturma makamınca şüphelilerin beyanı üzerine tespit edilen kimlik bilgileri ile şüphelilerin kolluk tarafından tespit edilen parmak izlerinin ve fotoğraflarının Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne gönderilerek Geçici Koruma Yönetmeliğinin 21 ve 22. maddeleri uyarınca şüphelilerin Türkiye'ye kabul edilen yabancılardan olup olmadığının ve varsa yabancı kimlik numaraları ile adres kayıt sistemindeki kayıtları tespit edilip iddianame düzenlenebileceğinden bu usule uyulmadan düzenlenen iddianamenin iadesi usul ve kanuna uygun bulunduğunu ifade etmiştir. Konuya ilişkin Yargıtay'ın vermiş olduğu ve çalışmamızın 24.

259 AYDIN, s. 172; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 499-500.
260 Yargıtay 7. C. D. 03.12.2014 gün ve 2014/19953-20342 E. K. sayılı kararı.
261 Yargıtay 17. C.D. 28.03.2017 gün ve 2016/19467 E. 2017/4597 K. sayılı kararı.

sayfasında açıklanan başka bir kararında,[262]dosyada şüpheliye ait kimlik bilgilerini gösterir kimlik ve pasaport bilgilerini olmasını yeterli olduğunu, belgeye dayalı kimlik tespit yapılmadan yalnızca beyana dayalı olarak dava açılması CMK'nın 170. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendine aykırı olduğunu ve iddianamenin iadesine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Soruşturmaya konu olan olayda şayet mağdur varsa mağdurun kimliğinin de iddianamede gösterilmesi gerekmektedir. Nitekim Yargıtay bir kararında;[263] mağdur ve müşteki kimlik bilgilerinin iddianameye yazılmadığını, şüphelinin, hangi mağdur ve müştekilere karşı, hangi olay sebebiyle, ne zaman, ne şekilde, nerede, isnat olunan suçu işlediğinin delillerle ilişkilendirilerek iddianamede açıkça anlatılmadan iddianame düzenlendiğini, bu nedenle iddianamenin iadesi kararının usul ve kanuna uygun olduğunu ifade etmiştir. Yargıtay 1. C.D. 21.05.2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında çalışmamızın 26. sayfasında yer alan 14. C.D.'nin bir kararına[264] atıf yaparak, Cumhuriyet savcısının yapmış olduğu bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen zorunluluktan kaynaklanan nedenlerle mağdurun kimliğini tespit edememesi halinde, şayet ceza yargılaması için diğer asli unsurlar tamamlanmış ise, mağdurun kimliğinin tespit edilememesini ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyeceği ve şüpheli hakkında iddianame düzenlenebileceği içtihadını tekrar etmiştir. Mağdurun kimlik tespitine ilişkin Yargıtay'ın vermiş olduğu ve yukarda özetlenen kararlardan anlaşılacağı üzere, Cumhuriyet savcısı mağdurun kimlik tespiti için araştırma ve soruşturma yapması gerekmektedir. Ancak savcı yapmış olduğu bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen zorunluluktan kaynaklanan nedenlerle mağdurun kimliğini tespit edememesi halinde, şayet ceza yargılaması için diğer asli unsurlar tamamlamış ise, mağdurun kimliğine iddianamede yer vermemesi ceza

262 Yargıtay 11. C.D. 25.02.2016 gün ve 2015/8463 E. 2016/1575 K. sayılı kararı; "…*yabancı uyruklu olan şüphelilere ait gerçek kimlik bilgilerinin dosyaya getirtilen kimlik ve pasaport kayıtları ile tespit edildiği, bu nedenle şüphelilere ait kimlik bilgilerinin iddianame başlığına ayrıntılı olarak yazılmamasının iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı, şüphelilerin adres bilgilerinin 5271 sayılı Kanun'un 170. maddesine göre iddianamede gösterilmesi zorunlu olmadığı gibi adres bilgilerinin gerçeği yansıtmaması hususunun da iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı cihetle, itirazın bu nedenlerle kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden…"*

263 Yargıtay 18. C.D. 01.10.2019 gün ve 2019/5151-13461 E. K. sayılı kararı.

264 Yargıtay 14. C.D. 11.10.2011 gün ve 2011/14137-628 E. K. sayılı kararı.

yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyeceğinden şüpheli hakkında iddianame düzenleyebilecektir.

Müdafii, maktul, suçtan zarar gören, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan ve şikâyette bulunan kişilerin kimlik bilgileri iddianamede yazılmaması durumunda göre öğretide kabul gördüğü üzere iddianamenin iadesi gerekmektedir.[265]

(4) Şikâyetin Yapıldığı Tarihin Gösterilmemesi

Şikâyetin yapıldığı tarihin iddianamede gösterilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Özellikle soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda şikâyetin süresinde yapılıp yapılmadığı tespiti açısından şikâyet tarihinin iddianamede yazılması önemlidir.[266] Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmayan suçlarda dahi kanuni düzenlemede (CMK md. 170/3-g) suçun şikâyete tabi olup olmaması konusunda bir ayrım yapılmadığından bir şikâyet söz konusu olması halinde şikâyetin yapıldığı tarihin iddianamede yazılması gerektiği ifade edilmiştir.[267] Ancak Yargıtay vermiş olduğu bir kararında[268] suçun şikâyete tabi olmaması nedeniyle iddianamede gösterilmesinin gerekmediğini ifade etmiştir.[269]

(5) Yüklenen Suç ve Uygulanması Gereken Kanun Maddelerinin Gösterilmemesi

İddianamede şüpheliye yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddelerinin gösterilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Nitekim Yargıtay vermiş olduğu ve çalışmamızın 29. ve 30. sayfalarında yer verilen

---

265 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 499-500; YENİDÜNYA, P. 107.

266 YENİDÜNYA, P. 88.

267 AYDIN, s. 166, GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 176.

268 Yargıtay 11. C.D. 13.12.2007 gün ve 2007/6923-9247 E. K. sayılı kararı; *"... 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170/3. maddesinde iddianamede hangi hususların gösterileceği, aynı Kanunun 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iade sebepleri arasında şüphelinin ifadesinin alınmamasının bulunmadığı, kaldı ki şüpheli hakkında Gaziosmanpaşa 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 25.01.2006 tarihli ve 2006/149 sayılı kararı ile yakalama emri düzenlenmesi karşısında, şüphelinin ifadesinin mahkemesince de alınmasının mümkün bulunduğu, suçun şikayete tabi olmadığı, dolayısıyla şikayet tarihinin iddianamede gösterilmesinin gerekmediği, iddianamede daha önce yakalanan ve adli işlem yapılan diğer şüphelilerde ele geçirilen sahte nüfus cüzdanının şüpheli ... tarafından düzenlendiğinin belirtildiği ve delillerin gösterildiği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden ..."*

269 İNCE, s. 202.

bir kararında;[270] CMK'nın 170. maddesinin 3. ve 6. fıkraları ile 225. maddesini birlikte değerlendirmiş ve iddianamede sanığa isnat edilen ve suç sayılan maddi fiilleri, yerini, zamanını açıkça gösterilmesi, hukuki nitelendirmesi yapılan fiilin, kanunda karşılığı olan suç ve cezası hakkında bilgi içermesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, isnat edilen suçun dayanağı olan maddi olaylar hakkında savunmasını yapabilecek şekilde sanık bilgilendirilmez ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendinin ihlali ile sonuçlanabileceğine kararında yer vermiştir. Yargıtay'ın kararından anlaşılacağı üzere, iddianamenin ayrıntılı olması gerektiğinden, sanığa isnat edilen ve suç sayılan maddi fiilleri, yerini, zamanını açıkça iddianamede gösterilmeli ve şüpheliye yüklenen fiilin nelerden ibaret olduğu hiçbir duraksamaya neden olmaksızın iddianamede açıklanmalıdır. Aksi halde iddianamede şüpheliye yüklenen suçun belirsiz olması savunma hakkını kısıtlamasına ve adil yargılama hakkını ihlaline neden olabilecektir. Bu durumda iddianamenin hukuken geçerli bir iddianame olmasına engel olacak olması nedeniyle mahkemece iade kararı verilebilecektir.

(6) Yüklenen Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Diliminin Gösterilmemesi

İddianamede şüpheliye yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi suça ilişkin bilgiler kısmında gösterilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman diliminin yanlış gösterilmesinin iade sebebi olup olmaması ise tartışmalıdır. Yargıtay vermiş olduğu bir kararında [271] suç tarihinin iddianamede yanlış yazılmasını *"mahallinde düzeltilmesi mümkün hata"* olarak değerlendirmiş ve iddianamenin iadesi sebebi olarak görmemiştir. Yargıtay vermiş olduğu bu karar öğretide eleştirilmiş ve iddianamenin iadesi hükümlerinin bu tarz eksikliklerin giderilmiş olarak dava

270 Yargıtay 18. C.D. 07.07.2020 gün ve 2019/11162 E. 2020/8682 K. sayılı kararı.

271 Yargıtay 9. C.D. 12.12.2005 gün ve 2005/6961-9421 E. K sayılı kararı, "…*İddianamede suç tarihinin yanlış yazılması mahallinde düzeltilmesi mümkün maddi hata kabul edilmiş olup,*
Kanun yararına bozma istemine dayanılarak düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına göre yerinde görüldüğünden, Nazilli Ağır Ceza Mahkemesinin 10.8.2005 tarih ve 2005/843 - 839 D.İş sayılı kararının CMK.nun 309.maddesi uyarınca BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde yapılmasına, dosyanın gereği için Yargıtay C.Başsavcılığına TEVDİİNE 12.12.2005 gününde oybirliğiyle karar verildi…"

açılması ve bu suretle davaların en az giderle ve mümkün olan en kısa zaman içinde sonuçlandırılması için kabul edildiği ifade edilmiştir.[272]

(7) Suçun Delillerinin Gösterilmemesi

İddianamede şüpheliye yüklenen suça ilişkin delillerinin gösterilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Bu nedenle suçun delillerinin eksiksiz toplanmalıdır.[273] Zira CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde yer alan *"Suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen"* hükmü ile CMK'nın 170. maddesinin 4. fıkrasında yer alan *"İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır"* hükmün uygulanabilmesi için iddianamede suça ilişkin delillerin gösterilmesi gerekmektedir.[274] Aksi halde iddianamede şüpheliye yüklenen fiil soyut bir iddiadan ibaret olacağından iddianamenin iadesine neden olabilecektir.

(8) Gözaltı ve Tutukluluk Tarihlerinin Gösterilmemesi

İddianamede şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklanma tarihleri ile bunların sürelerinin gösterilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Bu sürelerin iddianamede gösterilmesi, TCK'nın 63. maddesi uyarınca mahsup kararı verilmesinde, CMK'nın 141. vd. maddeleri uyarınca tazminat taleplerinde mahkemece dikkate alınacak olmasında,[275] tutuklu işlerin adli tatilde acele işlerden sayılması ve tutukluluk sürelerine ilişkin getirilen sınırların mahkemece göz önüne alınmasında[276] zorunluluk oluşturduğundan iddianamede gösterilmemesi iddianamenin iadesine neden olabilecektir.

(9) Yüklenen Suçu Oluşturan Olaylar Mevcut Delillerle İlişkilendirilmemiş Olması

İddianamede şüpheliye yüklenen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilmemiş olmasını kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlerken, yerine getirmekle yükümlü olduğu en

272 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 500.
273 İNCE, s. 203.
274 YENİDÜNYA, P. 94.
275 AYDIN, s. 167.
276 YENİDÜNYA, P. 95.

önemli unsurlardan birisidir.[277] Şayet Cumhuriyet savcısı yüklenen suçu oluşturan olayları mevcut delillerle ilişkilendirilmeyi iddianamede ihmal eder veya eksik yerine getirirse iddianame hukuken geçersiz olabilir. Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[278] *"...CMK'nın 170. maddesi uyarınca iddianamede, maddede yazılı diğer unsurların yanında "yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri", "suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi", "suçun delilleri" gösterilip, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır. CMK'nın 174/4. maddesine göre 15 günlük süre içinde iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı hükme bağlanmış ise de; bu belgenin iddianamenin zorunlu unsurlarını taşımaması halinde, kabulü ya da süresi içinde iade edilmemesi ona iddianame olarak hukuki geçerlilik sağlamaz. Kanuni düzenlemelerde açıkça belirtildiği gibi, hükmün konusu iddianamede gösterilen eylemdir. Bu nedenle iddianamenin ayrıntılı olması, sanığa yüklenen fiilin nelerden ibaret olduğunun hiçbir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde açıklanması zorunludur. Sanık sorgusundan önce iddianame okunduğunda yüklenen suçun ne olduğunu anlamalı ve buna göre savunmasını yapabilmeli, fiille ilişkilendirilen kanıtlara karşı kendi kanıtlarını sunabilmelidir. İşlendiği iddia edilen fiil ve yüklenen suç belirsiz olmamalı açık ve net olarak anlaşılmalı, savunma hakkı kısıtlanmamalıdır.*

Bu durumda iddianamede bulunması gereken "Yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır." şeklindeki zorunlu unsuru taşımayan Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 10.05.2012 tarihli belgesine istinaden CMK'nın 170 ve 225. maddelerine aykırı olarak yargılamaya devamla yazılı şekilde karar verilmesi, Yasaya aykırı..." şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Yargıtay kararında, iddianamede şüpheliye yüklenen suçu oluşturan olaylar mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmasının sanığın sorgu ve savunmasının saptanması ve yargılamaya devam edilerek hukuken geçerli bir hüküm kurulması açısından vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koymuştur.

277 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 249.
278 Yargıtay 8. C.D. 08.06.2020 gün ve 2019/8725 E. 2020/2660 K sayılı kararı.

(10) Lehe Delil Toplanmaması ve Mevcut Olmasına Rağmen İddianamenin Sonuç Kısmında Lehe Delillerin Gösterilmemesi

CMK'nın 160. maddesinin 2. fıkrasında, şüpheli hakkında lehe ve aleyhe delilleri toplama ve koruma altına alma yükümlülüğünün Cumhuriyet savcısında olduğu ifade edilmiştir. CMK'nın 170. maddesini 5. fıkrasında ise, Cumhuriyet savcısının iddianamenin sonuç kısmında şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar gösterilmesi gerektiği, bu kurala uyulmaması halinde de iddianamenin iade edilebileceği düzenlenmiştir. Ancak uygulamada, şüphelinin aleyhine olan delilleri toplamada ve sonuç kısmında bu delillere yer vermede gösterilen titizlik lehine olan delilleri toplamada ve sonuç kısmında yer vermede gösterilmemektedir. [279] Uygulamada gösterilen bu eksiklik ve bu eksikliğin giderilmesi için bir çalışmanın yapılmaması, lehe delil toplama ve iddianamenin sonuç kısmında gösterme zorunluluğunun bir temenni ve hayali hüküm olduğu eleştirisinin yapılmasına neden olmuştur.[280] Öğretide yapılan başka bir eleştiride,[281] CMK'nın 170. maddesinin 5. fıkrası gereğince, Cumhuriyet savcısının şüphelinin lehine delil toplama yükümlülüğünün yerine getirip getirmediğinin denetlenmesinin mümkün olmadığı, bu düzenlemenin temenni niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.

Yargıtay bir kararında;[282] Cumhuriyet savcısının maddi gerçeği araştırmak ve şüphelinin lehine ve aleyhine delilleri toplamakla yükümlü olduğunu, bu nedenle şüphelinin ifadesi alınmadan yani lehine delil toplamadan iddiname düzenlenmesinin isabetli olmadığını ifade etmiştir. Yargıtay vermiş olduğu başka bir kararında[283] ise, suçun oluşumuna ve şüphelilerin hukuki durumlarına mutlak suretle etki edecek ve şüphelilerin lehine olabilecek Adli Tıp Kurumu raporunun alınmadan iddiname düzenlenemeyeceğini ifade etmiştir.

Şüphelinin aleyhine ve lehine delil toplama ve bu delilleri iddianamenin sonuç kısmında göstermedeki temel amacın maddi gerçeğin araştırılması ve adil

279 Hüseyin ŞIK, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu,* (Danışman: Prof. Dr. Handan YOKUŞ SEVÜK), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018, s. 472.
280 ŞIK, s. 472.
281 Ahu KARAKURT, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 22, S. 82, Mayıs 2009, s. 186-187.
282 Yargıtay 16. C.D. 09.11.2018 gün ve 2018/2695-4279 E.K sayılı kararı.
283 Yargıtay 10. C.D. 03.03.2014 Gün ve 2013/13683 E. 2014/1416 K sayılı kararı.

yargılanmanın sağlanması olduğu[284] dikkate alındığında kanaatimizce, lehine delilin araştırılmaması veya mevcut olan bir lehe delilin sonuç kısmında gösterilmemesi iddianamenin iadesi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu konuda Yargıtay kararları olsa da söz konusu düzenlemeden beklenen usuli fayda elde edilmesinde bu kararlar yeterli olmadığından teftiş incelemelerinde lehe delillerin toplanmaması ve iddianamenin sonuç kısmında gösterilmemesi ele alınmalı ve ilk derece mahkemeleri ile Yargıtay'ca yapılacak iddiname değerlendirmelerinde CMK 170. maddesinin 5. fıkrası da esas alınmalıdır.[285]

(11) Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Gösterilmemesi

İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin gösterilmemesi; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek güvenlik tedbirinin açıkça belirtilmemesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında;[286] 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinin 5 ve 6. fıkraları uyarınca, iddianamede; şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlarda ileri sürülüp ve işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve ayrıca güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesini istendiğinin de belirtilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine aykırı olarak, şüphelilerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin bulunmadığının kabul edilmesi halinde, uygulanması gereken güvenlik tedbirleriyle ilgili kanun ve maddelerinin gösterilmediğini, bu nedenle usul ve kanuna uygun bir iddianameden söz edilemeyeceğine kararında yer vermiştir . Yargıtay'ın kararına göre, iddianamede, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlarda ileri sürülüp ve işlenen suç dolaysıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve ayrıca güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesini istendiğinin de açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Bu husus gözetilmeden düzenlenen iddianamenin CMK'nın 174.

284 Asım KAYA, *Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi,* (Danışman: Prof. Dr. Dr. Yener ÜNVER), Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020, s. 309.
285 ŞIK, s. 473.
286 Yargıtay 6. C.D. 01.05.2007 Gün ve 2006/14854 E. 2007/5267 K sayılı kararı; İNCE, s. 204.

maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine aykırı olarak düzenleneceğinden iade edilebilecektir.

b. Suçun Sübutuna Doğrudan Etki Edecek Mevcut Bir Delilin Toplanmamış Olması

Suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delilin toplanmadan iddianame düzenlenmesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Bu düzenlemeye 2019 yılında 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle *"etki edeceği mutlak sayılan"* ifadesi yerine *"doğrudan etki edecek"* ifadesi getirilmiştir. Yargıtay düzenlemeye ilişkin vermiş olduğu bir kararında[287] *"...7188 sayılı Kanunla yapılan değişiklik gerekçesinde ise; "Maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin iadesine karar verileceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme uygulamada hakimler ve savcılar tarafından farklı yorumlanmaktadır. "Mutlak sayılan mevcut bir delil" ibaresi dikkate alındığında mahkemelerin iade yetkisinin çok sınırlı olduğu ve mutlak olmamakla birlikte suçun sübutuna etki edebilecek deliller toplanmadan açılan iddianamelerin iade edilemediği görülmektedir. Yargıtay içtihatları da bu yönde gelişmiştir. Bu itibarla, maddeyle yapılan değişiklikle suçun sübutuna doğrudan etki edecek delillerin toplanması sağlanmaktadır. Suçun sübutuna doğrudan etki edecek delil, olayın oluş şekline göre ceza muhakemesi hukuku çerçevesinde belirlenecektir." Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; Soruşturma aşamasında toplanan deliller itibariyle kamu davası açılması için yeterli şüphenin oluşmasına ve mahkemece suçun sübutuna doğrudan etki edeceği değerlendirilen konuşmaya ait kaydın temin edilmiş bulunmasına, ses eşleştirmesini içerir incelemenin kovuşturma aşamasında mahkemesince tamamlanmasının mümkün görülmesine nazaran iddianamenin iadesi kararı ile bu karara yönelen itirazın reddine dair verilen mercii kararında isabet bulunmamaktadır..."* şeklinde açıklamaya yer vermiştir. Yargıtay'ın kararından anlaşılacağı üzere, 7188 sayılı Kanun ile mutlak olmayan ancak suçun sübutuna etki eden delillerin toplanmaması durumunda iddianamenin

287 Yargıtay 16. C. D. 19.06.2020 gün ve 2020/2420-3111 E.K. sayılı kararı.

iadesi yapılabilmesi ve eski düzenlemeye göre mahkemeye daha geniş iade yetkisi vermesi amaçlanmıştır. Ancak öğretide *"suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil"* ifadesi başarılı görülmemiş ve uygulamada esaslı bir değişikliği sağlayamayacağı ifade edilmiştir.[288] 2019 yılında 7188 sayılı Kanun değişikliği yapılmadan önce; *"mevcut olduğu halde toplanmamış delil"* kavramı neyin kastedildiği belirli olmaması, bu nedenle mahkemenin yargılama faaliyetine başlamadan ve savunmayı dinlemeden esasa ilişkin bir değerlendirme yapmak zorunda bırakılma ihtimali olması nedeniyle öğretide eleştirilmişti.[289] Ancak aynı eleştirinin değişiklik sonrası maddenin mevcut hali için de geçerli olduğu ortadadır.[290] Zira düzenlenme öncesinde olduğu gibi mahkeme şüpheli hakkında iddia edilen fiil ve suçun ispatı için Cumhuriyet savcısı tarafından gereken delillerin toplanıp toplanmadığını değerlendirirken suçun ispatı için bütün delillerin toplandığı kanaatine varması *"ihsas-ı rey"* niteliği taşıyacak ve sanık kendisinin suçlu olduğu konusunda bir kanaati olan hâkim veya mahkeme heyetine karşı savunma yapacaktır.[291] Bu nedenle iddianamenin incelemesi yapılırken mahkeme *"suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil"* ifadesini iddianame içeriğinden veya soruşturma dosyasından varlığı anlaşılabilecek mevcut bir delil olarak yorumlamalı, Cumhuriyet savcısının takdiri ile yeterli suç şüphesi oluştuğu kabul edilen delilleri *"ihsas-ı rey"* oluşturacak değerlendirmelerden kaçınmalıdır.[292] Örneğin, şüpheli tarafından içildiği kesin olarak belirlenemeyen esrarlı sigaranın şüpheli tarafından içilip içilmediğinin tespiti açısından DNA incelemesi yapılabilmesi için şüphelinin tükürük ve kan örneklerinin Cumhuriyet savcısı tarafından alınmadan iddianame düzenlendiğini kabul edilelim. Bu durumunda, mahkeme şüphelinin tükürük ve kan örneklerine ilişkin DNA incelemesinin yapılmamasını iddianamenin iadesine konu yaparak Cumhuriyet savcısından DNA incelemesini yapmasını isteyebilir.[293] DNA incelemesinin sonucu şüphelin hem lehine hem de aleyhine bir sonuç doğurma ihtimali olacağından mahkeme

288 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 502.
289 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 40.
290 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 501,502,503, SAYGIN, s. 99.
291 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 36-37.
292 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 502.
293 Yargıtay 10. C.D 15.05.2007 gün ve 2006/8598 E. 2007/5708 K. sayılı kararı.

tarafsızlığını yitirecek ve ihsas-ı rey niteliği taşıyacak değerlendirmeden kaçınmış olabilecektir.

7188 sayılı Kanun değişiklikten önce öğretide ve yüksek mahkeme kararlarında suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delil olarak değerlendirilen "şüphelinin dinlenilmemesi" hususunun iddianamenin iadesine neden olup olmayacağı tartışmalıdır. Öğretide bir görüşe göre, savcının şüphelinin ifadesi alarak lehteki delilleri öğrenme fırsatını elde edeceği, aksi durumda eksik soruşturma ile dava açma ile sonuçlanacağı, bu nedenle ifadenin alınmamasını en azından iade sebebi yapılması gerektiği ifade edilmiştir.[294] Başka bir görüşe göre ise;[295] şüphelinin ifadesi alınması ile savunma hakkının sağlanması ve lehine olan hususların iddianamede yer alması kolay olacağından ifadenin alınmasını zorunlu olmalıdır. Bu nedenle şüphelinin ifadesinin alınmamasına ilişkin eksikliğin CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine yer alan "*"suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil"* olarak yargı organlarının yorumlaması gerektiği ortadadır.

Şüphelinin ifadesinin alınmamasına ilişkin Yargıtay vermiş olduğu kararlarda dava konusu olayın özelliklerine göre farklı kararlar vermiştir. Yargıtay 2007 yılında vermiş olduğu bir kararında;[296] 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düzenlenme ile somut olayda, aleyhine dava açılan şüpheli hakkında, atılı suçu işlediğine ilişkin yeterli şüphe bulunmakta olduğunu, sahte kimlik kullanma olasılığının bu şüpheyi zayıflattığı gerekçesiyle dava açılmadan önce şüphelinin ifadesinin alınmasının zorunlu kabul edilemeyeceği, kendisine yöneltilen isnada karşı susma hakkı bulunan ve ifadesini verirken de doğruyu söylemek zorunluluğu bulunmayan şüphelinin ifadesinin, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil olarak kabul edip CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca iddianamenin iadesine karar verilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Yargıtay bu kararında, Cumhuriyet savcısının iddianame düzenleyebilmesi için soruşturma evresinde toplanan delillerin yeterli şüphe oluşturmasını yeterli olduğunu ifade etmiştir. Yargıtay 2012 yılında vermiş olduğu başka bir kararında, *"Kişilerin Lekelenmeme Hakkı, Eksiksiz Soruşturma ve Tek Celsede Duruşma"*

294 KUNTER/ NUHOĞLU, s. 701.
295 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 504.
296 Yargıtay 10. C. D. 04.05.2007 gün ve 2006/13261 E. 2007/5170 K. sayılı kararı.

prensiplerini dikkate alarak şüphelinin ifadesinin alınmaması iddianamenin iade sebebi olarak kabul etmiştir. Yargıtay söz konusu kararında,[297] *"..."Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi"nde benimsenen, "Kişilerin Lekelenmeme Hakkı" ile "Eksiksiz Soruşturma ve Tek Celsede Duruşma" prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcılarının makul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkumiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri eylemleri dava konusu yapmamaları, yani bir nev'i filtre görevi yapmaları gerekir.*

Bu prensiplerin hayata geçirilebilmesi için mevzuatımızda ilk defa, 5271 sayılı CMK'nın 1602. maddesi hükmü ile; soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcılarına şüphelinin lehine olan delilleri (de) toplama ve şüphelinin haklarını koruma yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca; 170 ve 174. madde hükümleri ile de, iddianamenin iadesi kurumuna yer verilmiştir. Soruşturma evresi uzun sürebilir. Ancak, kovuşturma evresinin yeni bir delil toplanmasına gerek kalmadan ve bir iki celsede yargılamanın bitirilmesi hedeflenmiştir.

5271 sayılı CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının b) bendi hükmüne göre de "Suçun sübutuna etki edeceği muhakkak olan bir delil toplanmadan" hazırlanan iddianamenin iade edilmesi gerekir.

Kaçak veya gaiplik halleri ve benzeri istisnai durumlarda şüpheli ya da sanığın ifadesi alınmadan da dava açılabilirse de; kural olarak "şüphelinin ifadesi" toplanması gereken en önemli delillerden birisi olarak kabul edilmektedir..." şeklinde açıklamaya yer vererek şüphelinin ifadesinin alınmamasını suçun sübutuna etki edeceği muhakkak olan bir delil olarak değerlendirmiş ve bu delil ya da deliller toplanmadan iddianame düzenlenmesini usul ve kanuna aykırı görmüştür. Yargıtay 2016 yılında vermiş olduğu başka bir kararında[298] ise, şüphelinin ifadesinin alınma

297 Yargıtay 13. C. D. 02.02.2012 gün ve 2011/27923 E. 2012/2008 K. sayılı kararı.

298 Yargıtay 2. C. D. 12.12.2016 gün ve 2016/19587-16819 E. K. sayılı kararı; *"... Suçun sübutuna etki edeceği muhakkak olan bir delil toplanmadan" hazırlanan iddianamenin iade edilmesi gerekir. Kaçak veya gaiplik halleri ve benzeri istisnai durumlarda şüpheli ya da sanığın ifadesi alınmadan da dava açılabilirse de; kural olarak "şüphelinin ifadesi" toplanması gereken en önemli delillerden birisi olarak kabul edilmektedir. Somut olayda müştekinin çalıştığı pastanede müştekiden kullanmış olduğu telefonu isteyerek geri vermeyen kişiye yönelik yürütülen soruşturmada, atılı suçtan hakkında iddianame düzenlenen 0 507 120... no.'lu telefonun sahibi şüpheli.... dahil olmak üzere; atılı suçların kim ya da kimler tarafından, ne şekilde işlendiğine*

imkanının olup olmamasına göre ayrım yapmış ve kararında, kaçak veya gaiplik halleri ve benzeri istisnai durumlarda şüpheli ya da sanığın ifadesi alınmadan da dava açılabileceğini, ancak kural olarak şüphelinin ifadesi toplanması gereken en önemli delillerden birisi olduğunu, şüphelinin ifadesi alınmadan, buna yönelik yakalama emri çıkarılmadan iddianame düzenlenmesini iddianamenin iadesi sebebi kabul etmiştir.

Yargıtay konuya ilişkin vermiş olduğu başka bir kararında[299] ise, mütemadi

---

dair, hiçbir delil elde edilebilmiş değildir. Yalnızca....'e ait hattın ekindeki net olmayan nüfus cüzdanı fotokopisinde bulunan resmin müşteki tarafından kendisinin Murat olarak bildiği şahsa benzediği yönündeki beyanı dışında sanık hakkında iddianame düzenlemek için yeterli şüphenin bulunmaması karşısında, iade kararında da belirtildiği üzere; şüphelinin ifadesi alınmadan ve buna yönelik hakkında yakalama emri çıkarılmadan, dosyadaki güvenlik kamera kayıtları ve şüphelinin teşhise elverişli fotoğraları celp edilmeden ve kimliği hakkında araştırma yapılmadan kamu davası açıldığının anlaşılması ve belki de olaylarla hiçbir ilgisi olmayabilecek olan.... dinlenilmesi ve oluşacak duruma göre toplanması gereken ve belirtilen ilave bütün delillerin toplanması, suçun sübutuna etki edeceği muhakkak olan bir delil olduğundan, bu delil ya da deliller toplanmadan iddianame düzenlemesi, usul ve yasaya aykırıdır…"

299 Yargıtay 16. C. D. 28.03.2019 gün ve 2019/1-2097 E. K. sayılı kararı; *"...Temadi eden suçlarda iddianemenin iadesi hususunda diğer suçlarda farklı değerlendirme yapmak gereklidir. Dairemizce de benimsenen, öğretide ekseriyetle kabul gören yerleşik yargısal kararlara göre, örgütü yönetmek ya da örgüte üye olmak suçları mütemadi (kesintisiz) suçlardandır. Yani fiilin icrası süreklilik arz eder. Bu suçlarda örgüt hiyerarşisine dahil olup faaliyetlere başlanmakla suç tamamlanmıştır. Ancak fiilin icrası devam ettiği müddetçe fiilin ifade ettiği haksızlık da süreceğinden suç işlenmeye devam edecektir. Failin kendi isteğiyle ya da irade dışı olarak örgütten ayrılması halinde suç bitmiş olacaktır. Mütemadi suçların tamamlanmasıyla bitmesi aynı anlamı taşımamaktadır. Mütemadi suçların ceza ve muhakeme hukuku bakımından önemli sonuçları mevcuttur. Ceza hukuku bakımından, suça teşebbüs fiilin bitmesine kadar değil tamamlanmasına kadar mümkündür. İştirak ise bitinceye kadar gerçekleşebilir. Suç işlenmeye devam ettiğinden, koşulları varsa meşru savunma hükümleri uygulanabilir. Uygulanacak ceza hükümleri bakımından temadinin bittiği tarih esas alınmalıdır. Yine kusur yeteneği ve yaş küçüklüğü bitiş tarihine göre tayin edilir. Muhakeme hukuku bakımından ise, zamanaşımı, yetkili mahkeme ve şikayet süresi temadinin bitişine göre değerlendirilecektir. Ancak suçun mütemadi niteliği, kural olarak görevli mahkemenin belirlenmesi ya da kovuşturma usulünün tespiti bağlamında bir özellik taşımaz. Örgüt üyeliği temadi eden suçlardan olması nedeniyle hukuki ve fiili kesintiyle sona erecektir. Kesinti tarihi suç tarihidir. Mütemadi suçların ceza ve muhakeme hukuku bakımından önemli sonuçları mevcuttur. Ceza hukuku bakımından, suça teşebbüs fiilin bitmesine kadar değil tamamlanmasına kadar mümkündür. İştirak ise bitinceye kadar gerçekleşebilir. Suç işlenmeye devam ettiğinden, koşulları varsa meşru savunma hükümleri uygulanabilir. Uygulanacak ceza hükümleri bakımından temadinin bittiği tarih esas alınmalıdır. Yine kusur yeteneği ve yaş küçüklüğü bitiş tarihine göre tayin edilir. Muhakeme hukuku bakımından ise, zamanaşımı, yetkili mahkeme ve şikayet süresi temadinin bitişine göre değerlendirilecektir. Ancak suçun mütemadi niteliği, kural olarak görevli mahkemenin belirlenmesi ya da kovuşturma usulünün tespiti bağlamında bir özellik taşımaz. Örgüt üyeliği temadi eden suçlardan olması nedeniyle hukuki ve fiili kesintiyle sona erecektir. Kesinti tarihi suç tarihidir. Mütemadi suçlarda iddianame düzenlemekle hukuki kesintinin gerçekleştiğinin kabulü halinde dava zamanaşımı süresi de işlemeye başlayacaktır. Bir taraftan suç işlenmeye devam ederken iddianameyle kamu davası açılması nedeniyle bu suçun dava zamanaşımına uğrama tehlikesi ortaya çıkacaktır. Diğer taraftan tamamlanan ancak bitmeyen mütemadi suçtan dolayı aynı sanık hakkında çok sayıda iddianame düzenlenebilecektir. Bu nedenle kamu*

suçun özelliğine atıf yaparak şüphelinin ifadesinin alınmamasını iade sebebi olarak görmüştür. Yine aynı kararında, yerleşik içtihatlarında savunmanın suçun sübutu veya vasıflandırılması açısından önem arz ettiği durumlarda savunma alınmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır.

Son olarak Yargıtay'ın şüphelinin ifadesinin alınmamasına ilişkin vermiş olduğu en güncel kararları incelendiğinde ise, Yargıtay 15. C.D.'nin 01.06.2020 gün ve 2019/16125 E. 2020/3963 K. sayılı kararında; şüphelinin ifadesi alınmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılamayacağını, CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düzenleme gereğince soruşturma evresi sonunda toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturması durumunda, Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlenmesi gerekeceği, somut olayda da Cumhuriyet savcısı tarafından toplanan delillerin iddianame düzenlemek için yeterli şüphe oluşturması sebebiyle iddianame düzenlenmiş olduğunu ifade etmiştir. Yargıtay bu kararında, şüphelinin ifadesinin alınmamasını tek başına iade sebebi olarak görmemiştir.

Konuya ilişkin kanaatimiz ise, Cumhuriyet savcısının hiçbir fiili ve hukuki engel bulunmadığı halde, aceleci davranarak şüphelinin ifadesini almaksızın kamu davası açma talebinde bulunması masumiyet karinesi, eksiksiz soruşturma ve tek celsede duruşma ilkelerine aykırılık teşkil edebilecektir. Şayet Cumhuriyet savcısı şüphelinin ifadesinin tespiti için girişimde bulunduğu halde şüpheliyi bulamıyorsa, ifade alınmadan dosyada mevcut deliller *"yeterli şüphe"* oluşturduğu takdirde iddianame düzenlenebilecektir.[300]

Suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut diğer delillerin ise sınırlı olarak belirli olmadığı, olayın oluş şekline göre ceza muhakemesi hukuku çerçevesinde belirleneceği açıkça ortadadır.[301] Bu bağlamda mevcut olan ancak toplanmayan delilin iadeye konu olabilmesi için sübuta etki etmesi kesin[302] ve usulüne uygun

---

davası açılması için yeterli delil bulunan hallerde savunma alınmaksızın dava açılmasına engel hal yok ise de, mütemadi suçlardan olan örgüt üyeliği suçunda yakalamanın gerçekleşmediği durumda dava açılması bir yarar sağlamayacaktır…"

300 KUNTER/ NUHOĞLU, s. 700; Bkz. AYDIN, s. 174.

301 Yargıtay 6. C.D. 30.01.2020 gün ve 2020/129-245 E. K. sayılı kararı.

302 ERCAN, s. 285.

olarak toplanması[303] haricinde bir kıstas belirlenemediğinin kabulü gerekir.

c. Önödemeye veya Uzlaştırmaya ya da Seri Muhakeme Usulüne Tabi Olduğu Soruşturma Dosyasından Açıkça Anlaşılan İşlerde Önödeme veya Uzlaştırma ya da Seri Muhakeme Usulü Uygulanmaksızın İddianame Düzenlenmesi

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları olan önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaştırma usulü uygulanmaksızın iddianame düzenlenmesini kanun koyucu iade sebebi olarak düzenlemiştir. Alternatif çözüm yollarına hukuk sistemimizde, TCK'nın 75. maddesinde "*önödeme"* ve CMK'nın 253. maddesinde *"uzlaştırma"* hükümlerine yer verilmiştir. Her iki hüküm de düzenlenişi ve hukuki sonuçları açısından değerlendirildiğinde *"muhakeme şartı"* niteliğinde olduğu kabul edilmiş ve bu nedenle ayrıca iddianamenin iadesine neden olması konusunda gerek olmadığı ifade edilmiştir.[304] Ayrıca Cumhuriyet savcısı bir suçun önödemeye veya uzlaştırmaya tabi olduğuna kanaat getirdiğinde diğer kanuni şartların varlığı halinde mecburilik ilkesi gereği söz konusu uyuşmazlığı çözmek için önödeme ve uzlaştırma hükümlerini öncelikle uygulamalıdır. [305] Bu nedenle uyuşmazlığın çözümünde Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemekle önödeme veya uzlaştırma kurumlarını uygulamak arasında takdir hakkı bulunmamaktadır.[306]

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından seri muhakeme usulü ise 2019 yılında 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 250. maddesinde yapılan değişiklikle hukuk sistemimizde yerini almıştır. Seri muhakeme usulü soruşturma evresi sonunda CMK'nın 250. maddesinin 1.fıkrasının (a),(b),(c),(d),(e) bentlerinde yer alan suçlarda uygulanan ve bu suçlarla ilgili olarak kamu davası açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde uygulanacak olan alternatif bir çözüm yoludur. Ancak soruşturma konusu suç şayet önödeme veya uzlaştırma kapsamında ise seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir.[307] Bu nedenle önödeme

303 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 502.
304 ERTEM, s. 213-214.
305 ERTEM, s. 213; CENTEL/ ZAFER, s. 571.
306 CENTEL, ZAFER, s. 571.
307 Ercan YAŞAR, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü, *Adalet Dergisi* , C.

veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usullerinden hangisinin söz konusu uyuşmazlığa uygulanıp uygulanmayacağının tespitinde çok titiz ve kapsamlı inceleme yapılması gerekmektedir.

(1) Önödeme

(a) Kavram ve Hukuki Nitelik

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından ilki olan önödeme, öğretide yapılan bir tanıma göre, [308] kanunlarda cezası belli bir miktarda öngörülen suçlardan birinin işlenmesi durumunda, savcı veya hakim tarafından ödemesi teklif edilen bir parayı belirlenen süre içerisinde suçu işleyen kişinin Devlet hazinesine ödemesi sonucunda hakkında kamu davası açılmaması, açılmış ise bu davanın ortadan kaldırılmasını sağlayan bir kurum olarak tanımlanmıştır. Başka bir tanıma göre önödeme, [309] Cumhuriyet savcısı tarafından uyuşmazlığa ilişkin toplanan delillerin yeterli şüpheyi oluşturacak niteliğe ulaşmasına rağmen, fail hakkında iddianame düzenlenmeyip ödenmesi teklif edilen para cezasını failin ödemesi karşılığında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesine olanak sağlayan bir kurum olarak tanımlanmıştır.

Suçların artması ve mahkemelerin iş yükünün adil yargılama hakkını ihlal edecek hale gelmesi ile ortaya çıkan ve cezası hafif olan suçlarla yargı organlarını meşgul etmemeyi amaçlayan bu kurumun ceza hukukumuzda yer alması öğretide bir görüşe göre yerinde bir düzenleme olarak kabul edilmiştir.[310] Aksi bir görüşe göre ise, yeni CMK'da yer alan uzlaşma, kamu davasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumlarının bulunması ve gün para cezası sisteminin yeni TCK'da kabul edilmesi nedenleriyle artık önödeme kurumuna yer verilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. [311]

Önödeme kurumunun hukuki niteliği hakkında farklı görüşler [312] olmakla birlikte bir görüşe göre, hem maddi ceza hukukunu hem de ceza muhakemesi

---

147 , S. 65, Aralık 2020, s. 264.

308 İzzet ÖZGENÇ, *"Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler",* 16. Baskı, Ankara 2020, s. 749.

309 Hamide ZAFER, *"Ceza Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı",* 7. Baskı, İstanbul 2019, s. 700.

310 CENTEL/ ZAFER, s. 572.

311 ÖZGENÇ, s. 749.

312 Ayrıntılı bilgi için bkz; Seydi KAYMAZ/ Hasan Tahsin GÖKCAN, *"Uzlaşma ve Önödeme Türk Ceza Kanunu ve Özel Kanunlardaki Uzlaşmaya ve Önödemeye Bağlı Suçlar",* 2. Baskı, Ankara 2007, s. 354-356.

hukukunu ilgilendiren karma nitelikte bir uygulama olduğu ifade edilmiştir.[313] Başka bir görüşe göre ise, önödeme ceza kararnamesi niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.[314] Yargıtay ise vermiş olduğu bir kararında,[315] önödemenin karma hukuki nitelikte olduğunu ifade etmiştir. Yargıtay'ın bu görüşü; önödemenin hukuki niteliği belirlenirken düzenlendiği kanununun temel alınmasının doğru sonuca götürmeyeceği, bu nedenle önödemenin TCK'da düzenlenmesi ceza hukuku kurumu olduğunun göstergesi olmayacağı ifade edilerek eleştirilmiştir.[316] Bu bağlamda, önödeme hükümleri gereğince herhangi bir yargılama yapılmadan devlet ile fail arasındaki uyuşmanın sağlanması nedeniyle önödemenin *"yargılamasız cezalandırma"* kavramı içinde değerlendirilmesi gerektiği, bu nedenle ceza yargılaması kurumu olduğu ifade edilmiştir.[317]

(b) Önödeme ile Çözümlenecek Uyuşmazlıklar

Ceza mevzuatımızda 1926 yılında mülga TCK'nın 119. maddesiyle yer almaya

313 Erol KARAASLAN/ Kemal AKSAKAL/ Ali ÇETİN "Ceza Yasamızda Önödeme Kurumu", *Prof.Dr. Mahmut Tevfik BİRSEL'e ARMAĞAN,* İzmir 2001, s. 553; Özkan GÜLTEKİN, "Yeni Türk Ceza Hukukunda Önödeme ve Uygulaması", *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl 2, S. 5, Aralık 2007, s. 212.

314 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1221.

315 Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Bölümü Genel Kurul 11.04.1983 gün ve 1983/2-2 E.K. sayılı kararı, *"...Ön ödeme müessesesinin yapısının, usul hukuku kurumu mu, yoksa ceza hukuku kurumu mu olduğunun saptanmasının, çözümünde başvurulacak prensipler ve uygulanacak yorum kuralları açısından yararı vardır.*

Bu açıdan madde metnine bakınca görüyoruz ki; ÖN ÖDEME:

1. Kamu davasının açılmasını önlemesi durumunda (USUL HUKUKU KURUMU)

2. Açılmış kamu davasını ortadan kaldırması durumunda ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğurduğundan (SUÇ HUKUKU KURUMUDUR.)

Öyleyse yasamızdaki tedvin biçimine, geçirdiği aşamalara, gerekçe ve içeriğine göre Türk Hukukunda bu kurum, hem usule hem maddi ceza hukukuna ilişkin karma nitelikte bir düzenlemedir. Nitekim; 6/Ocak/1981 gün 1/42-12 sayılı Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığına sunulan Adalet Komisyonu Raporunda yer alan (tasarının 1. Maddesiyle TCK.nun 119. Maddesinin değiştirildiği görülmüş, ancak mevzuatımızda ön ödeme ile ilgili olarak TCK.nun 119. maddesinden ayrı olarak CMUK.na 1696 sayılı Kanunla ilave edilen Ek madde 5-9 da da hükümler bulunduğu, mevzuat birliğinin sağlanması ve ön ödemeyle ilgili hükümlerin bir arada yer almasının yararlı olacağı görüşünden hareket edilerek tasarının 1.maddesindeki hüküm değiştirilmiş ve CMUK.nun Ek madde 5-9. maddelerindeki hükümler de tasarının 1. Maddesi kapsamına alınmak suretiyle değişiklik yapılmıştır.) şeklindeki açıklama da, bu görüşü teyid etmektedir...", Aynı yönde Yargıtay Ceza Genel Kurulu 25.09.2007 gün ve 2007/6-89 E. 2007/188 K. sayılı kararı.

316 Erdener YURTCAN, "İçtihadı Birleştirme Kararı Dolaysıyla Önödeme Üzerine Düşünceler", *Yargıtay Dergisi,* Yıl 10, S. 3, Temmuz 1984, s. 231.

317 YURTCAN, "İçtihadı Birleştirme Kararı Dolaysiyle Önödeme Üzerine Düşünceler" s. 231; Ali KARAGÜLMEZ, *"Açıklamalı, Uygulamalı, İçtihatlı, Ceza Kararnamesi ve Önödeme",* 2. Baskı, Ankara 2002, s. 348.

başlayan[318] önödeme kurumu, 5237 sayılı yeni TCK'nın 75. maddesinin 1. fıkrası gereğince söz konusu uyuşmazlığa uygulanabilmesi için yeni kanunda getirilmiş kurum olan uzlaştırma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adlî para cezasını gerektiren veya ilgili kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlarda uygulanabilecektir. Önödeme kurumu ile çözümlenecek uyuşmazlıkların ilki, cezai yaptırım olarak "adli para cezasını" gerektiren suçlardır. Sadece adli para cezasını gerektiren bu suçlarda, para cezasının miktarına bakılmaksızın tüm adli para cezalarına önödeme hükümleri uygulanabilecektir.[319] Bu suçlarda dikkat edilmesi gereken husus, suç karşılığında öngörülen adli para cezası maktu ise bu miktar önödemeye esas alınır (TCK md. 75/1-a). Şayet, miktar maktu olarak öngörülmemiş ise aralık olarak belirlenen gün para cezasının aşağı sınırını kişinin ekonomik durumuna göre tespit edilen miktar olan Türk Lirası ile çarpılarak elde edilen miktar öndemeye esas alınır.[320] Sadece adli para cezasının üst sınırı belirtilmiş ise, bu durumda TCK'nın 52. maddesinde düzenlen ve alt sınır olarak belirtilen 5 tam gün olarak önödemeye esas alınır.[321]

Suçun düzenlendiği kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası ile birlikte seçenek yaptırım olarak adli para cezasını uygulanabileceği hüküm altına alınmış ise, bu durumda esas alınacak ceza TCK'nın 75. maddesinin 4. fıkrasında, *"Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası veya adlî para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre adlî para cezası esas alınarak belirlenir"* şeklinde düzenlenen hüküm dikkate alınır.[322] Seçimlik ceza öngören suçlarda şayet hapis cezasının alt ve üst sınırları açık olarak belirlenmiş ancak adli para cezasının alt üst sınırı belirlenmemiş ise, önödeme miktarının belirlenmesinde TCK'nın 61. maddesinin 9. fıkrası gereği adli para cezasının alt sınırı hapis cezasının alt sınırından

318 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1222.

319 İsmail MALKOÇ, *"Açıklamalı Türk Ceza Kanunu (Madde 1-81)",* C. 1, 4. Baskı, Ankara 2013, s. 1110.

320 E. YAŞAR, *"Klasik Ceza Muhakemesinde Alternatif Usullerde Yaptırımın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi"*, ÜSTÜN, S. ÇOBAN ATİK, A. BAYRAKTAR, T. (edt.ler), Selçuk Hukuk Kongresi 2020 Kamu Hukuku Tebliğleri Tam Metin Kitabı, (229-261), Ankara 2020, s. 233.

321 CENTEL/ ZAFER, s. 575; YAŞAR, "Klasik Ceza Muhakemesinde Alternatif Usullerde Yaptırımın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi", s. 235.

322 YAŞAR, "Klasik Ceza Muhakemesinde Alternatif Usullerde Yaptırımın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi", s. 236.

az olmayacaktır.[323] Bu şekilde belirlenen gün sayısı TCK'nın 52. maddesinin 2. fıkrası gereğince belirlenen Türk Lirası ile çarpılarak elde sonuca soruşturma giderleri eklenerek ödenecek miktar belirlenecektir.[324] Ayrıca suçla ilgili kanun maddesinde hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise (TCK md. 75/1-c), hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için 30 Türk Lirası üzerinden önödemeye esas olan miktar belirlenir (TCK md. 75/1-b,c).

Önödeme kurumu ile çözümlenecek uyuşmazlıkların ikincisi, cezai yaptırım olarak "hapis cezasını" gerektiren suçlardır. Bu suçlarda dikkat edilmesi gereken husus, hapis cezasının üst sınırı altı ayı geçmemesi gerekir. Bu durum ceza sınırı olarak alt ve üst sınırı birlikte gösterilen suçlar içinde geçerlidir (TCK md. 75/1). Hapis cezasının önödemeye esas miktarı belirlenirken hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için 30 Türk Lirası üzerinden çarpılarak belirlenir (TCK md. 75/1-b). Suçla ilgili kanun maddesinde belirtilen hapis cezası maktu ceza olarak belirlenmiş ise maktu miktar, alt ve üst sınır olarak gösterilmesi durumunda alt sınır olarak önödemeye esas miktar belirlenir.[325] Şayet suçla ilgili kanun maddesinde belirtilen hapis cezasında sadece üst sınır belirlenmiş alt sınır gösterilmemiş ise TCK'nın 49. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "*Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz"* hükmü dikkate alınarak alt sınır 1 ay olarak belirlenir.[326] Üst sınırı gösterilmeyen suça ilişkin hükümlerde ise, suç karşılığında belirlenen cezanın Türk Ceza Kanun'unda ve diğer özel ceza kanunların da gösterilmesine göre belirlenecek üst sınırlar farklı olması nedeniyle, ya TCK'nın 49. maddesi gereği üst sınır 20 yıl belirlenecek ya da 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 6. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendinde, *"Hapis cezalarında kanunlarında aksine bir hüküm yoksa alt sınır bir ay, üst sınır beş yıl olarak uygulanır"* hükmüne göre üst

323 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 820; YAŞAR, "Klasik Ceza Muhakemesinde Alternatif Usullerde Yaptırımın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi", s. 236.

324 YAŞAR, "Klasik Ceza Muhakemesinde Alternatif Usullerde Yaptırımın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi", s. 236.

325 CENTEL/ ZAFER, s. 576.

326 Koray KESGİN, *Türk Ceza Hukukunda Önödeme,* (Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsa DÖNER), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 73.

sınır 5 yıl olarak kabul edilecektir.[327] Her iki durumda da söz konusu fiil ya da fiiller önödemenin üst sınır kapsamı dışında kaldığından kanuni imkânsızlık nedeniyle uygulanamayacaktır. Bu bağlamda önödemeye tabi suçlar sırasıyla Çevreyi Taksirle Kirletme Suçu (TCK md. 182/1), Muhafaza Görevini Kötüye Kullanmak Suçu (TCK md. 289/3) ve diğer özel kanunlardaki önödemeye bağlı suçlar örnek olarak ifade edilmektedir.[328]

(c) Önödeme Çeşitleri ve Usulü

Önödeme hükümleri soruşturma evresi ve kovuşturma evresinde uygulanma şekline göre çeşitleri vardır. Bu bağlamda soruşturma evresinde uygulanan önödeme, kovuşturma evresinde uygulanan önödeme olarak öğretide belirlenmiştir. [329] Önödeme hükümlerinde çalışmamızı ilgilendiren çeşidi soruşturma evresinde yapılan önödemedir. Bu önödeme çeşidinde Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinin sonunda topladığı delillerin şüphelinin suçu işlediğine yeterli şüphe oluşturduğu ve suçun cezası önödeme teklifine uygun olduğunu tespit etmesi halinde önödemeye esas birim miktarı belirleyerek şüpheliye tebligat yaparak bildirir.[330] Şayet toplanan deliller şüpheli hakkında kamu davasının açılmasına yetmiyor ve şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına kararı verilmesi gerekiyorsa önödeme tebligatı yapılmayacaktır.[331] Ancak, toplanan deliller kamu davasını açmaya yeterli durumda ise, Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye tebligat yapılır. Şüphelide kendisine gönderilen önödemeye ilişkin tebligatın gereğini 10 gün içerisinde yerine getirmek zorunluluğundadır (TCK md. 75/1). Cumhuriyet savcısı, şüpheliye önödemeye esas teşkil eden esas miktarı ödemesi için vermiş olduğu 10 günlük kanuni sürenin sonuna kadar beklemelidir. Bu 10 günlük kanuni süre dolmadan şüpheli önödemeye uymayacağını açıkça beyan etmiş olsa bile, yine bu süreyi beklenmelidir.[332] Nitekim Yargıtay'da vermiş olduğu bir kararında,[333] yalnız para cezasını gerektiren bir suçu

327 KESGİN, s. 74.
328 Ayrıntılı bilgi için bkz. Hatice CEYLAN, *Türk Ceza Kanunu'na Göre Önödeme,* (Danışman: Doç. Dr. Sururi AKTAŞ), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.101-110.
329 Bkz. YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 818; CENTEL/ ZAFER, s. 577-583.
330 CENTEL/, ZAFER, s. 577.
331 Ahmet ASLAN, *"Cumhuriyet Savcısı ve Soruşturma",* 1. Baskı, Ankara, Mayıs 2018, s.118.
332 CEYLAN, s. 80.
333 Yargıtay Ceza Genel Kurul 09.05.1977 gün ve 1977/183-206 E. K. sayılı kararı, CENTEL/

işleyen bir kimseye, bu cezayı 10 gün içinde ödenmesi için savcılıkça yapılan bildirim üzerine ödemeyeceğim demesine dayanılarak kanuni sürenin dolması beklenmeden iddianame düzenlenmesini, sanığın belirli süre içinde ilk sözünden dönerek parayı ödemesi olanağı olması nedeniyle usul ve kanuna aykırı bulmuştur. Söz konusu karara göre, 10 günlük kanuni sürenin dolması beklenilmesi gerekmektedir. Kanuni süre olan 10 günlük sürenin sonunda şayet şüpheli kendisine Cumhuriyet savcısı tarafından bildirilen önödemeye esas miktarı ödemez ise hakkında iddianame düzenlenir,[334] ödemesi durumunda ise kovuşturma yer olmadığı kararıyla soruşturma evresi sona erer.[335] Şüpheli 10 gün içinde talep etmesi koşuluyla TCK'nın 75. maddesinin 1. fıkrası gereğince önödeme için belirlenen miktarı birer ay arayla 3 eşit taksit halinde ödenmesine savcı tarafından karar verilir. Taksitlerin süresinde ödenmemesi hâlinde önödeme hükümsüz kalır ve soruşturmaya devam edilir. Taksirli suçlar hariç olmak üzere, önödemeye bağlı olarak kovuşturmaya yer olmadığına veya kamu davasının düşmesine karar verildiği tarihten itibaren 5 yıl içinde önödemeye tabi bir suçu işleyen faile bu fıkra uyarınca teklif edilecek önödeme miktarı yarı oranında artırılır (TCK md. 75/1).

(d) İddianamenin İadesi Sorunu

Önödeme hükümlerini Cumhuriyet savcısı uygulamadan veya eksik ve hatalı bir şekilde iddianame düzenlenmesi durumunda kendisine hitaben iddianame düzenlenen mahkemece CMK' nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi gereğince iddianamenin iadesine karar verilebilecektir.[336] Mahkeme önödeme hükümlerinin uygulanmaması yönünden iddianamenin iadesine karar verebilmesi için soruşturma dosyasından iddianameye konu olan suçun önödeme hükümlerine tabi olduğunun açıkça anlaşılması gerekmektedir.[337] Yukarda da ifade edildiği üzere mahkeme kendi hukuki nitelendirmesine göre suçun önödemeye tabi olduğunu kabul ederek iddianameyi iade edemez.[338] Bu durumda iddianamenin diğer unsurlarında bir eksiklik görmemesi halinde iddianameyi kabul ederek önödeme hükümlerini

---

ZAFER, s. 578'de 95. Dipnot.
334 CENTEL/ ZAFER, s. 580.
335 CENTEL/ ZAFER, s. 578.
336 CEYLAN, s. 80.
337 CENTEL/ ZAFER, s. 581; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 506 ; ERCAN, s. 285.
338 BAYKAL, s. 167 ; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 506.

kovuşturma evresinde söz konusu uyuşmazlığa uygulaması gerekecektir.[339] Şayet Cumhuriyet savcısı, suçun nitelendirilmesinde hata yapmamasına rağmen, önödeme hükümlerini söz konusu uyuşmazlığa uygulamada bir unutkanlık gösterir ise, mahkeme bu durumda da iddianamenin iadesine karar verebilecektir.[340]

(2) Uzlaştırma

(a) Kavram ve Hukuki Nitelik

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından ikincisi olan uzlaştırma kurumu esas olarak Anglo-Amerikan hukukuna özgü bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.[341] Bu kurum, ağır olmayan suçlarda, suçun işlenmesi ile ortaya çıkan uyuşmazlıkları taraflar üzerinde güç kullanılmadan çözümleyen, suçun işlenmesi ile bozulan kamu düzenini *"tarafların barışması"* yoluyla yeniden ihdas eden, mağdurun oluşan zararının giderilmesini amaçlayan ve uzlaştırmacı olarak görev yapacak üçüncü kişinin tarafların ortaya koyduğu çözüm önerilerini geliştirmesi için teşvik etmesine olanak sağlayan yeni yaptırım benzeri kurum olarak tanımlanmıştır.[342] Başka bir tanıma göre de uzlaştırma, failin cezalandırılma riskinden kurtulmak amacıyla oluşan zararı gidermek koşuluyla mağdurla karşılıklı olarak anlaşarak uyuşmazlığı sona erdirmesidir.[343] Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 4. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde, *"Uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaştırılmış veya anlaşmış olmalarını"* ifade ettiği açıklanmıştır. Yargıtay da vermiş olduğu kararlarında,[344] *"... Uzlaşma; uzlaşmazlığın taraflarının bu süreçte anlaştırılması ve anlaşmaları anlamına gelir..."* şeklinde açıklamaya yer verilerek uzlaştırma kurumu tanımlanmıştır. Tanımlardan anlaşılacağı üzere uzlaştırma

339 BAYKAL, s. 167.
340 KAYMAZ/ GÖKCAN, s. 437.
341 CENTEL/ ZAFER, s. 583.
342 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 822; İbrahim ÖZBAY, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri", *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 3-4, 2006, s. 465.
343 Ali İhsan İPEK/ Engin PARLAK, *"İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma",*1. Baskı, Ankara 2009, s. 4.
344 Yargıtay 6. C.D. 19.01.2010 gün ve 2006/16595 E. 2010/221 K. sayılı kararı ile 30.03.2010 gün ve 2007/16496 E. 2010/3347 K. sayılı kararı.

kurumunun temel amacında anlaşma ve barışma yer almaktadır.[345]

Uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği hakkında farklı görüşler olmakla birlikte bir görüşe göre, ceza muhakemesinin yapılması engellediği için ceza muhakeme hukuku özelliği ağır basan, aynı zamanda fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirdiğinden maddi ceza hukuku karakteri gösteren bir kurum olduğu ifade edilmiştir.[346] Başka bir görüşe göre ise, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olan, ağır olmayan suçlarda suç işlenmesi sonucu bozulan kamu düzenini *"tarafların barışması"* yöntemi ile yeniden düzenleyen, mağdurların zararlarının giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren yaptırım benzeri bir kurum olduğu ifade edilmiştir.[347] Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[348] uzlaştırmanın biçimi itibariyle bir ceza yargılaması müessesesi olduğu, sonuçları itibariyle ise maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiği ifade ederek karma hukuki nitelikte olduğu kabul etmiştir.

(b) Uzlaştırma ile Çözümlenecek Uyuşmazlıklar

Uzlaştırma kurumunun amacını ve temelini oluşturan tarafların anlaşması ve barışmasının gerçekleşmesi için birtakım şartlar yer almaktadır. Bu şartlardan ilki, uyuşmazlığa konu olan suçun uzlaştırma kapsamına giren bir suç olmasıdır.[349] Bu suçlara "uzlaştırma" kurumunu düzenleyen CMK'nın 253. maddesinde detaylı olarak yer verilmiştir. CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde uzlaştırma hükümlerinin uyuşmazlığa konu olan suça uygulanması için söz konusu suçun *"soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan"* olması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan ve uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı suçlara, TCK'nın 11. maddesi kapsamında yer alan suçlar, TCK'nın 12. maddesi kapsamında yer alan suçlar, Tehdit (TCK md. 106/1 ikinci cümle), İş ve Çalışma Hürriyetini İhlal (TCK md. 117/1), Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma (TCK md. 123), Hakaret (TCK md.125, ancak 125/3-a hariç), Kişinin Hatırasına Hakaret (TCK md. 130), Haberleşmenin Gizliliğini İhlal

345 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 823; KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1233.
346 Erol KARAASLAN, "Ceza Yargılamasında Uzlaşma", *Adalet Dergisi,* S. 29, Eylül 2007, s. 279; CENTEL/ ZAFER, s. 477; Özkan GÜLTEKİN, "Ceza Hukukunda Uzlaşma ile Önödeme Kurumlarının Karşılaştırılması", *Adalet Dergisi,* S. 39, Ocak 2011, s.146-147.
347 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 822.
348 Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 06.11.2007 tarihli ve 2007/6-212-229 E.K. sayılı kararı.
349 CENTEL/ ZAFER, s. 585.

(TCK md. 132) suçları[350] örnek olarak verilebilir. Diğer kanunlarda yer alan şikayete tabi suçlara ise;[351] 447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'n 12. maddesi, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'n 80/2 maddesi, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunu'n 14. maddesi, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'n 71 ve 72. Maddesi örnek olarak gösterilebilir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan ancak CMK'nın 253. Maddesinin 3. fıkrasında yer alan "*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez"* hükmü gereğince uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağı suçlarda yer almaktadır. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar haricinde, re'sen takibi gereken, CMK'nın 253. maddesinde belirlenen katalog suçlar haricinde kalan, etkin pişmanlık kapsamında olan ama takibi re'sen yapılan, kamu tüzel kişi aleyhine karşı işlenen, önödemeye tabi olan, uzlaştırma kapsamında olan bir suçun uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç ile işlenmesi, kanunda uzlaştırmaya tabi olmadığı açıkça belirtilen suçlar olarak sıralanabilir.[352] Kanun metninde 24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle artık uzlaştırma kapsamında yer alan etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara ise; Nitelikli Hırsızlık (TCK md. 142/1,2,3) suçunun 167. maddesinin 2. fıkrasında yer alan kişilere karşı işlenmesi halinde, Basit Hırsızlık (TCK md. 144), Kullanma Hırsızlığı (TCK md. 146/1 1.cümle), Mala Zarar Verme (TCK md. 151), Güveni Kötüye Kullanma (TCK md. 155), Dolandırıcılık suçunun daha az ceza gerektiren hali (TCK md. 159) ve TCK md. 167/2 kapsamına giren yağma ve nitelikli yağma haricinde malvarlığına karşı suçlar başlığında düzenlenen suçlar[353] örnek olarak gösterilebilir.

Uzlaştırmaya kapsamında bir suç olmasına ilişkin koşulda önemli bir diğer husus, CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde yer alan hükme göre, suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın

350 Soner Hamza ÇETİN, "Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 22, S. 82, Mayıs 2009, s. 259; Bkz. Mine Güliz BAYKAL, s. 100-101.

351 Cankız CEYLAN, "*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırmacı Süreci",* (Danışman: Doç. Dr. Uğur ERSOY), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 88-90.

352 Cankız CEYLAN, "*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırmacı Süreci",* s. 93.

353 Cankız CEYLAN, "*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırmacı Süreci",* s. 90; ÇETİN, s. 263-264.

maddede açıkça belirlenen suçlarda[354] uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu suçlarda suçun takibinin şikâyete tabi olup olmamasının bir önemi bulunmadığından kanun metninde yer alan suçlardan herhangi birinin işlendiğinin öğrenilmesi halinde Cumhuriyet savcısı şüpheli hakkında öncelikle uzlaştırma hükümlerini uygulama girişiminde bulunmalıdır.[355]

Uzlaştırmaya kapsamında bir suç olmasına ilişkin koşulda önemli bir diğer husus, CMK'nın 253. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak kanunda açık hüküm bulunmaması halinde uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme açık düzenleme içermemesinden dolayı farklı şekillerde anlaşılabileceği için öğretide eleştirilmiştir. [356] Söz konusu düzenlemeyle Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda[357] şikâyete bağlı suçlarda açıkça bir düzenleme bulunmadıkça uzlaştırma yolunu tamamen kapatan bir düzenleme olduğu kabul edilebilecektir.[358] Ancak söz konusu düzenlemeden anlaşılması gereken, diğer kanunlarda şikâyete bağlı olan suçlarda açıkça bir düzenleme olmasına gerek olmadan uzlaştırmaya tabi olduğu, şikâyete bağlı olmayan suçlarda ise uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için açıkça bir hükmün olmasının zorunlu koşul olduğudur.[359]

Uzlaştırmaya kapsamında bir suç olmasına ilişkin koşulda önemli bir diğer husus, CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca, mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli

354 CMK 253/1-b maddesinde düzenlenen suçlar*; Kasten Yaralama (TCK'nın üçüncü fıkra hariç md. 86; md. 88), Taksirle Yaralama (TCK md. 89), Tehdit (TCK md. 106/1) Konut Dokunulmazlığının İhlali (TCK md. 116), İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (TCK md. 117/1, md. 119/1-c), Hırsızlık (TCK md. 141), Güveni Kötüye Kullanma (TCK md. 155), Dolandırıcılık (TCK md. 157), Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi (TCK md. 165) Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (TCK md. 234) ve son olarak Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (TCK'nın dördüncü fıkra hariç md. 239).*

355 Nazım TUNÇ, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma,* (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Murat ERCAN), Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 77.

356 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1236.

357 Diğer kanunlara örnek; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.

358 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1236.

359 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1236; ÇETİN, s. 265.

para cezasını gerektiren suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilir. [360] Söz konusu suçlar üst sınırı 3 yıl olduğundan uzlaştırma hükümlerine ilişkin diğer koşullar bulunması koşuluyla uzlaştırma hükümleri uygulanabilir.[361]

Uzlaştırma kurumunun amacını ve temelini oluşturan tarafların anlaşması ve barışmasının gerçekleşmesi için ikinci şart ise, uyuşmazlığa konu olan suçun işlendiği konusunda toplanan delillerin kamu davasını açmaya yetecek kadar olmalı ve bu delillerin yeterli şüpheyi oluşturması gereklidir.[362] Şayet uyuşmazlığa konu suçun işlendiği konusunda yeterli delile ulaşılmadan Cumhuriyet savcısı taraflara uzlaştırma teklifi yaparsa, bu durum kötüye kullanılarak kişilerin hakkı olmaksızın başkalarını suçlama yoluna gitmesi ve haksız kazanç sağlama yolunu seçebileceğinden bu hususa dikkat edilmesi önem arz etmektedir.[363]

Uzlaştırma kurumunun amacını ve temelini oluşturan tarafların barışmasının gerçekleşmesi için üçüncü şart ise, tarafların uzlaştırma teklifini özgür iradeleri ile kabul etmeleri gerekmektedir.[364] Uzlaştırma teklifini özgür iradeleri ile kabul edecek kişiler, uzlaştırma kurumunu düzenleyen CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasında şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olarak belirlenmiştir. Belirlenen kişilerden birinin reşit olmaması halinde, uzlaştırma teklifini kabul edecek kişi CMK'nın 253. maddesinin 4. fıkrası gereğince kanuni temsilcisi olacaktır. Suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde ise, uzlaştırma teklifi özel hukuk tüzel kişisini temsile yetkisi olan kişi veya kişilere yapılır.[365] Bu düzenleme gereğince, suçtan zarar gören olarak kamu hukuku tüzel kişisi uzlaştırmanın tarafı olarak belirlenemeyecektir. [366] Uzlaştırma teklifi yapılmasında ayrıca, uzlaştırmaya konu uyuşmazlıkta şayet birden fazla kişinin

360 Bu suçlara, Kasten Yaralama (TCK md. 86/3), İnsan Üzerinde Deney (TCK md. 90/1), Organ ve Doku Ticareti Suçu (TCK 91/2,6), Terk (TCK 97/1), Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi (TCK md. 98/1,2), Kısırlaştırma (TCK md. 101/2), Şantaj (TCK md. 107/1,2), Cebir (TCK md. 108/1; TCK md. 86/2 ve md. 86/3 ile birleşmesi halinde) gibi suçları örnek olarak gösterilebilir.

361 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 828-829.

362 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 823; CENTEL/ ZAFER, s. 588.

363 CENTEL/ ZAFER, s. 588.

364 CENTEL/ ZAFER, s. 589.

365 CENTEL/ ZAFER, s. 589.

366 Eren ŞENLİ, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma,* (Danışman: Doç. Dr. Handan Yokuş SEVÜK), Diyarbakır Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 114.

mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet verilmiş ise, uzlaştırma teklifi CMK'nın 253. maddesinin 7. fıkrası gereğince tüm mağdur veya suçtan zarar görenlere yapılması gerekmektedir. Uzlaştırma teklifinin taraflara yapılması ve tarafların özgür iradeleriyle uzlaştırma teklifini kabul etmeleri halinde Cumhuriyet savcısı CMK'nın 253. maddesinin 17. fıkrası gereğince, uzlaştırmanın, tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığını belirler. Şayet taraflar özgür iradeleriyle uzlaştığına Cumhuriyet savcısı kanaat getirir ise, hazırlanan uzlaştırma raporu veya belgeyi Cumhuriyet savcısı mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder. Böylelikle tarafların özgür iradelerine dayanan *"mutabakatla"* uzlaştırmaya konu olan uyuşmazlığın çözümleneceğinden uzlaştırma kurumunun düzenlenme amacına ulaşılmış olur.[367]

Uzlaştırma kurumunun amacını ve temelini oluşturan tarafların barışmasının gerçekleşmesi için dördüncü şart ise, tarafların hukuka uygun olarak belirledikleri edimleri yerine getirmesidir.[368] Edimin konusu hukukun genel ilkeleri ve ahlak kurallarına aykırı olmamak şartıyla her türlü maddi ve manevi zararlar oluşturabilir.[369] Bu bağlamda uzlaştırmaya konu edimin CMK'nın 253. maddesinin 19. fıkrası gereğince yerine getirilmesi gerekir. Nitekim Yargıtay'ın konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararında;[370] uzlaştırma hükümlerini düzenleyen CMK'nın 253. maddesinin 19. fıkrası ve 254. maddenin 2. fıkrası incelendiğinde, suçtan zarar görenin zararının tamamen ödenmesi koşul olarak arandığını, zararın defaten ödenmesi halinde uzlaşmanın sağlanacağı, ödemenin ileri bir tarihe bırakılması veya takside bağlanması halinde ise, soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasının ertelenmesine, kovuşturma aşamasında ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi gerektiği, sonrasında ödeme gerçekleşmezse uzlaştırma hükümsüz kalarak herhangi bir koşul aranmadan soruşturma aşamasında iddianame düzenlenebilecek, şayet kovuşturma aşamasında ise hüküm açıklanacağını ifade

367 Ekrem ÇETİNTÜRK, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma,* (Danışman: Prof. Dr. İzzet Özgenç), Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008, s. 291.

368 CENTEL/ ZAFER, s. 590.

369 TUNÇ, s. 100; Pelin CÖRÜT, *Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma,* (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Selman DURSUN), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 192.

370 Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15.04.2008 gün ve 2008/2-73 E. 2008/88 K sayılı kararı; TUNÇ, s. 101.

etmiştir. Söz konusu karar ve CMK'nın 253. maddesinin 19. fıkrası dikkate alındığında, soruşturma evresinde edimin defaten ödenmesi halinde uzlaştırma sağlanacağından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekecektir. Şayet zararın ödenmesi ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde uzlaştırmanın sağlanması koşula bağlanması nedeniyle, kamu davasının ertelenmesini düzenleyen CMK'nın 171. maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının ertelenmesine karar verilmesi gerekecektir. Şayet kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra edim yerine getirilmemesi halinde CMK'nın 171. maddesinin 4. fıkrasındaki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasına karar verilebilecektir.

(c) Uzlaştırmanın Çeşitleri ve Usulü

Uzlaştırma soruşturma ve kovuşturma evresinde söz konusu olabilmektedir.[371] Soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin varlığı anlaşıldığında, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Böylelikle soruşturma evresinde uzlaştırma süreci başlamış olur.

Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır (CMK md. 253/6).

Taraflarca uzlaştırma teklifinin reddedilmiş veya kanuni süreyi geçirerek teklifi reddedilmiş sayılmış ise, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler (CMK md. 253/16). Bu durum uzlaştırma hükümlerini düzenleyen CMK'nın 253. maddesinin 18. fıkrasında yer alan *"Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez"* şeklindeki düzenlemeye aykırılık teşkil etmeyecektir. CMK'nın 253. maddesinin 18. fıkrası, soruşturma evresinde taraflara yapılan ilk uzlaştırma işleminin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda, savcılık ve mahkemece yeniden uzlaştırma girişiminde bulunulmayacağını ifade etmektedir. Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir

371 CENTEL/ ZAFER, s. 591; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 873.

kararında,[372] CMK ‘nın 253. maddesinin 18. fıkrası gereği, soruşturma aşamasında kabul edilmeyen uzlaştırma teklifi nedeniyle kovuşturma aşamasında tekrar uzlaştırma girişiminde bulunulamayacağını ifade etmiştir.

CMK’nın 253. maddesinin 18. fıkrasının tarafların uzlaştırma iradesinin ortaya koymalarını engelleyen bir düzenleme olarak görülmemesi gerekir. Savcılık veya mahkemece başarısız olan bir uzlaştırma girişiminden sonra tarafların uzlaştırması yönünde bir girişimde bulunulmadan tarafların kendiliklerinden uzlaşıp bu doğrultudaki isteklerini iletmeleri durumunda; soruşturma evresinde edimin def’aten yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı, edim ileri tarihe bırakılması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, kovuşturma evresinde davanın düşmesine karar verilmesinde kanuni bir engel bulunmamaktadır. Yargıtay bir kararında, [373] CMK’nın 253. maddesinin 18. fıkrasında yer alan düzenlemeden ilk uzlaşma işleminin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda mahkemece yeniden uzlaştırma girişiminde bulunulamayacağını, şayet mahkemece bu yönde bir girişimde bulunulmadan tarafların kendiliklerinden uzlaşıp bu doğrultudaki isteklerini iletmeleri ve koşullarının bulunması halinde uzlaşma nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesinde ise kanuni bir engel bulunmadığını ifade etmiştir. Yargıtay’ın bu kararı öğretide, tarafların uzlaştırma raporunun savcının kabul edeceği durumla sınırlı olarak uygulanması gerektiği ifade edilerek

372 Yargıtay 3. C.D. 02.10.2019 gün ve 2019/9705-17621 E.K. sayılı kararı, “*…soruşturma aşamasında mağdurun uzlaşma teklifini kabul etmediği, CMK'nin 253/18. maddesindeki "uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez" şeklindeki düzenlemeye göre kovuşturma aşamasında tekrar uzlaştırma girişiminde bulunulamayacağı gözetilerek yargılamaya devamla mevcut delillere göre hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde sanık hakkında açılan kamu davasının uzlaşma nedeniyle düşmesine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş …”*

373 Yargıtay 6. C.D. 21.10.2010 gün ve 2009/20491 E. 2010/16312 K. sayılı kararı, *“… Suç ve hüküm tarihlerinde yürürlükte bulunan 5560 sayılı Yasanın 24. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nun 253/1. maddesi gözetildiğinde, sanığın işlediği geceleyin işyeri dokunulmazlığını bozma suçunun uzlaşma kapsamında bulunduğunun anlaşılması karşısında; taraflar arasında öncelikle 5271 sayılı CMK.nun 253 ve 254. maddeleri gereğince uzlaştırma girişiminde bulunulması, uzlaştırma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine yargılamaya devam olunarak sonucuna göre hukuki durumun belirlenmesi, her ne kadar aynı Yasa ve maddenin 18. fıkrasında "Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez." şeklinde düzenleme ile müştekinin soruşturma evresinde alınan 20.01.2007 tarihli ifadesinde uzlaşmak istemediği anlaşılmakta ise de, bu düzenlemenin ilk uzlaşma işleminin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda mahkemece yeniden uzlaştırma girişiminde bulunulmayacağını ifade ettiği, mahkemece bu yönde bir girişimde bulunulmadan tarafların kendiliklerinden uzlaşıp bu doğrultudaki isteklerini iletmeleri ve koşullarının bulunması halinde uzlaşma nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesine yasal bir engel bulunmadığı …”*

eleştirilmiştir.[374]

(d) İddianamenin İadesi Sorunu

Nitelik olarak *"dava açılmasını engelleyen"* muhakeme şartı olan uzlaştırma kurumunun söz konusu uzlaştırmaya tabi suça uygulama yoluna gidilmeden, olumsuz bir sonuç alınmadan ya da yukarda açıklanan uzlaştırma usullerine doğru bir şekilde uyulmadan Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlenmesi durumunda, kendisine hitaben iddianame düzenlenen mahkemece CMK' nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi gereğince iddianamenin iadesine karar verilebilecektir.[375] Nitekim Yargıtay vermiş olduğu bir kararında,[376] CMK' nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, uzlaştırmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde uzlaşma uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iade edilmesi gerektiği, bu nedenle iddianamenin iadesi kararında isabetsizlik görülmediğini ifade etmiştir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı öncelikle soruşturma dosyasının uzlaştırmaya tabi olup olmadığını belirlemesi gerekmektedir.[377] Ancak uzlaştırma hükümlerinin uygulanmaması yönünden mahkemenin iddianamenin iadesine karar verebilmesi için soruşturma dosyasından iddianameye konu olan suçun uzlaştırma hükümlerine tabi olduğunun açıkça anlaşılması gerekmektedir.[378] Mahkeme kendi hukuki nitelendirmesine göre suçun uzlaştırmaya tabi olduğunu kabul ederek iddianameyi iade edemez.[379] Nitekim Yargıtay bir kararında;[380] mahkeme kendi

374 ÜNVER/ HAKERİ, s. 719.
375 KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1233.
376 Yargıtay 15. C.D. 10.02.2020 gün ve 2019/11360 E. 2020/1712 K. sayılı kararı.
377 ASLAN, s. 110.
378 CENTEL/ ZAFER, s. 595; Uğur ERSOY, "Ceza Hukukunda Uzlaşma", "*Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s. 65.
379 BAYKAL, s. 167.
380 Yargıtay 18. C.D. 08.06.2020 gün ve 2019/23032 E. 2020/6680 K sayılı kararı; *"... Somut olayda şüpheliler hakkında, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca TCK'nın 125/3-a maddesinde düzenlenen kamu görevlisine hakaret suçundan dolayı soruşturma yürütüldüğü, düzenlenen iddianamede de hukuki nitelendirmenin bu şekilde yapıldığı, bu suçun ise 6763 sayılı Yasa'nın değişiklik öncesi ve sonrasında (suça sürüklenen çocuklar açısından istisna olmak üzere)* uzlaşma*/uzlaştırma ya tabi olan bir suç olmadığı, Mahkemece şüphelilere atılı suçun hakaret suçunun basit hali olması gerektiği ve bu suçunda uzlaştırma kapsamında olması nedeniyle* iddianamenin *iade edildiği, iade kararına yapılan itirazın da itirazı incelemekle görevli ve yetkili mercii tarafından reddedildiği anlaşılmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca hukuki nitelendirmenin kamu görevlisine hakaret olarak belirlenmesi, bu suçun da 6763 sayılı Yasa'nın değişiklik öncesi ve sonrasında (suça sürüklenen çocuklar açısından istisna olmak üzere)* uzlaşma*/uzlaştırma ya tabi olan bir suç olmaması, Mahkemece de suçun hukuki nitelendirmesinden dolayı* iddianamenin *iade edilemeyeceği kuralı*

hukuki nitelendirmesine göre suçun uzlaştırmaya tabi olduğunu kabul ederek iddianameyi iade etmesi, hukuki nitelendirilmeden dolayı iddianamenin iade edilemeyeceği kuralına aykırı olması nedeniyle mahkemece verilen iddianamenin iadesi kararı ve bu karara itiraz üzerine merciin itirazın reddi kararı hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Yargıtay'ın kararından da anlaşılacağı üzere, soruşturma konu suça ilişkin hukuki nitelendirme yapma yetkisinin Cumhuriyet savcısına aittir. Şayet mahkeme hukuki nitelendirmede savcı hata yaptığını ve uzlaştırmaya tabi olan bir suç olduğunu kabul ediyorsa, bu durumda mahkeme diğer unsurlarında bir eksiklik görmemesi halinde iddianameyi kabul ederek uzlaştırma hükümlerini kovuşturma evresinde söz konusu uyuşmazlığa kendisi uygulaması gerekecektir.[381]

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasına ilişkin Yargıtay vermiş olduğu başka bir kararda;[382] Cumhuriyet savcısı, şüphelinin resmî mercilere beyan etmiş olduğu ve soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde CMK'nın 253. maddesinin 6. fıkrası gereği uzlaştırmaya gidilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu durumda yazılan iddianame uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmediği gerekçesiyle mahkemece iade edilemeyecektir. Öğretide bir görüşe göre ise, şüpheli herhangi bir biçimde hakkında iddianame düzenlenerek mahkemeye verildiğini öğrenirse, iddianamenin mahkemece inceleme süresi olan 15 günlük süre dolmadan mahkemeye başvurarak uzlaştırma

---

karşısında, iddianamenin iadesi kararı ve bu karara itiraz üzerine merciin itirazın reddi kararı hukuka aykırıdır…"

381 BAYKAL, s. 167.

382 Yargıtay 4. C.D. 27.02.2020 gün ve 2019/8327 E. 2020/4272 K sayılı kararı; *"…CMK'nın 253/6. maddesinde yer alan "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır." şeklindeki düzenleme karşısında; soruşturma dosyasında yer alan ve kollukça tespit edilen adresinden şüpheliye ulaşılamadığı, isnat edilen suçlardan şüpheli hakkında Tarsus 2. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 26/03/2019 tarihli ve 2019/994 değişik iş sayılı kararıyla yakalama emri düzenlendiği ve bu nedenle şüpheli hakkında uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi olanağının bulunmadığı anlaşıldığından; uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmediği gerekçesiyle iddianamenin iadesine dair, Tarsus 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 22/05/2019 tarihli ve 2019/485 sayılı kararıyla bu karara yönelik itirazın kabulü yerine reddine ilişkin, mercii Tarsus 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 30/05/2019 tarihli ve 2019/924 değişik iş sayılı kararında isabet bulunmadığı anlaşılmıştır…."*

hükümleri uygulanmaması gerekçesiyle iddianameyi iadesini talep edebilir.[383] Ancak bu görüş CMK'nın 253. maddesinin 16. fıkrasında "*Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler"* şeklinde yer alan düzenlemeye aykırı olması nedeniyle kanaatimizce kabul edilebilir değildir. Bu durumda çalışmamızın 86. sayfasında açıklandığı üzere, şayet mahkemece tarafları uzlaştırma yönünde bir girişimde bulunulmadan tarafların kendiliklerinden uzlaşıp bu doğrultudaki isteklerini iletmeleri ve diğer koşullarının bulunması halinde uzlaşma nedeniyle davanın düşmesine karar verilebilecektir.

(3) Seri Muhakeme Usulü

(a) Kavram ve Hukuki Nitelik

Hukuk sistemimize 17.10.2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un CMK'nın 250. maddesinde yapılan değişiklikle giren seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının CMK'nın 250. maddesinde gösterilen suçlarda müdafiinin huzurunda şüphelinin kabulü alındıktan sonra yaptırımı belirlemesi ve usulünün uygulanmasını yazılı olarak mahkemeden talep etmesidir.[384] Yapılan başka bir tanıma göre ise;[385] seri muhakeme, soruşturma evresinde, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına alan Cumhuriyet savcısının, kamu davasının açılmasının ertelenmesi yahut kamu davasının açılmasına yer olmadığı hallerde ve suçun işlendiği hususunda yeterli delile ulaştığında, CMK'nın 250. maddede belirtilen koşulların oluşmasına binaen, iddianame düzenlemediği ve kolektif bir yargılamanın yapılmadığı ancak ceza yaptırımının belirlenebildiği bir muhakeme türüdür. Seri muhakeme usulünün hukuki niteliği açısından ise, öğretide bir görüşe göre,[386] *"Cumhuriyet savcısı kararnamesi"* olarak nitelendirilmiştir.

Seri muhakeme usulünde, şüpheli hakkında yeterli şüphenin varlığına kanaat

383 ÜNVER/ HAKERİ, s. 528.
384 CENTEL/ ZAFER, s. 611.
385 Zahit YILMAZ, Özge APİŞ, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", "*Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi",* C. 26, S. 1, Haziran 2020, , s. 64.
386 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 843.

getirildiğinde şüphelinin bu usulü kabul etmesi halinde mahkûmiyet kararı verilebilecek olması genel hükümlere göre yapılan soruşturma ve kovuşturmadan farkını ortaya koymaktadır.[387]

Soruşturma evresi sonunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde uygulanma zorunluluğu dikkate alındığında maddi gerçeğin araştırılmasından feragat edilerek mahkumiyet kararı verilebilecek olması öğretide eleştirilmiştir. [388] Seri muhakeme usulü uygulanması sonucunda cezadan yarı oranında indirim yapılması şüphelinin iradesini tesir altında bırakabilecek nitelikte olması ve adil yargılanma haklarından ceza indirimi karşısında vazgeçmesi öğretide yapılan diğer eleştiri olmuştur.[389]

(b) Seri Muhakeme ile Çözümlenecek Uyuşmazlıklar

Soruşturma evresi sonunda, CMK'nın 250. maddesi 1. fıkrasının (a),(b),(c) ve (d) bentlerinde yer alan suçlar[390] ile ilgili Cumhuriyet savcısı kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermediği takdirde seri muhakeme usulünü şüpheliye teklif eder ve şüphelinin müdafii huzurunda bu teklifi kabul etmesi hâlinde seri muhakeme usulü uygulanır (CMK md. 250/1,3).

Suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi halinde (CMK md. 250/11), yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinde (CMK md. 250/12), resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde (CMK md. 250/13) seri muhakeme usulü uygulanmaz. Ayrıca suç önödeme ve uzlaştırma kapsamında

387 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 513-514.
388 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 514.
389 CENTEL/ ZAFER, s. 622; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 849.
390 CMK 250/1-a,b,c,d maddesinde düzenlenen suçlar; Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra), Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170), Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra), Gürültüye neden olma (madde 183), Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra), Mühür bozma (madde 203), Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206), Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra), Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268) suçları ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13/1,3,5 ve 15/1,2,3 maddesi, 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 93/1 maddesi, 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2. maddesi ve son olarak 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ek 2/1-1 maddesinde düzenlenen suçlar.

olması halinde seri muhakeme usulü uygulanmayacaktır.[391]

(c) Uygulanma Usulü

Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulüne tâbi bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davası açılmasını talep edip etmeyeceğine karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.[392] Cumhuriyet savcısı yaptığı araştırmalar neticesinde kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde etmesi üzerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermediği takdirde, seri muhakeme usulünün uygulanmasına gitmeli ve iddianame düzenlemek yerine şüpheliye teklif etmek amacıyla şüpheliyi en kısa sürede davet etmelidir.[393] Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir. Şüphelinin kendisine yapılan davete mazeretsiz olarak icabet etmemesi, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmaması veya yurt dışında olması ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde Cumhuriyet savcısı tarafından bu durum tutanağa bağlanır ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir.[394] Şüpheliye ulaşılamaması nedeniyle seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla şüpheli hakkında zorla getirme kararı verilemez ve yakalama emri düzenlenemez.[395] Ancak şüpheli, iddianamenin düzenlenmesine kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulü uygulanır.[396]

Cumhuriyet savcısının daveti üzerine hazır bulunan şüpheliye, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirme yapılır. Bu bilgilendirme Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri marifetiyle yapılabilir (CMK md. 250/2). Yapılacak bilgilendirme Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 'nin 10. maddesinin 1. fıkrasında alan konuları kapsamalıdır.[397] Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri tarafından

391 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği madde 5.
392 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği madde 8.
393 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği madde 9.
394 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği madde 9.
395 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 5. maddesinin 7. fıkrası.
396 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 5. maddesinin 11. fıkrası.
397 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 10. maddesinin 1. fıkrası; *Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmeden önce şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirir. Bilgilendirme; a) İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri*

şüpheliye yapılan bilgilendirme teklifte olduğu gibi müdafii huzurunda şüpheliye yapılmalı, aksi durumda hukuka aykırılık oluşacaktır.[398] Usulüne uygun yapılan bilgilendirme sonunda müdafii huzurunda olması koşuluyla şüpheliye seri muhakeme usulünü kabul edip etmediği sorulur.[399] Şüphelinin yapılan teklifi değerlendirebilmesi için Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10. maddesinin 3. fıkrası gereği talebi hâlinde teklifi değerlendirmesi için şüpheliye 1 ayı aşmamak üzere makul bir süre verilir. Şüphelinin seçtiği bir müdafii bulunmaması halinde baro tarafından müdafii görevlendirilmesi istenilir. Şüphelinin mazereti olmaksızın verilen süre içinde gelmemesi veya bu usulün uygulanmasını kabul etmediğini bildirmesi durumunda Cumhuriyet savcısı soruşturmaya genel hükümlere göre devam eder.[400] Cumhuriyet savcısı Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10. maddesinin 9. fıkrası gereği şüphelinin teklifi reddetmesi hakkında tutanak düzenlenerek soruşturma dosyasına ekler. Şüpheli müdafii huzurunda Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan teklifi kabul ettiğinde artık seri muhakemeye ilişkin iş ve işlemler başlar ve Cumhuriyet savcısı, iddianame yerine seri muhakeme talep yazısı (talepname) düzenleyerek yetkili ve görevli mahkemeye bu yazıyı gönderir.[401] Talep yazısında olması gereken hususlar CMK'nın 250. maddesinin 8. fıkrası ve CMSMY'nin 12. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hususlar; şüphelinin kimliği ve müdafii, mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, isnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, şüphelinin tutuklu olup olmadığı;

---

muhakeme usulü kapsamına girdiği, b) Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu, c) Özgür iradesiyle ve müdafi huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği, ç) Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği, d) Teklifin kabulünün ancak müdafi huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafi yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafi görevlendirileceği, e) Mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği, f) Mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği, g) Bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı, ğ) Genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı, hususlarını kapsar.

398 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 515.

399 CENTEL/ ZAFER, s. 615.

400 Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 10. maddesinin 4. fıkrası.

401 YILMAZ/ ADİŞ, s. 78.

tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, isnat olunan suçu oluşturan olayların özeti, Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının şüpheliye teklif edildiği ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul ettiği, belirlenen ceza ve/veya güvenlik tedbirleri ile uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasına seçenek yaptırımlar veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır.

Seri muhakeme usulünde şüpheliye uygulanacak yaptırım Cumhuriyet savcısı tarafından CMK 250. maddesinin 4. fıkrası ve CMSMY 10. maddesinin 5. fıkrası gereğince, TCK'nın 61. maddesinin 1. fıkrasında yer alan hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler. Kanunda ve yönetmelikte TCK'nın 62. madde ifade edilmediğinden mahsup, teşebbüs iştirak hükümleri Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünde uygulanamayacak olması eksiklik olduğu ifade edilmiştir.[402]

CMK'nın 250. maddesinin 4. fıkrası uyarınca sonuç olarak belirlenen hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde TCK'nın 50. maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya TCK'nın 51. maddesine göre ertelenebilir. Bu maddeye göre belirlenen yaptırımlar hakkında, Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde CMK'nın 231. madde kıyasen uygulanabilir. Cumhuriyet savcısı şüpheli hakkında seri muhakeme talep yazısını hazırladıktan sonra, şüpheli hakkında kararlaştırdığı yaptırımın uygulanabilmesi için bu yazıyı yetkili ve görevli mahkemeye göndermektedir.[403] Talep yazısını alan yetkili ve görevli mahkeme CMSMY 13. madde ve CMK'nın 250. maddesinin 9. fıkrası gereğince, talepnamenin verildiği gün incelemesini derhal yapar, şüpheliyi müdafii huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler ve usulü sonuçlandırır. Şayet mahkeme talep yazısında eksik veya hatalı noktalar tespit etmiş ise, bu eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; CMSMY 12. maddesine aykırı olarak düzenlenmesi, belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan, yaptırım hakkında CMK'nın 231. veya TCK'nın 50. ve 51. maddelerinin uygulanmasında objektif

402 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 515.
403 YILMAZ/ ADİŞ, s. 81.

koşulların gerçekleşmediği anlaşılması, teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmemesi durumunda talepnamenin eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine karar verir. Cumhuriyet savcısı tarafından mahkeme tarafından belirtilen eksiklikler CMSMY madde 13. maddesinin 3. fıkrası gereğince tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talepname yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir. Mahkeme, fiilin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu, bu usulün şüpheliye CMK'nın 250. maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde teklif edildiği ve şüphelinin bu teklifi müdafii huzurunda özgür iradesiyle kabul ettiği kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar (CMSMY md. 14). Ancak mahkemece, isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında olmadığı veya CMK'nın 250. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen şartların gerçekleşmediği kanaatinde sahip olduğunda talep reddedilir. Bu durumda, dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir ve soruşturma genel hükümlere göre sonuçlandırılır (CMSMY md. 13/4). Cumhuriyet savcısı CMSMY 15. madde ve CMK'nın 250. maddesinin 14. fıkrası gereğince, talebi doğrultusunda CMSMY 14. madde ve CMK'nın 250. maddesinin 9. fıkrası gereğince mahkemece kurulan hükme genel hükümler çerçevesinde itiraz edilebilir.

Uygulanma usulünde son olarak, seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz (CMK md. 250/10).

(d) İddianamenin İadesi Sorunu

Seri muhakeme usulünde iddianamenin iade edilebilmesi için CMK'nın 174. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi ve CMSMY'nin 5. maddesinin 10. fıkrası gereğince, seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan suçlarda bu usul uygulanmaksızın düzenlenen iddianame Cumhuriyet Başsavcılığına iade edilir.

Uzlaşmaya ilişkin çalışmamızın 87. ve 88. sayfalarında açıklanan Yargıtay 18. C.D. 08.06.2020 gün ve 2019/23032 E. 2020/6680 K sayılı kararının seri muhakeme

usulü içinde geçerli olduğu kanaatindeyiz. Şayet mahkeme hukuki nitelendirmede savcı hata yaptığını ve seri muhakeme usulünün uygulanması gereken bir suç olduğunu kabul ediyorsa, bu durumda mahkeme diğer unsurlarında bir eksiklik görmemesi halinde iddianameyi kabul ederek seri muhakeme usulü hükümlerini kovuşturma evresinde söz konusu uyuşmazlığa kendisi uygulaması gerekecektir. CMK'nın 174. maddesinin 2. fıkrası gereği soruşturma konu suça ilişkin hukuki nitelendirme yapma yetkisi Cumhuriyet savcısına ait olması nedeniyle hukuki nitelendirmeden dolayı mahkeme iddianameyi iade edemeyecektir.

d. Soruşturma veya Kovuşturma Yapılması İzne veya Talebe Bağlı Olan Suçlarda İzin Alınmaksızın veya Talep Olmaksızın İddianame Düzenlenmesi

Soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın iddianame düzenlenmesi 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 174. maddesinde yapılan değişiklikle iddianamenin iadesi sebebi olarak hukuk sisteminde yerini almıştır. Söz konusu kanun değişikliğinden önce Yargıtay kararlarında soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın iddianame düzenlenmesini iade sebebi olarak kabul etmesi dikkate alındığında yerinde bir düzenleme olduğu söylenebilir.[404] Nitekim 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce Yargıtay vermiş olduğu bir kararında;[405]

404 SAYGIN, s. 126.

405 Yargıtay 19. C.D. 05.06.2017 gün ve 2016/9699 E. 2017/5341 K. sayılı kararı; *"... Yargıtay 4. C.D. nin 2012/5915 esas, 2012/10384 sayılı kararında da belirtildiği üzere 4982 sayılı Kanun'un özel bir yöntem öngörmeyen 29/1. maddesindeki "Bu Kanunun uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tabi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır." şeklindeki düzenlemeyle, kamu görevlisinin soruşturma usulü bakımından tabi olduğu 4483 sayılı Kanun'da yer verilen hükümlerin kastedildiği, 4483 sayılı Kanun uyarınca ilgili idari mercii tarafından soruşturma ve/veya kovuşturma izni verilmeksizin ceza soruşturması yürütülemeyeceğinden soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmediği hallerini de içerecek şekilde 5271 sayılı Kanun'un 172/1. maddesi hükmü de dikkate alınıp 174. maddede açıkça belirtilmemekle birlikte, iddianamenin iadesi kurumuna ilişkin yasal düzenlemenin amacı gözetildiğinde soruşturma ve kovuşturma şartı niteliğinde bulunması nedeniyle 4483 sayılı Kanun uyarınca soruşturma izninin alınmamasının da iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul edilmesinde zorunluluk olduğu gözetilmeksizin itirazın reddi yerine yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediği gerekçesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 309.maddesi uyarınca anılan kararın kanun yararına bozulması isteminde bulunulmakla..."*

4483 sayılı Kanun gerekçe göstererek soruşturma izninin alınmamasını iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul etmiştir.

İzin, kanunun yetkili kıldığı bir devlet makamının kamu davası açılmasında kamu yararının olup olmadığının tespiti yaptıktan sonra, belirli suçlarda ilgili kanunların koymuş olduğu engelin kaldırılması yönündeki irade açıklamasını ifade etmektedir.[406] Talep (İstem) ise, yetkili Devlet makamının (Adalet Bakanlığı) belirli suçlarda fail hakkında savcılığı kamu davasını açma talebinde bulunmaya mecbur bırakacak şekilde şikayette bulunmasıdır.[407] Talep Devlet makamının bir şikayeti gibi olsa da ceza hukuku bakımından farklı özellikleri bulunmaktadır. Talep olması halinde savcı kamu davası açma talebinde bulunmaya mecbur iken şikayette dava açma talebinde mecbur olmaması, talepte bir süre sınırı bulunmazken şikayet bir süreye tabi olması, talep geri alınamazken şikayetinin geri alınabilmesi en önemli farklılıklardır.[408]

Hukuk sistemimize 17.10.2019 gün ve 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 174. maddesinde yapılan değişiklikle yer alan kanuni düzenlemenin uygulanabileceği suçlar incelediğimizde, soruşturma veya kovuşturma yapılması izne tabi olan suçlar olarak, TCK'nın 299. maddesinin 3. fıkrası, 301. maddesinin 4. fıkrası, 305. maddesinin 3. fıkrası, 306. maddesinin 5. fıkrasında, Avukatlık Kanunu'nun 58. maddesinin 1. fıkrasında, Noterlik Kanunu'nun 153. maddesinde, Hakim Savcılar Kanunu 82. maddesinde düzenlenen suçlar karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu suçlarda soruşturma veya kovuşturma yapılması Adalet Bakanı'nın iznine bağlı olduğu unutulmamalıdır. Soruşturma veya kovuşturma yapılması talebe tabi olan suçlara ise; TCK'nın 12. maddesinin 1. fıkrası ve 13. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen suçlar örnek olarak gösterilebilir.[409]

E. İddianamenin İade Edilemeyeceği Haller

1. Suçun Hukuki Nitelendirmesi

CMK'nın 174. maddesinin 2. fıkrasında *"Suçun hukukî nitelendirilmesi*

406 CENTEL/ ZAFER, s. 732; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 597.
407 ERCAN, s. 49; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 596.
408 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 596.
409 YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 596.

sebebiyle iddianame iade edilemez" şeklinde yer alan düzenleme gereğince mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmaya konu olan suça ilişkin yapılan hukuki nitelendirmeyi gerekçe göstererek iddianameyi iade edemeyecektir. İddianamenin iadesine konu olması kanuni düzenleme ile yasaklanan *"suçun hukuki nitelendirilmesi"* aynı zamanda mahkemece belirlenecek hükmün konusu ve suç vasfının değerlendirilmesinde mahkemeye bir serbestlik vermektedir. Nitekim CMK'nın 225. maddesinin 2. fıkrasında *"Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir"* şeklinde yer alan düzenleme dikkate alındığında, mahkemenin iddianamenin kabulü aşamasında iade konusu yapamadığı suçun hukuki nitelendirmesini hüküm aşamasında "iddia ve savunmalara" bağlı kalmadan tayin edebilecektir. Bu bağlamda her iki kanuni düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, mahkeme iddianamenin değerlendirilmesi aşamasında, Cumhuriyet savcısının soruşturmaya konu suça ilişkin yapmış olduğu hukuki nitelendirmeden dolayı iddianameyi iade edemeyecektir. [410] Konuya ilişkin Yargıtay'da vermiş olduğu bir kararında,[411] suçun hukuki nitelendirilmesini kanuni ve yerinde görmeyerek iddianamenin iadesine gerekçe yapılmasını isabetli olmadığını ifade etmiştir.[412]

Suçun hukuki nitelendirilmesi görevli ve yetkili mahkemeyi belirleyen önemli etkenlerdendir. Şayet Cumhuriyet savcısının soruşturmaya konu olan suça ilişkin yapmış olduğu hukuki nitelendirme doğrultusunda belirlediği görevli ve yetkili mahkeme, kendisine hitaben düzenlenen iddianamede belirlenen suçun hukuki nitelendirmesini kabul etmeyip kendinin yetkili ve görevli olmadığı kanaatinde ise iddianameyi bu sebeple iade edemeyecektir. Kanun koyucu iddianamenin düzenlenmesi aşamasında suçun hukuki nitelendirme yetkisini Cumhuriyet savcısına tanımış olması nedeniyle, bu yetkinin mahkemece iddianamenin iadesi hükümleri

410 BAYKAL, s.171; ERTEM, s. 216.

411 Yargıtay 16. C. D. 06.03.2020 gün ve 2019/10648 E. 2020/1803 K. sayılı kararı, "*...suç teşkil ettiği iddia edilen mesajların gönderildiği telefon hattının şüpheli tarafından kullanıldığının tartışmasız olmasına ve suçun hukuki nitelendirmesi nedeniyle iddianamenin iadesinin mümkün bulunmamasına (CMK'nın 174/2 maddesi) nazaran yasal ve yerinde olmayan gerekçe ile verilen iade kararı ile dosya kapsamı ile uyuşmayan ve gerekçe içermeyen itirazın reddine ilişkin mercii kararında hukuki isabet bulunmamaktadır..."*

412 ÜNVER/ HAKERİ, s. 532.

gerekçe gösterilerek Cumhuriyet savcısının elinden alması düşünülemez.[413] Bu durumda mahkeme, CMK'nın 5. maddesinin 1. fırkasında *"İddianamenin kabulünden sonra; işin, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya dışında kaldığı anlaşılırsa, mahkeme bir kararla işi görevli mahkemeye gönderir"* şeklinde yer alan düzenleme ile yine CMK'nın 6. maddesinde *"Duruşmada suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez"* şeklinde yer alan düzenlemeyi birlikte değerlendirerek ulaşacağı iki kanaate göre karar vermelidir.[414] Mahkeme şayet, iddianamede belirlenen hukuki nitelendirmede yetki ve görevin kendisinde olmadığı kanaatinde ise iddianameyi iade edecektir.[415] Ancak mahkeme, iddianamede belirlenen hukuki nitelendirmede yetki ve görevin kendisinde olduğu hususunda farklı düşünmeyip iddianamenin hukuki nitelendirmesini hatalı olduğu kanaatinde ise iddianameyi iade edemeyecektir.[416] Nitekim Yargıtay, çalışmamızın 57. sayfasında yer verilen bir kararında,[417] suçun hukuki nitelendirmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceğinin düzenlendiği, hukuki nitelendirmede mahkeme farklı düşünmesi halinde görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli mahkemeye göndermesi mümkün olmakla, sırf suçun hukuki nitelendirmesinin değişebileceği gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar verilemeyeceğini ifade etmiştir. Yargıtay kararı ve yukarda açıklanan Kanun maddelerinden anlaşılacağı üzere, suçun hukuki nitelendirilmesi yetkisinin Cumhuriyet savcısına ait olduğu, bu nedenle mahkemenin iddianameye konu suçun hukuki nitelendirmesini gerekçe göstererek iddianameyi iade etmesi hem kanuni olarak hem de Yargıtay içtihatlarında mümkün değildir.

413 ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 507.
414 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 41.
415 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 37.
416 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 36-37.
417 Yargıtay 2. C.D. 08.10.2015 gün ve 2015/12630-17523 E. K. sayılı kararı, *"... İstanbul 7 Çocuk Mahkemesinin, 17/11/2014 tarih, 2014/373 sayılı kararı ile "İddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye düzenlenmesi gerektiği" gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar verilmiş ise de, iddianamenin iade sebeplerinin, CMK'nın 174.maddesinin 1.fıkrasında belirtildiği, anılan maddenin 2. fıkrasında ise suçun hukuki nitelendirmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceğinin düzenlendiği anlaşılmakla, hukuki nitelendirmede değişiklik olması halinde mahkemenin görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli mahkemeye göndermesi mümkün olmakla, sırf suçun hukuki nitelendirmesinin değişebileceği gerekçesiyle iddianamenin iadesi kararı verilemeyeceğinden..."*

2. İlk Kararda Belirtilmeyen Sebep

CMK'nın 174. maddesinin 4. fıkrasında *"İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez"* şeklinde yer alan düzenleme gereğince mahkeme, daha önce kesinleşen ilk iade kararında belirtmediği iddianame iade sebeplerini sonraki kararında iade sebebi yapamaz.

Yargıtay bir kararında;[418] ilk iade kararında gösterilmeyen nedenlerle iddianamenin iadesine karar verilmesi CMK 174. maddesinin 2. fıkrasına aykırılık oluşturması gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görmediğini ifade etmiştir. Böylelikle ilk iade kararında belirtilmeyen iddianame iade sebeplerini sonraki kararda iade sebebi olarak göstermenin hem kanuni olarak hem de Yargıtay kararıyla mümkün olmadığı ortaya konulmuştur. Yeniden iade yasağı olarak da bilinen bu düzenlemede kanun koyucunun amacı, iddianame düzenlemesinin sürüncemede kalmasını engellemek olduğu öğretide[419] ifade edilmesi de dikkate alındığında, mahkeme iddianameyi iade etme kanaatine vardığında, iddianamede olması gereken tüm unsurlar yönüyle titiz ve ayrıntılı olarak soruşturma dosyasını incelemeli ve tespit ettiği tüm hatalı ve eksik yönleri iade kararında belirtmelidir.[420] Mahkemece yapılan titiz ve ayrıntılı inceleme ve bunun sonucunda tespit ettiği tüm hatalı ve eksik yönleri iade kararında belirtmesi, şüpheli konumunda bulunan kişinin sanık olup olmayacağı hususu belirsizlikten kurtararak adil sürede yargılamasına katkı sağlayabilecektir.[421]

Yeniden iade yasağı olarak bilinen bu unsurda dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, Cumhuriyet savcısının ilk iade kararında belirtilen iade sebeplerini

418 Yargıtay 11. C.D. 24.02.2020 gün ve 2020/690-1689 E.K. sayılı kararı; "…5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174/4. maddesinde yer alan "Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianame iadesi yoluna gidilemez" şeklindeki emredici düzenlemeye ve Gebze Cumhuriyet Başsavcılığınca ilk iade nedeni olarak gösterilen eksiklik giderildikten sonra yeniden iddianame düzenlenmesine karşın, ilk iade kararında gösterilmeyen nedenlerle, iddianamenin iadesine karar verildiği, bu gerekçelerle iddianamenin ikinci defa iade edilemeyeceği gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden…"

419 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 41.

420 FEYZİOĞLU, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanması", s. 37.

421 ERTEM, s. 217.

gidermeden yeniden iddianame düzenlemesinde, yeniden iade yasağı hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı önem arz etmektedir. Öğretide bir görüşe göre, iddianamede ilk iade kararında belirtilen iade sebeplerinin eksiksiz ve hatasız bir şekilde giderilmeden yeniden iddianame düzenlenmesi halinde ilk iade kararında belirtilen sebepler hatasız ve eksiksiz giderilene kadar sayısal bir sınır olmadan iddianamenin iadesine karar verilebilecektir.[422] Aksi durumun kabulü halinde, iddianamenin iadesi hükümlerinin temel amaçlarından olan eksiksiz ve hatasız iddianameler ile kamu davasının açılmasının gerçekleşmesi imkânsız hale gelebilecektir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı, 29-30 Mayıs 2005 tarihlerinde Budapeşte kentinde yapılan Avrupa Savcılar Konferansı'nda *"... Savcılar her zaman ve her koşulda; dava açma görevi dâhil, her zaman ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun hareket ederler, görevlerini adil, tarafsız, tutarlı ve süratli olarak icra ederler, insan onuru ve insan haklarına saygı duyar, bu değerleri korur ve destekler, toplum adına ve kamu yararına davrandıklarını dikkate alırlar, toplumun genel çıkarı ile birey hakları ve çıkarları arasındaki adil dengeyi bulmaya çalışırlar…"* şeklinde belirlenen ilkeleri dikkate alarak görev yapmalı ve bu ilkeler gereğince ilk iade kararında belirlenen eksikleri tutarlı ve süratli bir şekilde ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak yerine getirmelidirler.[423]

F. İddianamenin İadesi Kararına Karşı Kanun Yolu

İddianamenin iadesi kararı CMK'nın 174. maddesinin 5. fıkrası gereğince itiraz kanun yoluna tabidir. İtiraz kanun yolu ise CMK 267. ve 271. maddeler arasında düzenlenmiştir. CMK'nın 267. maddesi, "*Hâkim kararları ile Kanun'un gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir*" şeklinde düzenlenerek Kanun'da gösterilen hallerde mahkeme kararına karşı itiraz yoluna gidilebileceği hüküm altına alınmıştır. İtiraz kanun yolunu usulü ve itiraz mercii ise CMK'nın 268. maddesinde düzenlenmiştir. İtiraz kanun yoluna başvuru süresi ise aynı madde uyarınca 7 gündür. İtiraz süresi iddianame iade kararının savcılığa

422 BAYKAL, s. 174; ÜNVER/ HAKERİ, s. 536.

423 Kayıhan İÇEL, "Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları "Budapeşte İlkeleri" Işığında "Savcıyı Ret Sorunu"", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl 7, S. 14, Güz 2008, s. 27-28.

geldiği tarihten itibaren başlar.[424] İtiraza başvuru, iddianamenin iadesi kararı veren mahkemeye verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Bu bağlamda kendisine hitaben iddianame düzenlenen mahkeme, iddianamenin unsurlarında bir hata veya eksiklik görmesi halinde, nedenlerini açıklamak koşuluyla kanuni süre olan 15 günde iddianamenin iadesine karar verdiği takdirde, Cumhuriyet savcısı, yalnızca kendisine tanınan itiraz hakkını kullanarak iade kararına karşı itiraz kanun yoluna gidebilir.[425] Cumhuriyet savcısı haricinde iade kararına karşı şüpheli, müşteki, mağdur ve bunların vekili veya müdafiinin gidebilecekleri herhangi bir kanun yolu bulunmamaktadır.[426] Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı'nın 180. maddesinde, *"Tasarının benimsendiği sistem, itiraz edilebilen kararları tek tek gösterme olduğu için madde, 178 ve 179 uncu maddeler gereğince verilen kararlara karşı, Cumhuriyet savcısına itiraz hakkını vermiştir. Şüphelinin yararı olmadığı için, onun itiraz hakkı söz konusu olmaz. Suç mağduruna gelince, neticede takipsizlik kararı verilirse, 176 ncı madde uyarınca itiraz hakkı vardır; aksi hâlde ise iş zaten duruşmaya gideceği için suç mağduru bakımından sakıncalı bir netice söz konusu değildir"* şeklinde açıklamaya yer verilerek, şüpheli, müşteki, mağdur ve bunların vekili veya müdafiiye neden kanun yolu hakkı verilmediği açıklanmıştır.[427] Şayet taraflar iddianamenin iadesi kararına itiraz etmek isterseler, Cumhuriyet savcısını harekete geçirerek iddianamenin iadesi kararına karşı itiraz kanun yoluna gidebilirler.[428]

İddianamenin iadesi kararına karşı itiraz kanun yoluna gidildiği takdirde, iddianamenin iadesine karar veren mahkeme, iddianamenin iade kararına itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok 3 gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir (CMK md. 268/2). İtirazı inceleme yetkili merci (CMK md. 268/3) Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazın gerekçeleri

424 ÖZEN, s. 27.
425 ÖZEN, s. 26-27; KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 1268; BAYKAL, s. 172.
426 AYDIN, s. 174.
427 22. Dönem TBMM, Ceza Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss698m.htm, (E.T. 30.04.2016); BAYKAL, s. 172.
428 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 508.

ile mahkemenin iddianamenin iadesi kararındaki gerekçeleri değerlendirerek mümkün olan en kısa sürede kesin olmak üzere kararını verir (CMK md. 271/3,4). Şayet itiraz merci Cumhuriyet savcısının itirazını yerinde olmadığını kabul ederse, itirazın reddine karar vererek mahkemenin iade kararının belirtilen eksiklerin giderilmesi için dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir.[429] Dosyayı alan Cumhuriyet savcısı, iade kararında gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir (CMK md. 174/4). Şayet aynı yetkide ve görevde birden fazla mahkeme var ise, bu durumda iddianameyi iade eden mahkemeye dosyanın gönderilmesi gerekir.[430] Yeniden düzenlenen iddianameyi alan mahkeme ilk kararda belirtilmediği sebeplere dayanarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidemeyecektir (CMK md. 174/4). -Cumhuriyet savcısı kendisinin de belirlediği eksik ve hatalı olan unsurlar ile birlikte, iade kararında gösterilen eksiklikleri de tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, iade edilen iddianameye bağlı olmaksızın yeniden bir değerlendirme yaparak soruşturma dosyası hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı da verebilir[431]. Böylelikle iddianamenin iadesi hükümlerinin düzenleniş amacı gerçekleşmiş olacaktır.[432]

İtiraz merci Cumhuriyet savcısının itirazını tamamen yerinde olduğunu kabul ederse, CMK'nın 271. maddesinin 2. fıkrası gereğince itiraz konusu olan iddianamenin kabulüne karar verir ve soruşturma dosyasını kovuşturma evresinde yapılması gereken işlemleri için görevli ve yetkili mahkemeye gönderir.[433] İtiraz merci Cumhuriyet savcısı itirazını kısmen yerinde olduğunu kabul ederse, itirazın yerinde olduğu kısmı belirterek diğer eksiklerin tamamlanması için soruşturma dosyasını Cumhuriyet savcısına gönderir.[434]

429 AYDIN, s. 174; BAYKAL, s. 172.
430 AYDIN, s. 175.
431 AYDIN, s. 174-175; YENİDÜNYA, P. 119.
432 AYDIN, s. 175.
433 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 336; AYDIN, s. 174.
434 AYDIN, s. 174.

G. İddianamenin İadesi Hükümlerinin Uygulanmasında Sonuçlar

1. İhsas-ı Rey Sorunu

İhsas-ı Rey sözlük anlamı olarak, tarafını belli etmek, devam etmekte olan davaya ilişkin görüşünü/kararını Hâkimin belli ederek davanın seyrini etkilemesi olarak tanımlanmaktadır.[435] İddianamenin iadesi hükümlerinde ihsas-ı rey sorununu ortaya çıkaracak husus, iddianamenin unsurlarını düzenleyen CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrası ve iddianamenin iadesini düzenleyen CMK'nın 174. maddesinin 4. fıkrasıdır. Kendisine hitaben iddianame düzenlenen mahkeme, iddianamede CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrası gereğince yer alması zorunlu olan yeterli şüphenin varlığını veya yokluğuna ilişkin vermiş olduğu her karar kovuşturma evresi başlamadan esasa ilişkin bir kanaatte bulunması nedeniyle ihsas-ı rey niteliğindedir. Çünkü mahkeme, kendisine hitaben düzenlenen iddianamede "yeterli şüphe" unsurunun yokluğunu gerekçe göstererek iddianameyi iade kararı vermesi veya iddianamenin diğer unsurlarıyla birlikte CMK'nın 170. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "yeterli şüphe" unsurunun iddianamede var olduğunu kabul ederek iddianameyi kabul etmesi için maddi sorun ile duruşmadan önce temasa geçmesidir.[436]

İhsas-ı rey sorunu ortaya çıkaran bir diğer husus ise, CMK'nın 174. maddesinin 4. fıkrasında "*suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil…"* şeklinde yer alan düzenlemedir. Bu düzenleme çalışmamızın 66. sayfasında açıklandığı üzere, 2019 yılında 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle *"etki edeceği mutlak sayılan"* ifadesi yerine *"doğrudan etki edecek"* ifadesi getirilmiştir. Bu değişiklikten önce, "*suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil"* hükmü gereğince mahkeme, kovuşturma evresi başlamadan delilin toplanıp toplanmadığını tespiti için savunmayı dinlemeden esasa ilişkin bir değerlendirme yapmak zorunda kalabiliyordu.[437] Mahkemenin yapmış olduğu değerlendirmenin sonucunda, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delilin soruşturma dosyasında var olup olmamasına ilişkin vereceği her karar *"ihsas-ı rey"* niteliğinde

435 Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Harf/İ. (E.T. 01.05.2016)
436 Süleyman ÖZAR, İddianamenin İadesi, Tespitler, Sorunlar ve Öneriler, *"Adalet Dergisi",* Yıl 98, S. 28, Mayıs 2007, s. 330.
437 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 40.

olabilecektir.[438] Aynı riski ve eleştiriler değişiklik sonrası maddenin mevcut hali içinde geçerli olduğu ortadadır.[439] Bu bağlamda soruşturma dosyasında *"yeterli şüphe"* ve "*suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil"* hakkında kovuşturma evresi başlamadan mahkemenin yapacağı her değerlendirme mahkemenin tarafsızlığına, iş birliği sistemine ve hatta davasız yargılama olmaz ilkesine aykırılık teşkil edebilecektir. [440] Bu nedenle mahkeme, kovuşturma evresi başlamadan soruşturma dosyasında *"yeterli şüphe"* ve "*suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil…"* hakkında bir değerlendirme yapma durumunda, ihsas-ı rey olabilecek veya taraflarda ihsas-ı rey niteliğinde bir karar izlenimini oluşturabilecek nitelikte karar vermekten kaçınmalıdır.[441]

Kanun koyucunun iradesi *"yeterli şüphe"* ve "*suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil…"* unsurlarının yargılama makamlarınca denetlenmesi yönünde olması ihtimali dikkate alındığında, yargılamayı yapacak olan mahkemeden ayrı bir mahkemece iddianamenin değerlendirilmesine imkân verecek yeni bir kanuni düzenlemenin yapılması zorunluluk oluşturacağı öğretide ifade edilmiştir[442]. Ancak ayrı bir mahkemenin iddianameyi değerlendirmesi ihsas- ı rey sorununa çözüm olsa bile, uygulamada başka sorunların ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Zira iddianameyi değerlendiren mahkeme iddianamede iade konusu olabilecek tüm eksikleri iade konusu yapmaması ihtimalinde, yargılamayı yapacak mahkeme usul ve kanuna uygun olmayan bir iddianameye dayanarak yargılama yapmak zorunda kalacağından iddianamenin iadesi hükümlerinden amaçlanan eksiksiz soruşturma ve tek celsede duruşma prensipleri uygulanamayabilecektir. Yargılamayı yapacak mahkeme, yeterli şüphe ve suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil unsurları hakkında bir değerlendirme yapma durumunda, ihsas-ı rey olabilecek veya taraflarda ihsas-ı rey niteliğinde bir karar izlenimini oluşturabilecek nitelikte karar vermekten kaçınması kanaatimizce yeterli olabilecektir.

438 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 40.
439 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, s. 501,502,503, SAYGIN, s. 99.
440 ÖZAR, s. 330.
441 GÜLTEKİN, *Öğretide ve Uygulamada,* s. 363.
442 FEYZİOĞLU, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu", s. 40.

2. Suçsuzluk (Masumiyet) Karinesinin İhlali Sorunu

Suçsuzluk (Masumiyet) karinesi, kişi hakkında verilecek mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesine kadar kişinin suçlu sayılmamasını ve lekelenmemesini teminat altına alan temel hak olarak tanımlanmaktadır.[443] Bu temel hak, 1982 Anayasası'nın 38. maddesinin 4. fıkrasında , *"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz"* şeklinde düzenlenen hükmü ile kanuni mevzuatımızda yerini almıştır. 1982 Anayasası'nın 15. maddesinin 2. fıkrasında ise, *"Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz"* şeklinde yer alan bu hak; savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde dahi dokunulması mümkün olmayan çekirdek haklardan birisi olarak da karşımıza çıkmaktadır.[444] Suçsuzluk karinesi ayrıca, AİHS'nin 6. maddesinin 2. fıkrasında *"Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır"* şeklinde düzenlenmiştir. Yargıtay'ın çalışmamızın 43. sayfasında yer verilen bir kararında ise,[445] *"Kişilerin Lekelenmeme Hakkı"* olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daha geniş ve üst bir kavram olan *"adil yargılanma hakkı"* ile birleşerek onun olmazsa olmaz koşulu haline gelen ve sadece ceza davalarında geçerli olan suçsuzluk karinesi, kişiye karşı muhtemel suçlu gibi davranılmasını güvence altına almayı amaçlar.[446] Bu amacını yerine getirmek için de iki önemli unsuru ön plana çıkarır. Önemli unsurlardan ilki, *"süpheden sanık yararlanır ilkesi",* ikincisi ise, *"susma*

---

443 V. S. EVİK; *"Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı"*, İÇEL K., ÜNVER Y. (edtler), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (283-308), Ankara 2004, s. 301; Metin FEYZİOĞLU, "Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* C. 48, S. 1, Ocak 1999, s. 139.

444 FEYZİOĞLU, "Suçsuzluk Karinesi", s. 136.

445 Yargıtay 13. C. D. 04.11.2020 gün ve 2020/7280-10899 E. K. sayılı kararı, *"...Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi'nde benimsenen, "Kişilerin Lekelenmeme Hakkı" ile "Eksiksiz soruşturma ve Tek Celsede Duruşma" prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcıları'nın makul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkumiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri eylemleri dava konusu yapmamaları, yani bir nev'i filtre görevi yapmaları gerekir. Bu prensiplerin hayata geçirilebilmesi için mevzuatımızda ilk defa, 5271 sayılı CMK'nın 160 / 2. maddesi hükmü ile; soruşturma evresinde cumhuriyet savcılarına şüphelinin lehine olan delilleri (de) toplama ve şüphelinin haklarını koruma yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca; 170 ve 174. madde hükümleri ile de, iddianamenin iadesi kurumuna yer verilmiştir..."*

446 EVİK, s. 301; A. PETERS;*" Adil Yargılanma"*; İÇEL, K., ÜNVER, Y. (edtler), (çev: Mahmut KOCA), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (121-128) , Ankara 2004, s. 127.

hakkı" olarak karşımıza çıkmaktadır.[447] Böylelikle, suçsuzluk karinesinin en önemli sonuçlarından biri olan ve Komisyon ile AİHM'in de kabul ettiği bu sonuca göre, kişinin üzerine atılı suçlamaya ilişkin akla ve mantığa uygun olan gerekçelerle her türlü şüpheden uzak bir şekilde ispatın yapılması iddia makamına ait olacak ve kişi suçsuzluğunu ispatla yükümlü olmayacaktır.[448] İddianın ispatlanamaması halinde suçsuzluk karinesi gereği dava beraatla sonuçlanacaktır.[449] Ancak *"makul sınırlar içinde kalmak ve sanığın savunma hakkını ihlal etmemek kaydıyla"* kişinin beraatını sağlayacak ve üzerine atılı fiilden sorumlu olmadığını ispatına yarayacak delillerin getirilmesinde kişiye yükümlülük yüklemek, bu hakkın ihlali anlamına gelmeyecektir[450]

Suçsuzluk karinesine sadece yargılama makamı değil, tüm devlet organları uymakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir.[451] Komisyon ile AİHM'in de AİHS'nin 6. maddesinin 2. fıkrasına bütün devlet organlarının uyması gerektiğini ifade etmişlerdir.[452] Hatta, suçsuzluk karinesinin ihlaline neden olan ve kişiyi hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet karar olmadan mahkûm eden medya kampanyalarını ve yayınlarını durdurma yükümlülüğünü devlete yükleyerek basın özgürlüğünü suçsuzluk karinesi ile sınırlamıştır.[453] Nitekim 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin "Soruşturmanın gizliliğinin uygulanması" başlıklı 27. maddesinde, *"Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin "suçlu" olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamaz"* şeklinde düzenlemeye yer verilerek kişinin medya organlarının karşısında suçsuzluk karinesi hakkını

447 EVİK, s. 301.
448 Adem ÇELİK, "AİHS ve Türk Hukukunda Masumiyet Karinesi (Suçsuzluk Karinesi)" *, Terazi Hukuk Dergisi,* Yıl 4, S. 36, Ağustos 2009, s. 71; FEYZİOĞLU, "Suçsuzluk Karinesi", s. 139; EVİK, s. 301.
449 Feyyaz GÖLCÜKLÜ, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Adil Yargılanma", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi,* C. 49, S. 1, 1994, s. 220.
450 GÖLCÜKLÜ, s. 220.
451 PETERS, s. 127.
452 FEYZİOĞLU, "Suçsuzluk Karinesi", s. 149.
453 PETERS, s. 127.

korunmak hedeflenmiştir.

Suçsuzluk karinesi özetle, başta yargılama makamlarının ceza dosyasının muhatabı olan şüpheliye ve sanığa bir suç işlediği önyargısıyla yargılamaya başlamasını engellemekte ve oluşabilecek her türlü şüpheden sanık konumunda olan kişiyi yararlandırarak, şüphenin giderilmesine fayda sağlayacak unsurların ispatını yargılama makamlarına yüklemektedir.[454] Böylelikle suçsuzluk karinesi, şüpheli ve sanık olan kişilere karşı, suç işlediği kesin olan kişilerle aynı muameleyle davranılması ve şüpheli olmayan kişiye kıyasen keyfi olarak eşit muamele yapılmamasını yargılama makamlarına yasaklar.[455] Aksi durumun kabulü suçsuzluk karinesini düzenleyen 1982 Anayasası'nın 38. maddesinin 4. fıkrası ve AİHS'nin 6. maddesinin 2. fıkrasının ihlali anlamına gelebilecektir.[456]

Suçsuzluk karinesini düzenleyen 1982 Anayasası'nın 38. maddesinin 4. fıkrası ve AİHS'nin 6. maddesinin 2. fıkrasının ceza mevzuatımızda uyarlamasında en temel unsurlarından biri konumuzun ana başlığı olan iddianamenin kabulü ve iadesi hükümlerinin sağlıklı bir şekilde uygulanmasıdır. Uygulanagelen çeşitli hukuk sistemlerinde çoğunlukla ceza hukuku uyuşmazlığını kamu davası açarak yargılaması sağlamak Cumhuriyet savcısının görevidir.[457] Ceza mevzuatımızda geçerli olan kamu davasının açılmasının mecburiliği ilkesi gereği, kişi hakkında toplanan tüm delillerin yeterli şüpheyi oluşturduğu kanaatine varan Cumhuriyet savcısı, kişi hakkında kamu davasını açma talebinde bulunmak zorundadır (CMK md. 170). Bu nedenle, Cumhuriyet savcısı kişinin "*lekelenmeme hakkını (Suçsuzluk Karinesi)"* korumak için azami derecede dikkat ve özen göstermelidir.[458] Aksi durumun kabulü halinde, dikkatsiz ve özensiz yapılacak bir soruşturmayla kişi şüpheli konumundan sanık konumuna getirilerek evrensel ilke haline gelen ve 1982 Anayasası'nın 38. maddesinin 4. fıkrası ile AİHS'nin 6. maddesinin 2. fıkrası

454 H. M. LADEWIG: *"Adil Yargılanma II"*; İÇEL, K./ ÜNVER, Y. (edtler), (çev: Hakan HAKERİ), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (87- 98), Ankara 2004, s. 94.

455 W. GROPP: *"Masumiyet Karinesinin Ceza Muhakemesini Sınırlayıcı Etkisi"*, İÇEL, K./ ÜNVER, Y. (edtler), (çev: Osman İSFEN), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (319- 333), Ankara 2004, s. 324.

456 LADEWIG, s. 94.

457 Pınar BACAKSIZ, "İddianamenin Pazarlığı (Plea Bargaining), *Ceza Hukuku Dergisi,* Yıl 3, S. 7, Ağustos 2008, s. 168.

458 ERTEM, s. 96.

kapsamında koruma altına alınan *"suçsuzluk (masumluk) karinesi"* ilkesine aykırılık teşkil edebilecektir.[459] Yargıtay 16. C.D.'nin 13.07.2020 gün ve 2020/3045-3653 E.K sayılı kararında, *"...iddianamenin iadesi kurumu şüpheli/sanıkların lekelenmeme haklarını etkin şekilde koruma altına almaktadır. Bu nedenle Anayasanın 36-38. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddelerinin teminatı mahiyetindedir. İddianamedeki şekle ilişkin eksiklikler her zaman giderilebilir ancak eksik soruşturma sonucu yeterli suç şüphesi oluşturmayan delillerle kişilere sanık sıfatı yüklenmesi, yargılama sonucunda beraat etmiş olsalar dahi hak ihlaline sebebiyet vereceği göz önünde bulundurulmalıdır..."* şeklinde açıklamaya yer vererek *"suçsuzluk (masumluk) karinesi"* ilkesine aykırılığın telafisinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu durumda, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile ceza mevzuatımızda ilk defa yer alan iddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin usulüne uygun olarak uygulanması önem arz etmektedir. Zira kendisine hitaben düzenlenen iddianameyi değerlendirecek olan mahkeme, soruşturma dosyasında özellikle *"yeterli şüphe"* ve "*suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil"* unsurlarının olup olmadığının değerlendirmesi yaparken kişinin suçu işlediğine ilişkin önyargı oluşturacak değerlendirmelerden kaçınmalıdır. Her ne kadar *"yeterli şüphe"* ve "*suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen"* unsurlarının düzenleyen kanuni düzenleme kişinin suçsuzluk karinesini ihlali niteliğini doğuracak şekilde düzenlenmiş ise de, mahkemelerin bu hataya düşmeden bu ilke kapsamında görevlerini yerine getirmeye azami gayret ve özen göstermelidirler.

3. Adil Yargılanma Hakkının İhlali Sorunu

Adil yargılanma hakkı, *"kişileri, en önemlisi yaşama hakkı ve kişi özgürlüğü olan temel hak ve özgürlüklerinin hukuka aykırı ve keyfi olarak kısıtlanmasından veya bunlardan yoksun bırakılmasından korumayı ifade eden uluslar arası insan hakları hukukunun bir normu"* olarak tanımlanmıştır.[460] Bu hak, 1982 Anayasası'nın

459 ERTEM, s. 96.

460 İnsan Hakları Avukatlar Komitesi: *" Adil Yargılanma Nedir? Yasal Standartlar ve Uygulamaya Yönelik Temel Rehber"*, İÇEL, K./ ÜNVER, Y. (edtler), (çev: Selman DURSUN), Adil Yargılanma

36. maddesinin 1. fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir"* şeklinde düzenlenmiştir. AİHS'de ise, sözleşmenin 6. maddesinin 1 fıkrasında, *"Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir"* şeklinde yer verilmiştir. 1982 Anayasası ve AİHS ceza hukuku kapsamında yönetilen suçlamalara karşı kişiye, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız olan ve böyle görünen bir mahkemede, makul sürede hakkaniyete uygun ve açık yargılanma hakkını vermektedir. AİHS'nin 6. maddesinin 1. fıkrası metninde geçen *"hakkaniyet"* kavramı gereğince kişiye ayrıca, mahkeme önünde hak arama özgürlüğü, taraflar arasında silahların eşitliği, yargılamada vicahilik (yüz yüze) haklarını da verdiğini AİHM' ce kabul edilmiştir.[461] Bu bağlamda, adil yargılanma hakkı ile kişiye verilen hakların ceza mevzuatımızda yer alan iddianamenin iadesi ve kabulü hükümleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, davaların makul sürede bitirilmesi açısından önemli bir düzenlemedir. Nitekim 1982 Anayasası'nın 141. maddesinin son fıkrasında, "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir"* şeklinde yer alan düzenleme ile kişinin makul sürede yargılanmasını teminat altına alınmaktadır.

5271 sayılı CMK'da, şüpheli hakkında düzenlenen iddianamenin soruşturma evresinde şüpheliye tebliğine ilişkin bir hüküm bulunmamakta ve iddianame ancak, kovuşturma evresinin başlaması ve şüphelinin sanık adını almasından sonra çağrı kâğıdı ile birlikte tebliğ edilmektedir (CMK md. 176/1). Bu bağlamda, davanın

Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (359- 392), Ankara 2004, s. 360.

461 GÖLCÜKLÜ, s. 220.

sonucunu etkileyen belge niteliğinde olan iddianamenin şüphelinin incelemesine ve eleştirisine fırsat verilmeden mahkemenin iddianameyi değerlendirmesi ve değerlendirme sonucunda kabul veya iadesine karar vermesi, adil yargılama hakkının bir öğesi olan ve silahlarda eşitlik ilkesini tamamlayan çekişmeli yargılama ilkesine aykırılık oluşturabilecektir.[462]

Mukayeseli hukukta Almanya örneğinde; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan bir düzenlemeye göre, mahkeme kendisine gönderilen iddianame hakkında bir kabul kararı vermeden önce şüpheliye iddianameyi tebliğ eder.[463] Şüpheliden başka bir delil toplanmasını isteyip istemediğini, iddianamenin kabul edilmesine bir itirazının olup olmadığını belirlenen süre içerisinde mahkemeye bildirmesini ister.[464] Söz konusu bu düzenleme ile adil yargılanma hakkının unsuru olan çekişmeli yargılama ilkesi yukarda açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde, şüpheliye iddianamenin kabulü edilmesine bir itirazının olup olmadığını, başka bir delil toplanmasını isteyip istemediğinin bildirme fırsatı verilmesi adil yargılanma hakkına uygunluk açısından yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Silahlarda eşitlik ilkesini AİHM'ce, "*taraflardan her birine, diğer taraf karşısında açıkça zayıf bir duruma düşürülmediği koşullar altında, davasını savunabilmesi için makul bir fırsat verilmesi"* olarak tanımlanmıştır.[465] Çekişmeli yargılama ilkesi ise, ceza davasının tarafı olan herkese, mahkemenin vereceği kararı etkilemek amacıyla mahkemeye sunulan delil, mütalaa ve sunulan görüşlerin her biri hakkında bilgiye sahip olma, bunlar hakkında görüş bildirme olarak tanımlanmaktadır. [466] Söz konusu bu tanımlar birlikte değerlendirildiğinde, iddianamenin şüpheliye tebliğ edilmemesi, iddianamenin iadesi ve kabul sürecinden haberinin olmaması, silahların eşitliği ilkesini tamamlayan çekişmeli (çelişmeli) yargılama ilkesine aykırılık teşkil ettiğinden kişilerin adil yargılama hakkını ihlal edebilir niteliktedir.[467] Her ne kadar, AİHM, yargılamanın bir aşamasında ortaya

462 GÖLCÜKLÜ, s. 219; Osman DOĞRU/ Atilla NALBANT, *"İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar",* C. 1, 1. Baskı, Ankara 2012, s. 637.
463 ALAN AKCAN, s. 177.
464 ALAN AKCAN, s. 177.
465 DOĞRU, NALBANT, s. 636.
466 DOĞRU/ NALBANT, s. 636; TANRIKULU, s. 106.
467 TANRIKULU, s. 109.

çıkan adil yargılama hakkı ihlalinin yargılamanın diğer aşamalarında giderilmesi halinde, aykırılık olarak kabul etmese de, şüpheli, hakkında düzenlenen iddianameden kovuşturma evresinde haberdar edilmesi adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilmesi gerekmektedir.[468] Nitekim 4734 sayılı Kanun'un 59. maddesinin 2. fıkrası, 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin 1. fıkrasının a bendi, 657 sayılı Devlet Memurlar Kanun'un 140. maddesi ve 2802 sayılı Hakim ve Savcılar Kanunu'n 77. maddesinde yer alan düzenlemeler incelendiğinde, sanık sıfatını sahip olan kişi görevinden uzaklaştırılabilmekte ve bazı yasaklamalar ile karşılaşabilmektedir.[469]

468 TANRIKULU, s. 110 - 111.
469 TANRIKULU, s. 110. (72 numaralı dipnot)

SONUÇ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi ile *"iddianamenin iadesi ve kabulü"* hükümleri ceza mevzuatımızda yerini alması, ceza yargılamasında en önemli hak olan "adil yargılanma hakkı" açısından büyük öneme sahiptir. Bu bakımdan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'na (CMUK) göre 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nu daha ileri bir sisteme sahiptir. Ancak, 5271 sayılı CMK ile getirilen *"iddianamenin iadesi ve kabulü"* hükümleri, uygulamada hem düzenleniş biçiminden hem de hakimler ve savcılar tarafından farklı yorumlanmaları nedeniyle birtakım olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

İddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin düzenleniş ve uygulanış biçimi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan ilki, iddianamenin yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlendikten sonra kovuşturma evresine geçilmeden özellikle şüpheli veya müdafiine iddianamenin tebliğ edilmemesi ve iddianamenin iadesi ve kabul sürecinden şüpheli ve müdafiinin haberdar edilmemesidir. Şüpheli veya müdafiine iddianamenin tebliğ edilmemesi, iddianamenin iadesi ve kabul sürecinden şüpheli veya müdafiinin haberdar edilmemesi adil yargı hakkı kapsamında yer alan silahların eşitliği ilkesine (çekişmeli yargılama ilkesi) aykırılık oluşturabilecektir. Bu nedenle, mukayeseli hukukta Almanya örneğinde olduğu gibi, şüpheli veya müdafii var ise mağdur veya vekile iddianamenin tebliğ edilmesi ile iddianamenin iadesi ve kabul sürecinden haberdar edilmesi, iddianamenin kabulü edilmesine bir itirazının olup olmadığını, başka bir delil toplanmasını isteyip istemediğinin bildirme fırsatı verilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Yapılacak bir kanuni düzenleme ile, Cumhuriyet savcısı yazmış olduğu iddianamenin bir örneğini de şüpheli veya müdafiine, var ise mağdur veya vekile göndererek iddianamenin iadesi ve kabul sürecinden haberdar edilmesini, iddianamenin kabulü edilmesine bir itirazının olup olmadığını, başka bir delil toplanmasını isteyip istemediğinin bildirme fırsatı tanınması sağlanmalıdır. Bu durum soruşturma gizliliği açısından sorun teşkil edebilse de, müdafiinin dosyayı inceleme yetkisini düzenleyen CMK'nın 153. maddesinin 2. fıkrası gereği, müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını

tehlikeye düşürebilecek nitelikte olması halinde Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla ancak katalog suçlar için verilebileceği dikkate alındığında kısıtla kararının istisnai hallerde olduğu ortadadır. Ancak bu düzenleme uygulanırken AİHM'in *Gorny v. Poland* davasında ifade ettiği gibi, istisna kural haline gelmemelidir. [470]

İddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin düzenleniş ve uygulanış biçimi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan ikincisi, iddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin suç dosyalarının niteliğinde herhangi bir ayrıma yer vermeden 15 gün ile sınırlandırılması ve bu sürenin sonucunda iade edilemeyen iddianamelerin kabul edilmiş sayılmasıdır. Kanuni düzenleme sonucu verilen 15 günlük süre normal şartlarda yeterli olduğu ancak fail, mağdur, tanık, delil sayısı fazla olan soruşturma dosyalarının varlığı dikkate alındığında, kapsamlı dosyalarda soruşturma dosyasını titiz bir inceleme ile iadeye konu olabilecek bütün hususları tespit etmesinde yetersiz bir süredir. Aksi durumun kabulü halinde, iddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin düzenlenme amaçlardan olan eksiksiz ve hatasız soruşturma hedefinin gerçekleştirilmesi mümkün olmayacaktır. Uygulamada görev yapan 20 hakimle mülakat tekniğiyle yapılan görüşme sonucu yapılan çalışmada; fail, mağdur, tanık, delil sayısı fazla olan soruşturma dosyalarında titiz bir inceleme ile iadeye konu olabilecek bütün hususları tespit etmenin yeterli olmadığı ortaya konulmuştur.[471] Bu nedenle, fail, mağdur, tanık, delil sayısı fazla olan soruşturma dosyalarında ayrı bir süre belirlenerek en az 30 gün olması iddianamenin iadesi ve kabul hükümlerinin amacına uygun hale getirilmesine katkı sağlayacağından, kapsamlı dosyalarda 15 günlük sürenin kanuni anlamda yeniden düzenlemesi gerektiği kanaatindeyiz.

İddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin düzenleniş ve uygulayış biçimi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan üçüncüsü, şüphelinin ifadesinin tespitinin yapılmamış olmasının iddianamenin iadesi nedeni olarak düzenlenmemesidir. Her ne kadar Yargıtay kararlarında şüphelinin ifadesinin tespit edilmemesini, iddianamenin iade sebeplerinden olan suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delilin toplanmaması ve şüphelinin lehine olan hususların

470 Murat CEYHAN, "Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 26, S. 109, Aralık 2013, s. 481.
471 KARABULUT/ KARAPAZARLIOĞLU/ TOSUN, s. 407.

iddianamede gösterilmemesi kapsamında değerlendirilerek iade sebebi olduğunu ifade etse de, aksi yönde Yargıtay içtihatları da olması nedeniyle kanuni anlamda kişinin lekelenmeme hakkının korunması gerekmektedir. Bu nedenle özellikle kötü niyetli kaçak kişi niteliğinde olmayan ve basit araştırma ile ifadesi tespit edilebilecek kişiler için ifadelerinin tespitinin yapılmamasını iddianamenin iadesi nedeni olarak kanuni anlamda düzenlemesi gerektiği kanaatindeyiz.

İddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin düzenleniş ve uygulanış biçimi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan dördüncüsü, hakimler ve savcıların düzenlemeyi farklı yorumlanmaları nedeniyle iddianamenin iadesi hükümlerinin amaçlarından olan eksiksiz ve hatasız soruşturma dosyalarının hazırlanamamasıdır. Ayrıca Yargıtay kararlarında iddianamede olması gereken zorunlu unsurların çoğu mahallinde basit araştırmayla giderilebilecek nitelikte görülmektedir. Bu nedenle mahkemeler soruşturma evresinde tespit edilmeyen delilleri ceza muhakemesinin düzenleniş amacına aykırı olarak toplamak zorunda kalmaktadır. CMK'nın 160. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ve *"Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla mükelleftir"* şeklinde düzenlenen açık hükme göre maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılama yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamak yükümlüğü Cumhuriyet savcısına verilmiştir. [472] Açıklanan CMK'nın 160. maddesinin 2. fıkrasında, iddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerine rağmen uygulamada mahkemeler delil toplamak zorunda bırakılmaktadır. Uygulamada özellikle bazı suç tiplerinde Cumhuriyet savcısı hiçbir soruşturma yapmadan soruşturma dosyasına kolluk kuvvetlerince eklenen belgelere dayanarak yeterli şüphe varlığını gerekçe gösterip iddianame düzenlemektedir. Bu durumda mahkeme iddianamenin iadesine karar verse de olağanüstü kanun yolu olmasına rağmen kanun yararına bozma yoluyla Yargıtay' a giden bu kararlar, Yargıtay tarafından çoğunlukla mahallinde basit araştırmayla giderilebilecek nitelikte eksiklik görüp mahkemenin tamamlaması

472 Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının rolü hakkında bkz.; Cüneyd ALTIPARMAK, "*100 Başlıkta Soruşturma Evresi",* Baskı: 12, Ankara 2020, s.133.

gerektiği yönünde karar verilmektedir. Bu kararlar nedeniyle de iddianame iadesi hükümleri amacına ulaşamamaktadır. Bu durumda mahkemeler delil toplanmak zorunda kalmakta ve iddia faaliyeti ile yargılama faaliyeti tek kişi veya mahkemeye heyetinde birleşme tehlikesi ile karşı kaşıya kalınmaktadır.[473] Öğretide iddianamenin iadesine ilişkin Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar hakkında yapılan bir değerlendirmede, bu kararlar sonucunda ortaya çıkan hukuki durumun, iddianamenin iadesinden beklenen usuli faydayı azaltacak nitelikte olduğunu ve bu durum 1412 sayılı CMUK dönemine dönüşün özlemi olduğunu ifade edilmiştir.[474] Bu kapsamda, soruşturma evresinin eksiksiz ve hatasız olması gerektiğini, şayet eksik veya hatalı bir soruşturma işlemi var ise, bu eksikliğin Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilmesi gerektiğini ifade edilmiştir. [475] İddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinin yüksek mahkeme kararları ile amacına uygun ve usuli faydayı artırıcı nitelikte olabileceği değerlendirildiğinden bu kapsamda kararlar verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Sonuç olarak, iddianamenin iadesi ve kabulü hükümlerinde yukarda belirtilen eksikliklerin giderilmesi sonucunda, AHİS ve 1982 Anayasamızla ortaya konulan ve korunan adil yargılanma hakkının daha nitelikli bir şekilde ceza mevzuatımızda yerini alabileceği kanaatindeyiz.

473 Mustafa ALBAYRAK, *"Notlu- Atıflı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (Öz Kitap)",* Baskı 10, Ankara 2015, s. 473.
474 KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s. 1267.
475 KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s. 1267.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Mustafa; *"Notlu- Atıflı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (Öz Kitap)",* 10. Baskı, Ankara 2015.

ALBAYRAK, Mustafa; "Yeni Ceza Yargılamasında Ek İddianame Düzenlenmesi Sorunu"*, Terazi Hukuk Dergisi,* Yıl 4, S. 33, Mayıs 2009, s. 95-104.

ALAN AKCAN, Esra; "Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi Kurumu", "Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi Kurumu", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* C.15, S. 2-1, s. 173-192.

ALTIPARMAK, Cüneyd; "*100 Başlıkta Soruşturma Evresi",* 12. Baskı, Ankara 2020.

ARTUK, Mehmet Emin/ YENİDÜNYA, Ahmet Caner; "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine İnceleme", *İstanbul Barosu Dergisi",* C. 76, S. 1, 2002, s. 3-21.

ASLAN, Ahmet; *"Cumhuriyet Savcısı ve Soruşturma",* 1. Baskı, Ankara 2018.

AYDIN, Murat; "İddianamenin Unsurları ve İadesi", *Hukuki Perspektifler Dergisi,* S. 06, Mayıs 2006, s. 162-177.

BACAKSIZ, Pınar; "İddianamenin Pazarlığı (Plea Bargaının), *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl 3*,* S. 7, Ağustos 2008, s.151-169.

BAYKAL, Mine GÜLİZ BAYKAL; *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi,* (Danışman: Prof. Dr. M. Emin ARTUK), İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

CENGİZ, Serkan/ DEMİRAĞ, Fahrettin/ ERGÜL, Teoman/ MCBRİDE, Jeremy,/TERCAN, Durmuş; *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları,* Ankara 2008.

CENTEL, Nur/ ZAFER; Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 19. Baskı, İstanbul 2020.

CEYHAN, Murat; "Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 26, S. 109, Aralık 2013, s. 465-483.

CEYLAN, Hatice; *Türk Ceza Kanununa Göre Önödeme,* (Danışman: Doç. Dr. Sururi

AKTAŞ), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

CEYLAN, Cankız; "*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırmacı Süreci",* (Danışman: Doç. Dr. Uğur ERSOY), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

ÇELİK, Adem; "AİHS ve Türk Hukukunda Masumiyet Karinesi (Suçsuzluk Karinesi)" *, Terazi Hukuk Dergisi,* Yıl: 4, S. 36, Ağustos 2009, s. 65-73.

ÇETİN, Soner Hamza; "Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 22, S. 82, Mayıs 2009, s. 247- 279.

ÇETİNTÜRK, Ekrem; *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma,* (Danışman: Prof. Dr. İzzet Özgenç), Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

ÇİTÇİ, Tuğçe; *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Sınırları,* (Danışman: Prof. Dr. Hamide ZAFER), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

DOĞRU, Osman/ NALBANT, Atilla; *"İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar",* C. 1, 1. Baskı, Ankara 2012.

DOMINIQUE, Treyvaud; "Legalite ou oportunite de la poursuite penale, adlı eserden aktaran Selahattin KEYMAN, *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık,* Ankara 1970.

DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir; *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım,* C.1, 14. Baskı, İstanbul 1997.

ERCAN, İsmail; *"Ceza Muhakemesi Hukuku",* 16. Baskı, İstanbul 2020.

ERSOY, Uğur; "Ceza Hukukunda Uzlaşma", "*Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s. 64-67.

ERTEM, Burcu; *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi,* (Danışman: Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

ERTEM, Burcu; “CMK’da İddianamenin İadesi”, *Hukuk Gündemi Dergisi”,* S. 2, Ağustos 2005, s. 68-71.

EVİK, Vesile Sonay; *“Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”*, İÇEL K., ÜNVER Y. (edtler), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (283-308), Ankara 2004.

FEYZİOĞLU, Metin; "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 19, S. 62, Şubat 2006, s. 27-61.

FEYZİOĞLU, Metin; "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", *Ceza Hukuk Dergisi,* Yıl 1, S. 1, Eylül 2006, s. 35-40.

FEYZİOĞLU, Metin; "Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* C. 48, S.1, Ocak 1999, s. 135-163.

GÖKCAN, Hasan Tahsin; “Cumhuriyet Savcısının Delil Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması, *Ankara Barosu Dergisi,* Yıl 70, S. 1, 2012, s.194-206.

GÖKÇEN, Ahmet; *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit El koyma ve Postada El koyma,* Ankara 1994.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde “Adil Yargılanma”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi,* C. 49, S. 1, 1994, s. 199-234.

GROPP, Walter: *“Masumiyet Karinesinin Ceza Muhakemesini Sınırlayıcı Etkisi”*, İÇEL, Kayıhan/ ÜNVER, Yener (edtler), (çev: Osman İSFEN), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (319- 333), Ankara 2004.

GÜLTEKİN, Özkan; "İddianamenin İadesi", *Terazi Hukuk Dergisi",* Y. 1, S. 3, Kasım 2006, s. 49-62.

GÜLTEKİN, Özkan; *Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi,* 1. Baskı, Ankara 2011.

GÜLTEKİN, Özkan; "Ceza Hukukunda Uzlaşma ile Önödeme Kurumlarının Karşılaştırılması", *Adalet Dergisi,* S. 39, Ocak 2011, Ankara, s.132-164.

GÜLTEKİN, Özkan; "Yeni Türk Ceza Hukukunda Önödeme ve Uygulaması", *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl 2, S. 5, Aralık 2007, s.203-252.

İÇEL, Kayıhan; "Savcıların Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları "Budapeşte İlkeleri" Işığında Savcıyı Ret Sorunu", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 7, S. 14, Güz 2008, s. 25-33.

İÇEL, Kayıhan/ SOKULLU-AKINCI, Füsun/ ÖZGENÇ, İzzet/ SÖZÜER, Adem/ MAHMUTOĞLU, Fatih S./ ÜNVER, Yener; *İçel Yaptırım* Teorisi*,* 1. Baskı, İstanbul 2000.

İNCE, Hüseyin; *İddianamenin İadesi,* Ceza Muhakemesi Kanunun 3 Yılı Teoride ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, İstanbul 2009, s. 192-231.

İnsan Hakları Avukatlar Komitesi; *" Adil Yargılanma Nedir? Yasal Standartlar ve Uygulamaya Yönelik Temel Rehber"*, İÇEL, Kayıhan./ ÜNVER, Yener (edtler), (çev: Selman DURSUN), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (359- 392), Ankara 2004.

İPEK, Ali İhsan/ PARLAK, Engin; *"İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma",* 1. Baskı, Ankara 2009.

KARAASLAN, Erol/ AKSAKAL, Kemal/ ÇETİN, Ali; "Ceza Yasamızda Önödeme Kurumu", *Prof.Dr. Mahmut Tevfik BİRSEL'e ARMAĞAN,* İzmir 2001, s. 547-573.

KARAASLAN, Erol; "Ceza Yargılamasında Uzlaşma", *Adalet Dergisi,* S. 29, Eylül 2007, s. 276-297.

KARAGÜLMEZ, Ali; *"Açıklamalı, Uygulamalı, İçtihatlı, Ceza Kararnamesi ve Önödeme",* 2. Baskı, Ankara 2002.

KARABULUT, Ferhat/ KARAPAZARLIOĞLU, Ersin/ TOSUN, Hamza; "Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hakimlerin Delil

Algısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 28, S. 120, Ağustos 2015, s. 385-422.

KARAKEHYA, Hakan; "*Ceza Muhakemesi Hukuku",* 1. Baskı, Ankara 2015.

KARAKURT, Ahu; "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl: 22, S. 82, Mayıs 2009, s. 170-200.

KAYA, Asım; *Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi,* (Danışman: Prof. Dr. Dr. Yener ÜNVER), Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

KAYA, Esra, YIRTIMCI/ Kaan, "CMK'nın Getirdikleri (Genel Değerlendirme)", "*Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s.47-57.

KAYMAZ, Seydi/ GÖKCAN, Hasan Tahsin; *"Uzlaşma ve Önödeme Türk Ceza Kanunu ve Özel Kanunlardaki Uzlaşmaya ve Önödemeye Bağlı Suçlar",* 2. Baskı, Ankara 2007.

KESGİN, Koray; *Türk Ceza Hukukunda Önödeme,* (Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsa DÖNER), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

KEYMAN, Selahattin; *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık,* Ankara 1970.

KUNTER, Nurullah Rapport Presente au ve cong. int. te dr. pen., Actes du cong, adlı eserden aktaran Selahattin KEYMAN; *Ceza Muhakemesinde(Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık,* Ankara 1970.

KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe; *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku,* 18. Baskı, İstanbul 2010.

LADEWIG, Hans- Meyer; *"Adil Yargılanma II"*; İÇEL, Kayıhan./ ÜNVER, Yener (edtler), (çev: Hakan HAKERİ), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (87- 98), Ankara 2004.

MALKOÇ, İsmail/ YÜKSEKTEPE, Mert; *Açıklamalarla ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu,* 1. Baskı, Ankara 2008.

MALKOÇ, İsmail; *"Açıklamalı Türk Ceza Kanunu (Madde 1-81)",* C. 1, 4. Baskı, Ankara 2013.

ÖZAR, Süleyman; İddianamenin İadesi, Tespitler, Sorunlar ve Öneriler, *"Adalet Dergisi",* Yıl 98, S. 28, Mayıs 2007, s. 323-334.

ÖZBAY, İbrahim; "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri", *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 3-4, 2006, s. 458-475.

ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar; *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 13. Baskı, Ankara 2020.

ÖZEN, Mustafa; "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 19, S. 68, Aralık 2006, s.393-407.

ÖZEN, Mustafa; "Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi", *Ankara Barosu Dergisi,* Yıl: 67, S. 3, Yaz 2009, s. 17-28.

ÖZGENÇ, İzzet; *"Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler",* 16. Baskı, Ankara 2020.

ÖZKOL, Mustafa Deren; *Ceza Muhakemesinde İddianamenin İadesi Kurumu,* (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat AKSAN), Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

ÖZTÜRK, Bahri; *"Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması),* Ankara 1991.

ÖZTÜRK, Bahri / TERCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / SIRMA GEZER, Özge / SAYGILAT KIRIT, Yasemin F. / ALAN AKCAN, Esra / ÖZAYDIN, Özdem / ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser / ALTINOK WILLEMIN, Derya / TOK, Mehmet Can; *" Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku",* 14. Baskı, Ankara 2020.

PETERS, Anne; *"Adil Yargılanma"*, İÇEL, Kayıhan, ÜNVER, Yener (edtler), (çev: Mahmut KOCA), Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, (121-128) , Ankara 2004.

POLAT, Halil; *"Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı",* 6. Baskı: 6, Ankara 2016.

SAYGIN, Cemre; *Ceza Muhakemesi Hukuku'nda İddianame, İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi,* (Danışman: Doç. Dr. Mehmet ALŞAHİN), İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

ŞAHİN, Cumhur, GÖKTÜRK/ Neslihan; "*Ceza Muhakemesi Hukuku I",* 11. Baskı, Ankara 2020,

ŞENLİ, Eren; *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma,* (Danışman: Doç. Dr. Handan Yokuş SEVÜK), Diyarbakır Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

ŞIK, Hüseyin; *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu,* (Danışman: Prof. Dr. Handan YOKUŞ SEVÜK), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

TANRIKULU, Sezgin M.; "Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü-İadesi-Tebliği, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 19, S. 64, Nisan 2006, s. 70-114.

TAŞDEMİR, Kubilay/ ÖZKEPİR, Ramazan; *"Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi",* C. 1, 4. Baskı, Ankara 2010.

TORUSLU, Nevzat/ FEYZİOĞLU; Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku,* 20. Baskı, Ankara 2020.

TUNÇ, Nazım; *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma,* (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Murat ERCAN), Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

TURUN, Ali; TÜRKMEN, Sevcan, "Kamu Davasının Açılmasında Savcının Takdir Yetkisi", "*Hukuk Gündemi Dergisi",* S. 2, Ağustos 2005, s. 90-91.

UĞUR, Hüsamettin; "Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemenin Görevleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Yıl 22, S. 87, Şubat 2010, s. 365-402.

ÜNVER, Yener, HAKERİ; Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Ankara 2020.

YAŞAR, Ercan; *"Klasik Ceza Muhakemesinde Alternatif Usullerde Yaptırımın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi"*, ÜSTÜN, Süleyman, ÇOBAN ATİK, Ayşegül, BAYRAKTAR, Tuğba (edt.ler), Selçuk Hukuk Kongresi 2020 Kamu Hukuku Tebliğleri Tam Metin Kitabı, (229-261), Ankara 2020.

YAŞAR, Ercan; "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü", *Adalet Dergisi*, C. 147, S. 65, Aralık 2020, s. 255-299.

YAŞAR, Osman; *"Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu"*, C. 2, 9. Baskı, Ankara 2020.

YENİDÜNYA, A. Caner; "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi, "*E Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık Dergisi,* S. 60, Şubat 2007

YENİSEY, Feridun; *"Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi"*, Ceza Muhakemesi Kanunun 3 Yılı Teoride ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, İstanbul 2009, s. 232-251.

YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe; *"Ceza Muhakemesi Hukuku",* 8. Baskı, Ankara 2020.

YILMAZ, Zahit/ APİŞ, Özge; "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", "*Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi",* C. 26, S. 1, Haziran 2020, s. 62- 106.

YILMAZ, Ejder; *(Öğrenciler İçin) Hukuk Sözlüğü,* 4. Baskı, Ankara 2011.

YURTCAN, Erdener; "İçtihadı Birleştirme Kararı Dolaysiyle Önödeme Üzerine Düşünceler", *Yargıtay Dergisi,* Yıl 10, S. 3, Temmuz 1984, s.230-234.

YURTCAN, Erdener; *"Uygulamacı İçin Ceza Yargılaması (Sorular - Cevaplar)",* 1. Baskı, İstanbul 2007.

YURTCAN, Erdener; *"Cumhuriyet Savcısının El Kitabı",* 1. Baskı, Ankara, 2019.

YURTCAN, Erdener; *"Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi",* 9. Baskı, Ankara 2019.

YÜCEL, Mustafa Tören; "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (YCMK) Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin -de facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar",

Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl 19, S. 57, Şubat 2005, s. 29-61.

ZAFER, Hamide; *"Ceza Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı",* 7. Baskı, İstanbul 2019.